

ARCH E

Europska platforma za
arhitektonske natječaje

ARCH-E mapa arhitektonskih natječaja

---

hrvatsko izdanje

Sufinancira
Europska unija

ARCH E

Europska platforma za
arhitektonske natječaje

ARCH-E mapa arhitektonskih natječaja

ožujak 2025. godine

Sadržaj

Sadržaj	2
Popis kratica	4
Popis prikaza	6
Uvod	8
Poglavlje 1.	
Mapiranje europskog krajolika arhitektonskih natječaja	18
1.1. Austrija	28
1.2. Hrvatska	34
1.3. Cipar	38
1.4. Češka	42
1.5. Njemačka	48
1.6. Mađarska	54
1.7. Nizozemska	58
1.8. Slovenija	64
1.9. Južni Tirol	68
1.10. Španjolska	72
1.11. Švicarska	76
Poglavlje 2. Pet parametara za europsku raspravu o arhitektonskim natječajima	80
2.1. Propisi: Zakonodavni okvir(i) arhitektonskih natječaja	81
2.1.1. Održivost: Potencijali i nedostaci arhitektonskih natječaja	83
2.2. Pristupačnost: Podaci, percepcija i strategija	86
2.2.1. Prekogranična mobilnost na europskim arhitektonskim natječajima	89
2.3. Kvaliteta: Ključni elementi visokokvalitetnih arhitektonskih natječaja	92
2.3.1. Pravednost: Visokokvalitetni i pravedni uvjeti za arhitekta	96
2.4. Transparentnost: Početak je razmjena	98
2.5. Prednosti i rizici europskih arhitektonskih natječaja: Perspektiva dionika	101

Poglavlje 3.	
Primjeri dobre prakse europskih arhitektonskih natječaja	106
3.1. Suradnički arhitektonski natječaji u Austriji: Slučaj Sveučilišne knjižnice u Grazu	108
3.2. Slovenska pravila o arhitektonskim natječajima: Dogradnja Plečnikovog Baragovog sjemeništa	110
3.3. <i>Een Nieuwe Bouwcultuur</i> : Slučaj <i>Nieuwe Veemarkt</i> u Zwolleu	112
3.4. SIA Ordnung 142: Pravila i alati švicarskog sustava arhitektonskih natječaja	114
3.5. Od ideje do plana: Urbana transformacija bivše Vojarne Luščić	116
3.6. IMPSOL serija natječaja: Slučaj 85 socijalnih stambenih jedinica u Cornelli	118
3.7. Arhitektonska baština i inovacije: Nova zgrada za obrazovanje Fakulteta zdravstvenih znanosti Sveučilišta Semmelweis	120
3.8. Transparentnost kroz participaciju: Obrazovni kampus Luise Büchner	122
3.9. Podupiranje zajednice i kreativnosti: Selo kulture Lemba	124
3.10. Izazovi i inovacije na češkim arhitektonskim natječajima: Pouke općinske škole Chýně-Hostivice	126
Zaključak	128
Zahvale	134
Literatura	136
Prilog I. Nacionalni propisi i smjernice za arhitektonske natječaje	140
Prilog II. Popis intervjuja	150
ARCH-E Mapa arhitektonskih natječaja Impressum	154

Popis kratica

ARCH-E partneri i suradnici

BKZT	Savezna komora arhitekata i inženjera građevinarstva (Austrija)
ACE	Vijeće arhitekata Europe
HKA	Hrvatska komora arhitekata
ZAPS	Komora za arhitekturu i prostorno planiranje Slovenije
CAA	Udruženje ciparskih arhitekata
BAK	Savezna komora njemačkih arhitekata
TU/e	Tehničko sveučilište u Eindhovenu (Nizozemska)
UPV	Politehničko sveučilište u Valenciji (Španjolska)
SEPA	SEPA Engineering GmbH
MÉK	Komora mađarskih arhitekata
UIA	Međunarodna unija arhitekata
ČKA	Češka komora arhitekata
CNOA	Nacionalno vijeće Reda arhitekata (Francuska)
SIA	Švicarsko udruženje inženjera i arhitekata

Zakonodavstvo EU-a i nacionalne politike

2014/24/EU	Direktiva 2014/24/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. veljače 2014. o javnoj nabavi i o stavljanju izvan snage Direktive 2004/18/EZ (Tekst značajan za EGP)
2018/844/EU	Direktiva 2018/844 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2018. o izmjeni Direktive 2010/31/EU o energetske svojstvima zgrada i Direktive 2012/27/EU o energetske učinkovitosti (Tekst značajan za EGP)
BöB	Bundesgesetz über das öffentliche Beschaffungswesen (švicarski Savezni zakon o javnoj nabavi)
BVerG 2018	BundesvergabeGesetz (austrijski Savezni zakon o javnoj nabavi)
GWB	Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (njemački Zakon protiv ograničavanja tržišnog natjecanja)
IVöB	Interkantonale Vereinbarung über das öffentliche Beschaffungswesen (švicarski Međukantonalni pravilnik o javnoj nabavi)
RPW	Richtlinie für Planungswettbewerbe (njemačke Smjernice za projektne natječaje)
UVgO	Unterschwelvenvergabeordnung (njemački Pravilnik o javnoj nabavi ispod praga)
VgV	Vergabeverordnung (njemački Pravilnik o javnoj nabavi)
VöB	Vereinbarung über das öffentliche Beschaffungswesen (švicarski Pravilnik o javnoj nabavi)
WSA 2010	Wettbewerbsstandard (austrijski Standard za natječaje)
ZJN-3	Zakon o Javnem Naročanju (slovenski Zakon o javnoj nabavi)
PJN	Pravilnik o javnim natečajih za izbiro strokovno najprimernejših rešitev prostorskih ureditev in objektov (slovenski podzakonski propis o arhitektonskim natječajima)
ZUREP-3	Zakon o urejanju prostora (slovenski Zakon o prostornom uređenju)

Popis prikaza

- .....
- Prikaz 0.1.** ARCH-E mapa projektnih partnera i projektnih suradnika
- .....
- Prikaz 0.2.** Dijagram standardnog natječajnog postupka
- .....
- Prikaz 1.1.** Mapa stanovništva i realni BDP po stanovniku
- .....
- Prikaz 1.2.** Mapa diplomiranih na sveučilišnom studiju arhitekture
- .....
- Prikaz 1.3.** Mapa ovlaštenih arhitekata
- .....
- Prikaz 1.4.** Mapa registriranih arhitektonskih ureda i njihov sastav
- .....
- Prikaz 1.5.** Mapa međunarodnih veza arhitekata
- .....
- Prikaz 1.6.** Mapa prosječnog broja i vrsta arhitektonskih natječaja godišnje
- Prikaz 1.7.** Mapa sudjelovanja domaćih registriranih ureda na arhitektonskim natječajima
- Prikaz 1.8.** Mapa domaćih i stranih sudionika na otvorenim arhitektonskim natječajima u EU
- .....
- Prikaz 1.9.** Mapa naručitelja arhitektonskih natječaja
- .....
- Prikaz 2.1.** Mogućnost pristupa arhitektonskim natječajima
- .....
- Prikaz 2.2.** Prepreke u prekograničnoj mobilnosti
- .....
- Prikaz 2.3.** Elementi kvalitete arhitektonskih natječaja
- .....
- Prikaz 2.4.** Transparentnost arhitektonskih natječaja
- .....

- .....
- Prikaz 3.1.** Pogled na dogradnju Sveučilišne knjižnice u Grazu (fotografija: Michael Kopp)
- .....
- Prikaz 3.2.** Pobjednički projekt dogradnje Plečnikova Baragovog sjemeništa (fotografija: Denis Hitrec)
- .....
- Prikaz 3.3.** Pobjednički projekt za Nieuwe Veemarkt u Zwolleu (fotografija: Joost Emmerik, Studio Nauta, Mulder Zonderland)
- .....
- Prikaz 3.4.** Kratki prikaz platforme Espazium Competitions
- .....
- Prikaz 3.5.** Urbanistički plan uređenja Luščić - centar (Grad Karlovac)
- .....
- Prikaz 3.6.** Interijer 85 socijalnih stambenih jedinica u Cornellà-u, Peris+Toral Arquitectes (fotografija: José Hervia)
- .....
- Prikaz 3.7.** Pogled na unutarnji prostor Fakulteta zdravstvenih znanosti Sveučilišta Semmelweis (fotografija: Barta Bálint)
- .....
- Prikaz 3.8.** Razgovor građana s dvoje od prvonagrađenih za obrazovni kampus Luise Büchner (fotografija: Bürogemeinschaft Sippel)
- .....
- Prikaz 3.9.** Pogled iz zraka na Selo kulture Lemba (fotografija: Charis Solomou)
- .....
- Prikaz 3.10.** Vizualizacija eksterijera općinske škola Chýně-Hostivice (fotografija: Doušek-Záborský)
- .....

Uvod

Projekt **ARCH-E** posvećen je **promicanju visokokvalitetnih arhitektonskih rješenja za izgrađeni okoliš povećanjem upotrebe arhitektonskih natječaja u Europi i prevladavanjem prekograničnih tržišnih prepreka za arhitektonske usluge**. Struktura arhitektonskih natječaja određena je nacionalnim okvirima i tradicijama, a nedostatak razmjene informacija među zemljama, zajedno s drugim preprekama, doveo je do niske razine transnacionalnog sudjelovanja. Takva situacija isključuje mnogo arhitekata iz sudjelovanja na (prekograničnom) tržištu EU-a, ometa natjecanje i ograničava mogućnosti učenja u području organizacije i provedbe arhitektonskih natječaja. Posebno su pogođena mala i mikropoduzeća (često s iznadprosječnim udjelom žena i/ili mladih arhitekata), što nepovoljno djeluje na njihovu karijeru. Promicanje arhitektonskih natječaja pridonijet će boljoj provedbi Deklaracije iz Davosa o kulturi građenja i temeljnih vrijednosti Novog europskog Bauhauusa u pogledu održivosti, estetike i uključivosti u europskim projektima planiranja i gradnje. Namjera je pozitivno utjecati na izazove održivosti i kvalitetu životnog okoliša.

Ciljevi i rezultati

ARCH-E prepoznaje ključnu ulogu arhitektonskih natječaja u stvaranju sigurnog, pravednog, održivog, uključivog i lijepog (izgrađenog) okoliša. Stoga, kako bi se poboljšao i promicao pristup arhitektonskim natječajima diljem Europe, ovim se projektom nastoje ostvariti sljedeći ciljevi:

- **Poboljšati prekograničnu suradnju** među različitim stručnjacima iz područja arhitekture upotrebom platforme i mreže ARCH-E, usluga i digitalnih rješenja.
- **Podizanje svijesti i omogućivanje procesa učenja** među dionicima, arhitektima, kreatorima politika i naručiteljima arhitektonskih natječaja, što dovodi do novih načina razmišljanja o izazovima i promicanja dugoročnih inovacijskih strategija u arhitekturi.
- **Stvaranje transnacionalne kulture natječaja** kolanjem i razmjenom ideja.

U skladu s tim ciljevima, glavni rezultati projekta uključuju: [internetsku platformu ARCH-E](#)¹ sa širokim rasponom informacija o sustavima arhitektonskih natječaja, čiji je cilj olakšati transnacionalno sudjelovanje putem njezine [mreže](#)² s više od 500 arhitekata iz više od 20 zemalja; **ARCH-E mapu arhitektonskih natječaja**, izvješće o izazovima i potencijalima sustava natječaja u EU-u te [digitalnu mapu](#) s pregledom³ okvira, alata i praksi arhitektonskih natječaja **višejezični pojmovnik ARCH-E**⁴ s tumačenjem i prevođenjem tehničkih pojmova i **izvješće o potrebama arhitekata**. Na temelju rezultata projekta ARCH-E izradit će se **bijela knjiga** kako bi se kreatori politika informirali i dale im se preporuke o tome kako se u arhitekturi najbolje mogu postići internacionalizacija karijera, jednako postupanje i ciljevi Zelenog plana. Konzorcij ARCH-E obuhvaća više od 600 000 arhitekata diljem Europe koji imaju koristi od rezultata projekta.

¹ Poveznica na ARCH-E platformu: <https://arch-e.eu/>

² Poveznica na ARCH-E mrežu: <https://arch-e.eu/network>

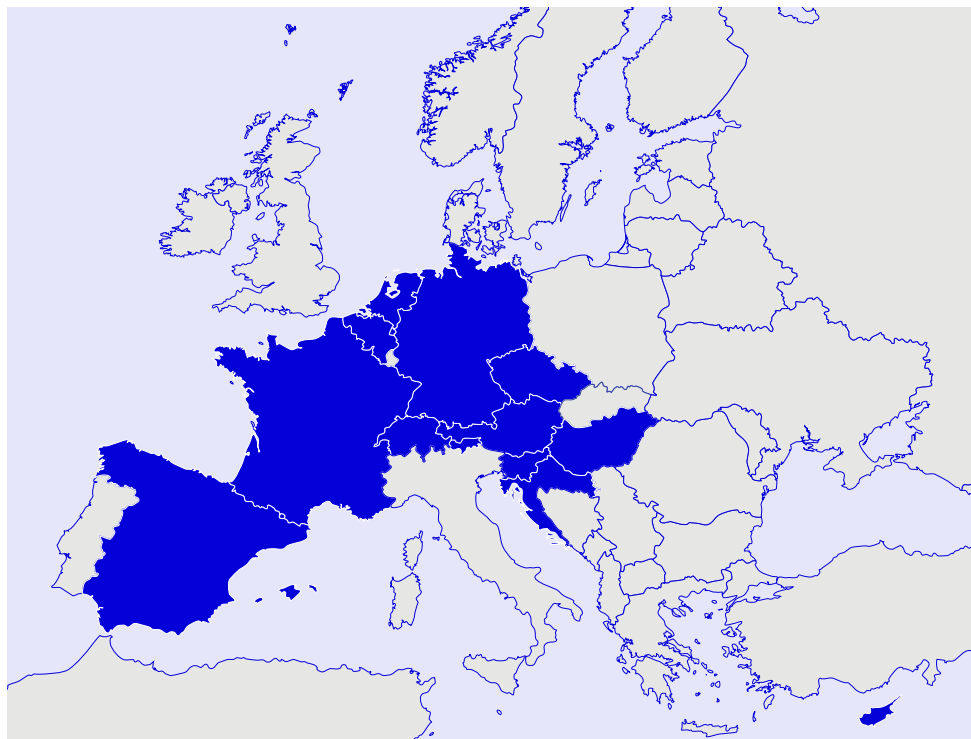
³ Poveznica na ARCH-E digitalnu mapu: <https://arch-e.eu/adc-map>

⁴ Poveznica na ARCH-E pojmovnik: <https://arch-e.eu/glossary>

Projektni partneri i projektni suradnici

ARCH-E čini suradnja deset europskih partnerskih organizacija: Savezna komora arhitekata i građevinskih inženjera, Austrija (BKZT), Vijeće arhitekata Europe (ACE), Hrvatska komora arhitekata (HKA), Komora za arhitekturu i prostorno planiranje Slovenije (ZAPS), Udruženje ciparskih arhitekata (CAA), Savezna komora njemačkih arhitekata (BAK), Tehničko sveučilište u Eindhovenu (TU/e), Politehničko sveučilište u Valenciji (UPV), SEPA Engineering GmbH (SEPA), Komora mađarskih arhitekata (MÉK).

Osim toga, Češka komora arhitekata (ČKA), Francuska nacionalna komora arhitekata (CNOA), Komora arhitekata pokrajine Bozen, Švicarsko udruženje inženjera i arhitekata (SIA) i Međunarodna unija arhitekata (UIA) uključeni su u Projekt ARCH-E kao projektni suradnici.

Prikaz 0.1. ARCH-E mapa projektnih partnera i projektnih suradnika

Istraživanje ARCH-E

Uz poboljšanje arhitektonske kvalitete našeg životnog okoliša i poticanje inovacija kroz projektne vizije, **arhitektonski natječaji također doprinose proizvodnji i razmjeni znanja među različitim dionicima, prostornim kompetencijama i kulturama.** U tom smislu, **arhitektonski natječaji mogu funkcionirati kao otvorene arene za široku arhitektonsku raspravu.**⁵ Iz tog razloga arhitektonski natječaji dobivaju novu pozornost u znanstvenoj produkciji koja prepoznaje njihovu kulturnu vrijednost.⁶ Neovisne organizacije,⁷ strukovna udruženja i institucije također⁸ se sve više zalažu za produbljivanje i širenje znanja o dinamici, postupcima i praksama natječaja kako bi se potaknuo pozitivan učinak na nacionalne sustave i poboljšala suradnja. U europskom kontekstu prenošenje Direktive 2014/24/EU o javnoj nabavi u nacionalno zakonodavstvo država članica politički je temelj za olakšavanje procesa učenja i razmjene.

Na nacionalnoj razini okviri i tradicije specifični za pojedine zemlje doprinose jedinstvenosti lokalnih sustava arhitektonskih natječaja. Odražavaju bogatstvo i raznolikost arhitektonskih kultura i baštine diljem Europe. U predanom radu na širenju znanja važno je te razlike pretočiti u prilike za učenje. Nadalje, nedostaje dugoročna strategija za prikupljanje i razmjenu podataka o arhitektonskim natječajima diljem Europe. U okviru svojih istraživačkih inicijativa **projekt ARCH-E bavi se problemima povezanim s razmjenom znanja i informacija s kojima se suočavaju europski arhitekti, njihove komore i strukovna udruženja.** ARCH-E prepoznaje da ograničen pristup znanju o postupcima, strukturama i standardima kvalitete arhitektonskih natječaja može isključiti mnogo arhitekata iz pristupa europskom tržištu, smanjiti natjecanje i otežati učinkovitu provedbu ciljeva EU-a. **Širenjem znanja ARCH-E nastoji olakšati razumijevanje politika i praksi izvan nacionalnih okvira, smanjujući predrasude i pristranosti koje okružuju kulturu natječaja te povećavajući mogućnosti za stručnjake iz područja arhitekture** da dobiju poslove projektiranja izvan nacionalnih granica.

⁵ Mejía-Hernández i Nuijsink 2020.: 2.

⁶ Vidjeti: Andresson i dr. 2013.; Chupin i dr. 2015.; Theodorou i Katsakou 2018.

⁷ Vidjeti publikaciju *Architectuur Lokaal* 2017. predstavljenu na konferenciji Competition Culture in Europe 2013. – 2016.; *Architectuur Lokaal* 2021.; izmijenjeni svezak koji je objavio Projekt Compass CIC: Menteth 2018.; i nedavna publikacija Hossbacha i Lehnhausea 2024.

⁸ Vidjeti statističke studije ZAPS-a: Kryžanowski i dr. 2023.; i projekt Interreg koji su razvile austrijska Savezna komora arhitekata i inženjera građevinarstva i Bavarska komora arhitekata: https://www.arching.at/aktuelles/interreg_projekt.html

Tri studijska područja

Istraživačka aktivnost ARCH-E-a započela je uključivanjem svih partnera i suradnika u preliminarno prikupljanje podataka (Studija 0), kojim su nacionalni podaci organizirani u *online* obliku s više od stotinu pitanja. Obuhvaćene su tri glavne kategorije: nacionalni statistički podaci, podaci o stručnjacima iz područja arhitekture i arhitektonskim praksama te trendovi i značajke arhitektonskih natječaja. Prikupljanje preliminarnih podataka postavilo je osnovu za razumijevanje i raspravu o razlikama i sličnostima među projektnim državama ARCH-E-a tijekom projektnih sastanaka uživo i *online* upravljačkih sastanaka. Nakon Studije 0, ARCH-E istraživanje se razvilo u tri specifična, ali međusobno povezana studijska područja: Europska mapa arhitektonskih natječaja (Studija 1), višezječni ARCH-E pojmovnik (Studija 2) i Izvješće o potrebama arhitekata (Studija 3). Svaka studija ima specifičan fokus istraživanja, metode i rezultate.⁹

Cilj je prve studije, **ARCH-E mape arhitektonskih natječaja**, razviti sveobuhvatno znanje o arhitektonskim natječajima, njihovim zakonodavnim okvirima, praktičnoj provedbi i standardima kvalitete diljem Europe. Konačni rezultati studije predstavljeni su u ovom izvješću i uključuju 11 profila država, analizu izazova i potencijala europskih arhitektonskih natječaja na razini EU-a te 10 primjera dobre prakse. Izvješće je namijenjeno pružanju uvida i poboljšanja arhitektima i dionicima te je usklađeno s internetskom mapom arhitektonskih natječaja osmišljenom za integraciju ažuriranih informacija za pojedine zemlje i korisnih poveznica tijekom vremena.

Nadovezujući se na Interreg projekt austrijske Savezne komore i Bavarske komore arhitekata, **ARCH-E pojmovnik** prepoznaje poteškoće povezane s tumačenjem i primjenom određenih terminoloških i tehničkih definicija, čak i kada je jezik isti. Ovaj alat nudi više od jednostavnih prijevoda; prikuplja, objašnjava i preko stotinu pojmova po partnerskoj državi kojima se najbolje definiraju nacionalni postupci arhitektonskih natječaja i njihova kulturno specifična tumačenja. Pojmovnik je dostupan na ARCH-E platformi i osmišljen je za buduće širenje i implementaciju.¹⁰

Naposljetku, pomoću **Izvješća o potrebama arhitekata** projekt ima cilj razumjeti dinamiku europskih arhitekata u različitim kontekstima, s naglaskom na njihovu sudjelovanje u nacionalnim i europskim arhitektonskim natječajima. Studija

⁹ Detaljniji opis pristupa i alata triju studija, zajedno s odabranim rezultatima preliminarne Studije 0, objavljeni su u Sažetku istraživačkog paketa, dostupnom na platformi ARCH-E platformi na poveznici: <https://bit.ly/3vj4PyP>

¹⁰ ARCH-E pojmovnik koristan je alat za bolje razumijevanje pojmova upotrijebljenih u ovom izvješću

anonimnom *online* anketom identificira zainteresirane arhitekate, prepoznaje njihove moguće nedostatke u znanju, ispituje njihove međunarodne veze i istražuje mogućnosti ARCH-E-a za podupiranje i olakšavanje sudjelovanja arhitekata na arhitektonskim natječajima.

ARCH-E mapa arhitektonskih natječaja

U okviru ciljeva i istraživačkih ambicija ARCH-E-a, ovo izvješće, **ARCH-E mapa arhitektonskih natječaja**, doprinosi proširenju područja znanja o arhitektonskim natječajima. Analizira zajedničke i specifične pravne okvire, standarde i prakse u odabranim državama članicama EU-a. Ovo istraživanje nudi pregled arhitektonskih natječaja u europskom kontekstu, naglašava raznolik karakter njihove organizacije, provedbe i rezultata te služi kao polazište za dugoročne rasprave među dionicima, stručnjacima iz područja arhitekture, institucijama i udrugama.

Struktura i razvoj ovog izvješća temelje se na sljedećim specifičnim ciljevima:

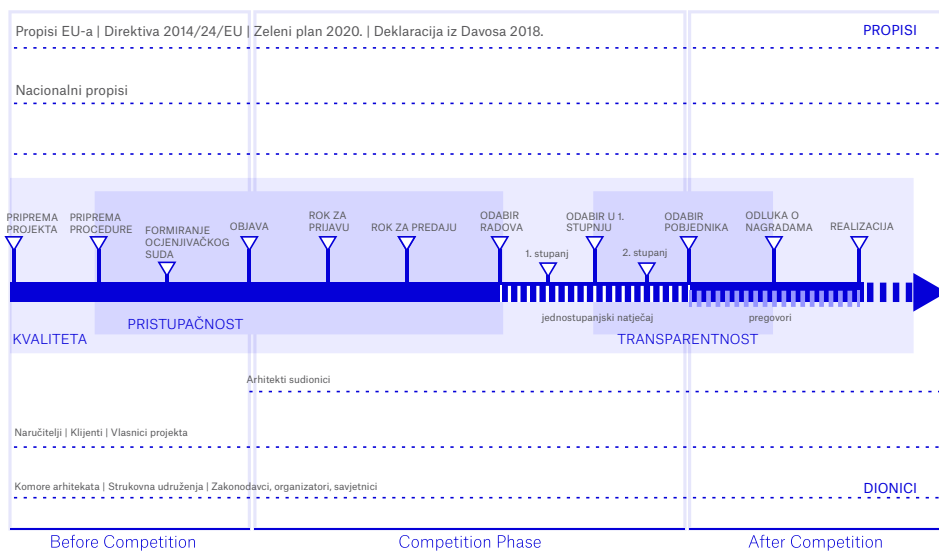
- Na nacionalnoj razini: **proširiti područje znanja o sustavima arhitektonskih natječaja** kako bi se utvrdile prednosti i područja za poboljšanje.
- Na europskoj razini: usredotočiti se na **integraciju politika i ciljeva EU-a u arhitektonske natječaje** (tj. zeleni plan i održivu nabavu, Novi europski Bauhaus, Deklaraciju iz Davosa, jednako postupanje i rodnu ravnopravnost) te **ispitati izazove i potencijale sudjelovanja i suradnje na razini EU-a** iz perspektive različitih dionika.
- **Utvrđiti primjere dobre prakse** u provedbi arhitektonskih natječaja kako bi se poboljšali procesi učenja.

ARCH-E mapa arhitektonskih natječaja jedinstven je izvor informacija za sve stručnjake u području arhitekture (arhitekate, stručne komore, neovisne organizacije i udruge) posvećene dugoročnom poboljšanju europskog tržišta arhitektonskih usluga. Projekt ARCH-E prepoznaje da su arhitektonski natječaji dinamični procesi koji se razvijaju tijekom vremena i usko su povezani sa specifičnim političkim, gospodarskim i kulturnim kontekstom u kojem se razvijaju. Stoga će ovo izvješće biti potkrijepljeno **digitalnom mapom arhitektonskih natječaja**, dostupnom putem platforme ARCH-E, koja će s vremenom integrirati aktualne rezultate istraživanja sa ažuriranim informacijama, poveznicama i podacima.

Metodologija istraživanja

S obzirom na to da su arhitektonski natječaji vremenski i dinamični procesi, oni uključuju regulatorne norme i zakonodavne propise na različitim razinama upravljanja (od europske i nacionalne do lokalne) kao i subjektivna tumačenja različitih dionika. Ti elementi ne utječu samo na transformaciju arhitektonskih natječaja tijekom vremena, već i na način na koji se proučavaju. Proučavanje arhitektonskih natječaja zahtijeva sposobnost obrade različitih kvantitativnih i kvalitativnih podataka. Zbog toga je metodologija istraživanja na kojoj se temelji ARCH-E mapa arhitektonskih natječaja mješovita, a obuhvaća primarne i sekundarne izvore putem uredskog istraživanja i polustrukturiranih intervjua. Osim toga, istraživanju je koristilo redovito preispitivanje i rasprave s partnerima i suradnicima ARCH-E-a tijekom projektnih sastanaka uživo i *online* upravljačkih sastanaka.

Pet parametara analize

Prikaz 0.2. Dijagram standardnog natječajnog postupka, Izrađen u Ključnoj etapi 6., uključuje kontekst, ključne aktere i vremenski okvir standardnog arhitektonskog natječaja te vizualizira kako određene teme postaju aktualne

Jedan od glavnih izazova u proučavanju arhitektonskih natječaja je utvrđivanje tema (ili parametara) za usporedbu razlika i sličnosti među državama članicama EU-a i njihovim sustavima natječaja. Na prvom projektnom sastanku ARCH-E

u Ljubljani svi su projektni partneri raspravljali i dogovorili se o pet tema za usporedbu: **propisi, dostupnost, kvaliteta, transparentnost i koristi za dionike**. Teme su utvrđene na temelju glavnih faza provedbe standardnog postupka arhitektonskih natječaja. Kako je vidljivo na prikazu 0.2., tri parametra obuhvaćaju cijeli natječajni proces (tj. propise, kvalitetu i koristi za dionike), dok se druga dva odnose na specifične faze (tj. dostupnost i transparentnost). Tih pet tema čine analitičku leću s kojom se povezuju različiti skupovi podataka,¹¹ raspravlja o arhitektonskim natječajima na razini EU-a i odabiru primjeri dobre prakse. Međutim, te teme nisu isključive: ovisno o vrsti informacija, svaka od njih može se proširiti na konkretnije pod teme (kao što su održivost, prekogranična mobilnost i pravednost) radi daljnje usporedbe i analize.

Pristup mješovite metodologije

Za integraciju kvantitativnih i kvalitativnih podataka, glavne metode korištene u istraživanju za ARCH-E mapu arhitektonskih natječaja su uredsko istraživanje, polustrukturirani intervjui i istorazinsko vrednovanje (*peer review*).

Uredsko istraživanje obuhvaća analizu postojeće literature o relevantnim temama za ARCH-E projekt, kao i prikupljanje i interpretaciju materijala dobivenih od projektnih partnera i projektnih suradnika (podaci iz Studije 0, postojeća izvješća za pojedine države, *online* baze podataka i statistika). Sekundarni izvori (tj. literatura, službena izvješća i dokumenti o politikama) korišteni su kako bi se ARCH-E istraživanje smjestilo u širu arhitektonsku raspravu, integrirali podaci koji dolaze iz primarnih izvora te podržali tumačenje nalaza. Osim toga, olakšavaju istraživanje odnosa između praksi arhitektonskih natječaja te odabranih politika i ciljeva EU-a (tj. Deklaracije iz Davosa, *Baukultur* koncepta te ambicija u pogledu održivosti iz Zelenog plana i Novog europskog Bauhauusa).

Dok se uredskim istraživanjem postavljaju temelji i kontekstualizira istraživanje, glavna metoda i primarni izvor za prikupljanje kvalitativnih podataka su **polustrukturirani intervjui** s vodećim stručnjacima u području arhitektonskih natječaja.¹² Tijekom 40 *online* intervjua, ukupno 46 intervjuiranih osoba (28 muškaraca i 18 žena) pružilo je uvid u iskustva provedbe arhitektonskih natječaja

¹¹ Detaljnija kategorizacija podataka prikupljenih za ovu studiju uključena je u Sažetak istraživačkog paketa: <https://bit.ly/3yj4PvP>

¹² Prije održavanja intervjua, plan istraživanja i vodič za intervjue dostavljeni su Odboru za etičku provjeru Tehničkog sveučilišta u Eindhovenu na preispitivanje i dobili su odobrenje 25. rujna 2023. godine (Etička provjera broj: ERB2023BE63).

na nacionalnoj i europskoj razini, promišljajući o pet tema arhitektonskih natječajaja: propisima, dostupnosti, kvaliteti, transparentnosti i koristima za dionike. Uzorak sudionika odabran je na temelju prijedloga partnera ARCH-E-a (pet sudionika po partnerskoj državi), a uključivao je različite skupine dionika: arhitekti, predstavnici komora, stručnjaci u području nabave i regulative o arhitektonskim natječajima, voditelji arhitektonskih natječajaja, organizatori, klijenti i vlasnici projekata. Međutim, važno je uzeti u obzir da se te profesionalne skupine mogu preklapati jer sudionici mogu imati različite uloge u natječajnom postupku. Kvalitativna metoda polustrukturiranih intervjua omogućuje uključivanje aspekata povezanih s percepcijama i praksama. Često se zanemaruju u službenoj dokumentaciji, a bolje odražavaju vremensku, kulturnu i kontekstualnu prirodu arhitektonskih natječajaja.

Kako bi se osigurala kvaliteta istraživačkog procesa, ARCH-E projektni partneri, projektni suradnici i ostali suradnici **redovito su nadgledali** njegov napredak. Točnije, tijekom prvog projektnog sastanka u Ljubljani raspravljalo se o temama za analizu te ih je odabrano pet. Prilikom drugog projektnog sastanka u Berlinu predstavljeno je i pregledano preliminarno prikupljanje podataka za studiju 0 i nacrt vodiča za intervjue. Naposljetku, treći projektni sastanak u Budimpešti bio je posvećen predstavljanju, raspravi i odabiru primjera dobre prakse. Osim toga, od studenoga 2023. godine tjedno se organiziraju *savjetnički* sati za istraživanja kako bi se osigurao prostor za izravnu raspravu, povratne informacije i pojašnjenja u vezi s istraživačkim aktivnostima.

Pregled izvješća

ARCH-E mapa arhitektonskih natječajaja izrađena je u tri glavna poglavlja, od kojih je svako posvećeno prethodno navedenim ciljevima studije odražavajući značajke arhitektonskih natječajaja na nacionalnoj razini i razini EU-a. Nakon ovog uvoda koji ocrtava opće ciljeve projekta ARCH-E, istraživačke ambicije i metodološke izbore ove studije, **Poglavlje 1.** daje pregled europskog konteksta arhitektonskih natječajaja. Sastoji se od dva glavna dijela: 1) grafički prikaz nacionalnih podataka o natječajima i arhitektonskoj struci pomoću komparativnih mapa i 2) jedanaest profila država s tekstualnim opisom i info grafikama nacionalnih sustava natječajaja.

Poglavlje 2. usmjereno je na europsku dimenziju arhitektonskih natječajaja. U drugom poglavlju, koje je strukturirano na temelju pet parametara (propisi, dostupnost, kvaliteta, transparentnost i koristi za dionike), ističu se izazovi i

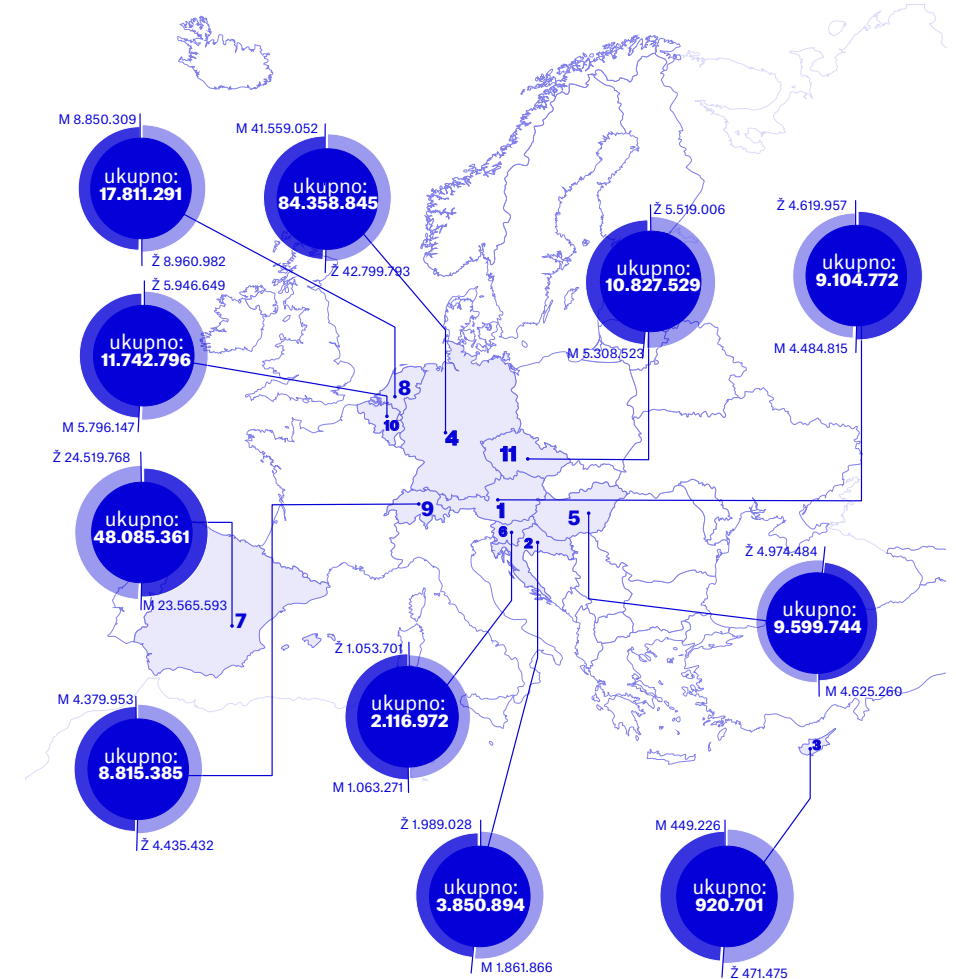
prilike tržišta arhitektonskih usluga EU-a. Ovo poglavlje koristi iskustva i mišljenja sudionika intervjua da potakne promišljanje i raspravu, naglašavajući subjektivnu kvalitetu sudjelovanja, provedbe i rezultata arhitektonskih natječajaja.

Poglavlje 3. skup je odabranih nacionalnih slučajeva *uspješne prakse* u organizaciji i provedbi arhitektonskih natječajaja. Važno je naglasiti da se kvalitacija uspješne prakse uvijek odnosi na posebne kontekstualne uvjete i treba je tumačiti u relativnom smislu. Stoga se primjeri iz ovog poglavlja predlažu kao dobre prakse, a ne kao *najbolje* prakse u apsolutnom smislu. Primjeri predstavljeni u Poglavlju 3. usmjereni su na to kako se odabranim natječajnim postupkom rješava određeni izazov i kako je on pozitivno povezan s jednim ili više od pet parametara (propisi, dostupnost, kvaliteta, transparentnost i koristi za dionike). Kvaliteta odabranih slučajeva nije o arhitektonskom ishodu, već o samom natječajnom postupku. Primjeri arhitektonskih natječajaja predstavljeni su i o njima su zajednički raspravljali partneri i suradnici ARCH-E-a tijekom Projektnog sastanka III. (lipanj 2024. godine, Budimpešta) i Upravljačkog sastanka VIII. (srpanj 2024. godine, *online*).

Naposljetku, u **zaključku** su sažete pouke iz prve godine iskustva i istraživačkih aktivnosti ARCH-E-a te su izneseni prijedlozi za buduću provedbu i proširenje studije o arhitektonskim natječajima.

POGLAVLJE 1.

Mapiranje europskog krajolika arhitektonskih natječaja

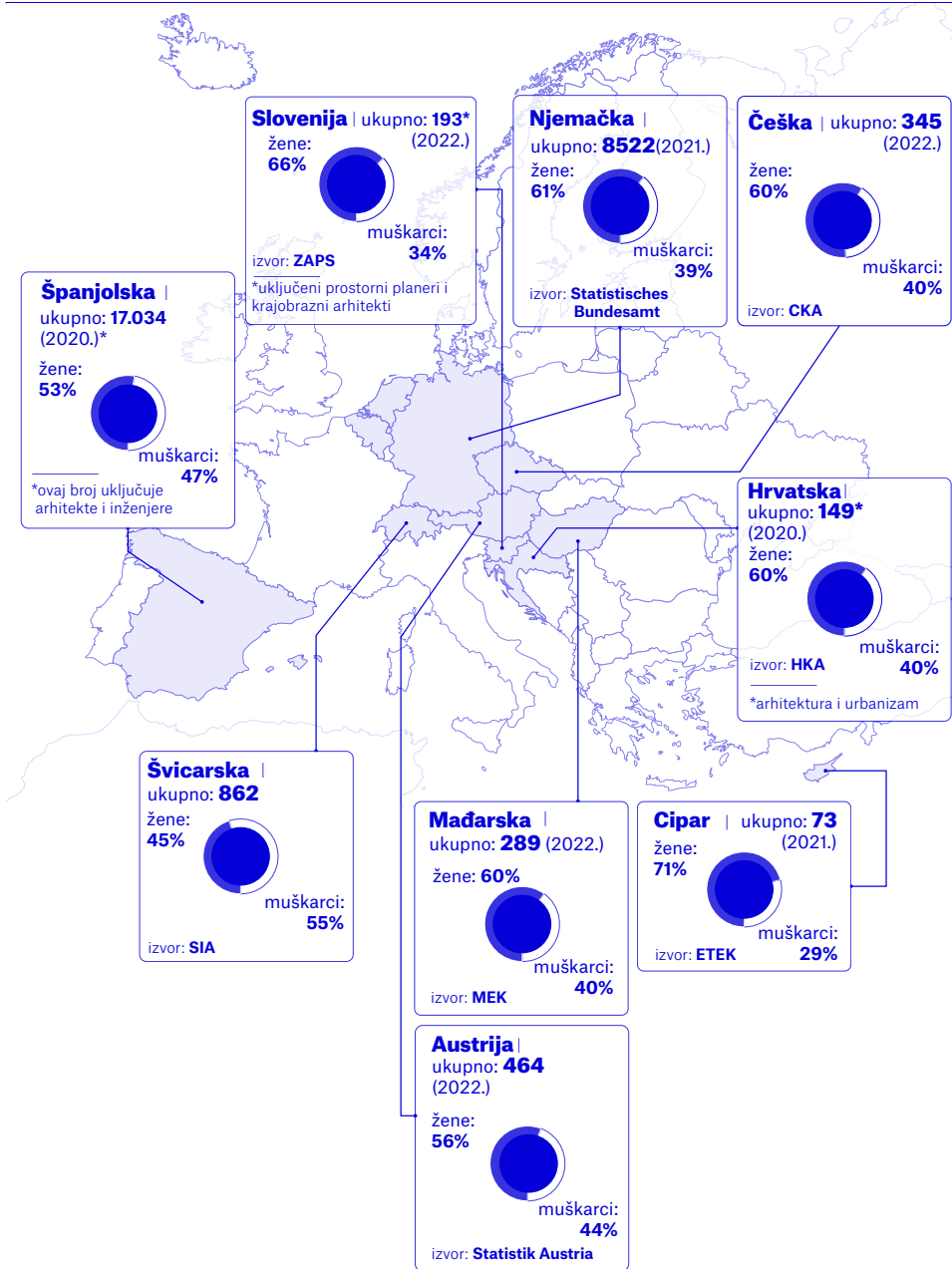

Realni BDP po stanovniku u EUR

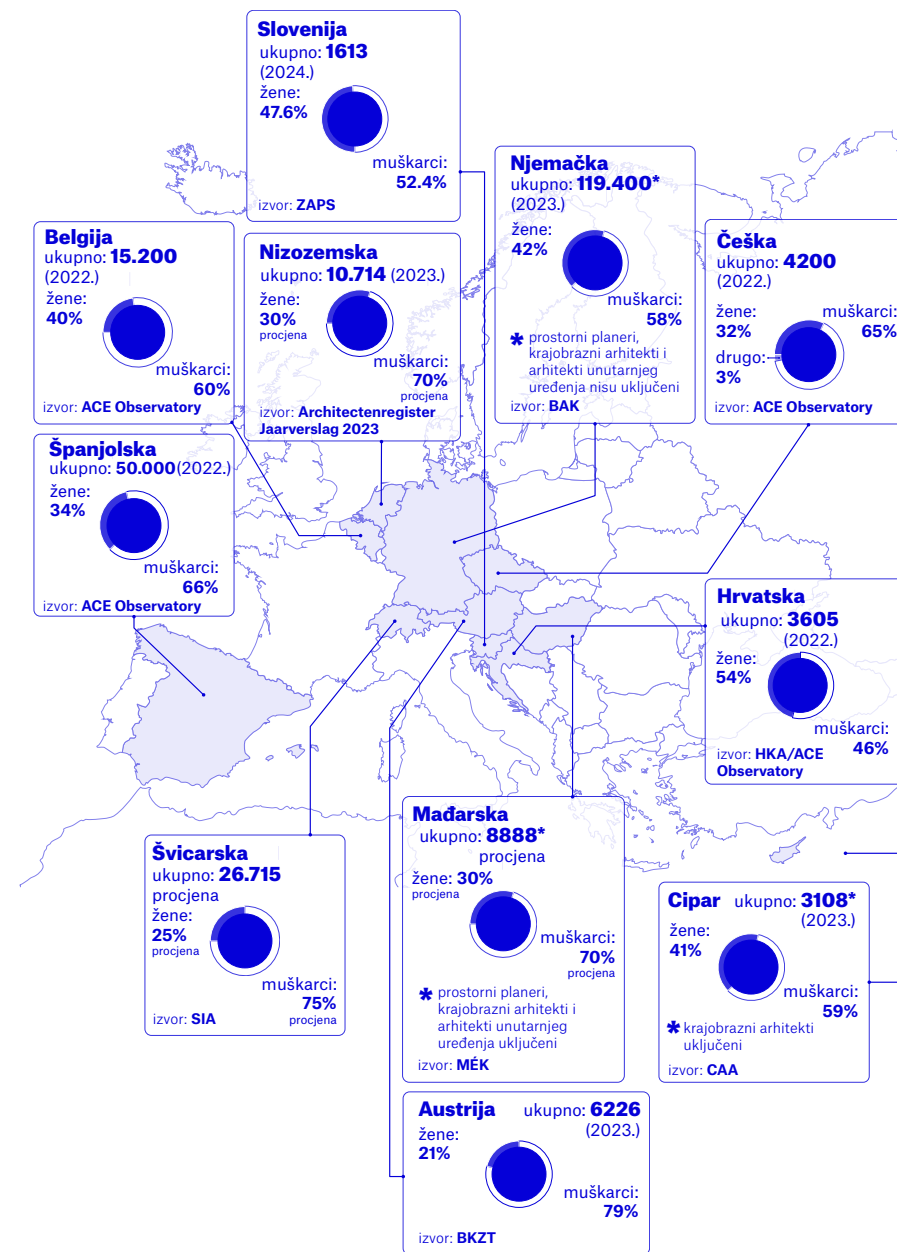
Izvor: EUROSTAT (01.01.2024.)

Austrija ¹ : 37.860 EUR (2023.)	Hrvatska ² : 14.750 EUR (2022. procjena)
Cipar ³ : 27.720 EUR (2023.)	Njemačka ⁴ : 36.290 EUR (2023.)
Mađarska ⁵ : 14.430 EUR (2023.)	Slovenija ⁶ : 22.130 EUR (2023.)
Španjolska ⁷ : 25.620 EUR (2023.)	Nizozemska ⁸ : 44.460 EUR (2023.)
Švicarska ⁹ : 63.490 EUR (2023.)	Belgija ¹⁰ : 37.300 EUR (2023.)
Češka ¹¹ : 18.480 EUR (2023.)	

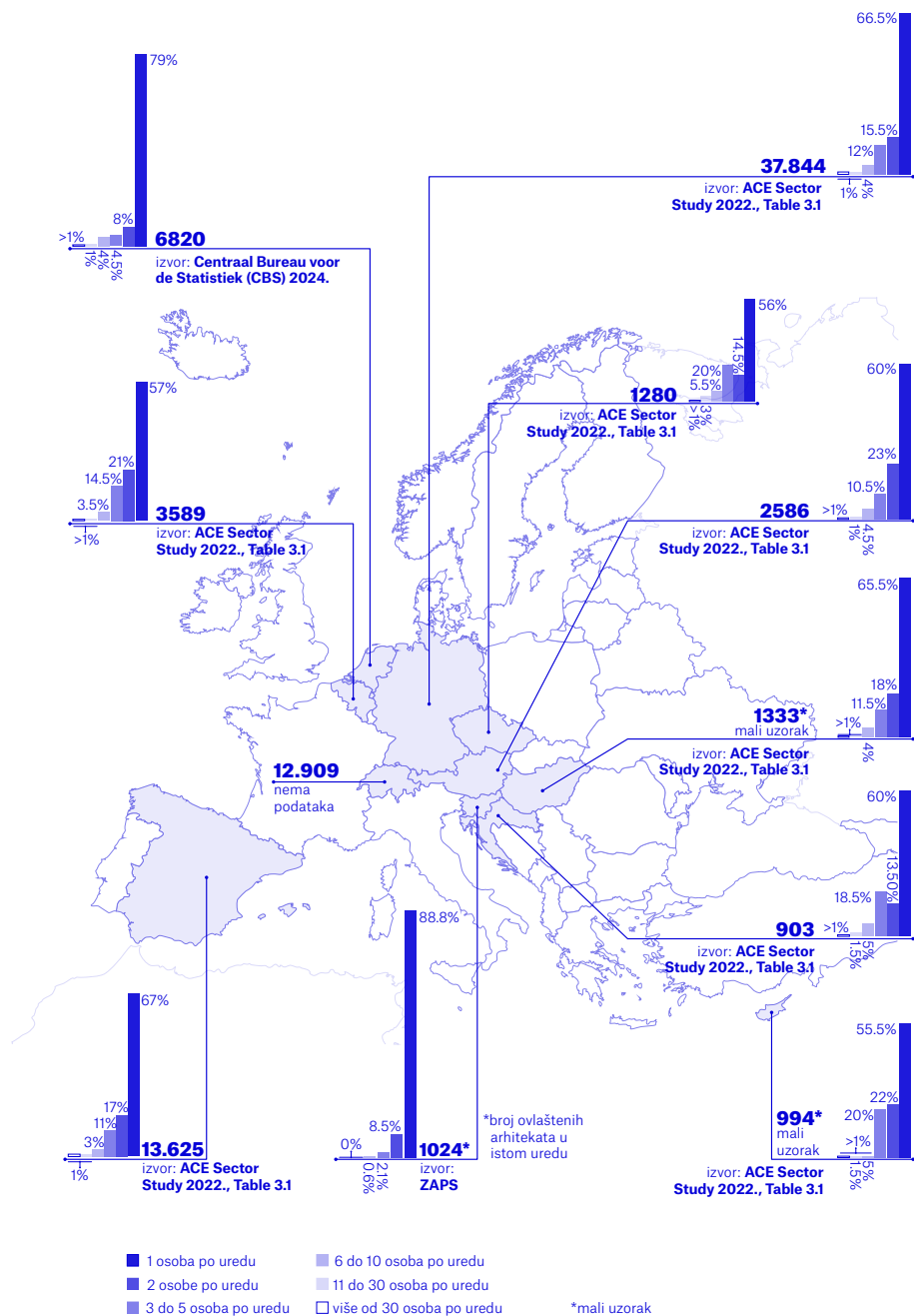
Prikaz 1.1. Mapa stanovništva i realni BDP po stanovniku; na temelju Eurostatove definicije pokazatelja, realni BDP po stanovniku je omjer realnog BDP-a države i prosječnog broja stanovnika određene godine

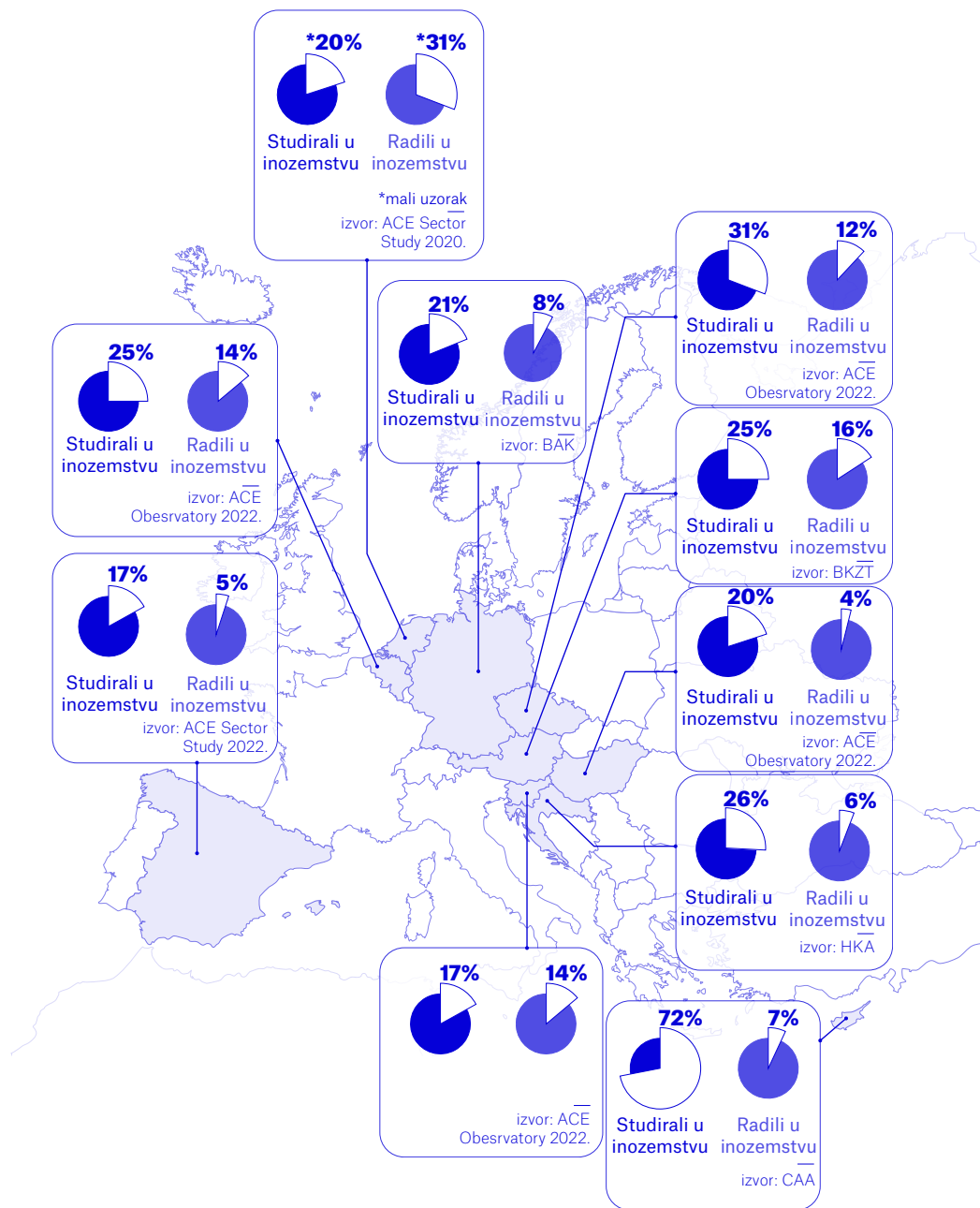
Prikaz 1.2. Mapa diplomiranih na sveučilišnom studiju arhitekture; brojevi se odnose samo na diplomirane arhitekta (nisu uključeni krajobrazni i arhitekti unutarnjeg uređenja, urbanisti ili inženjeri) osim ako nije drugačije navedeno

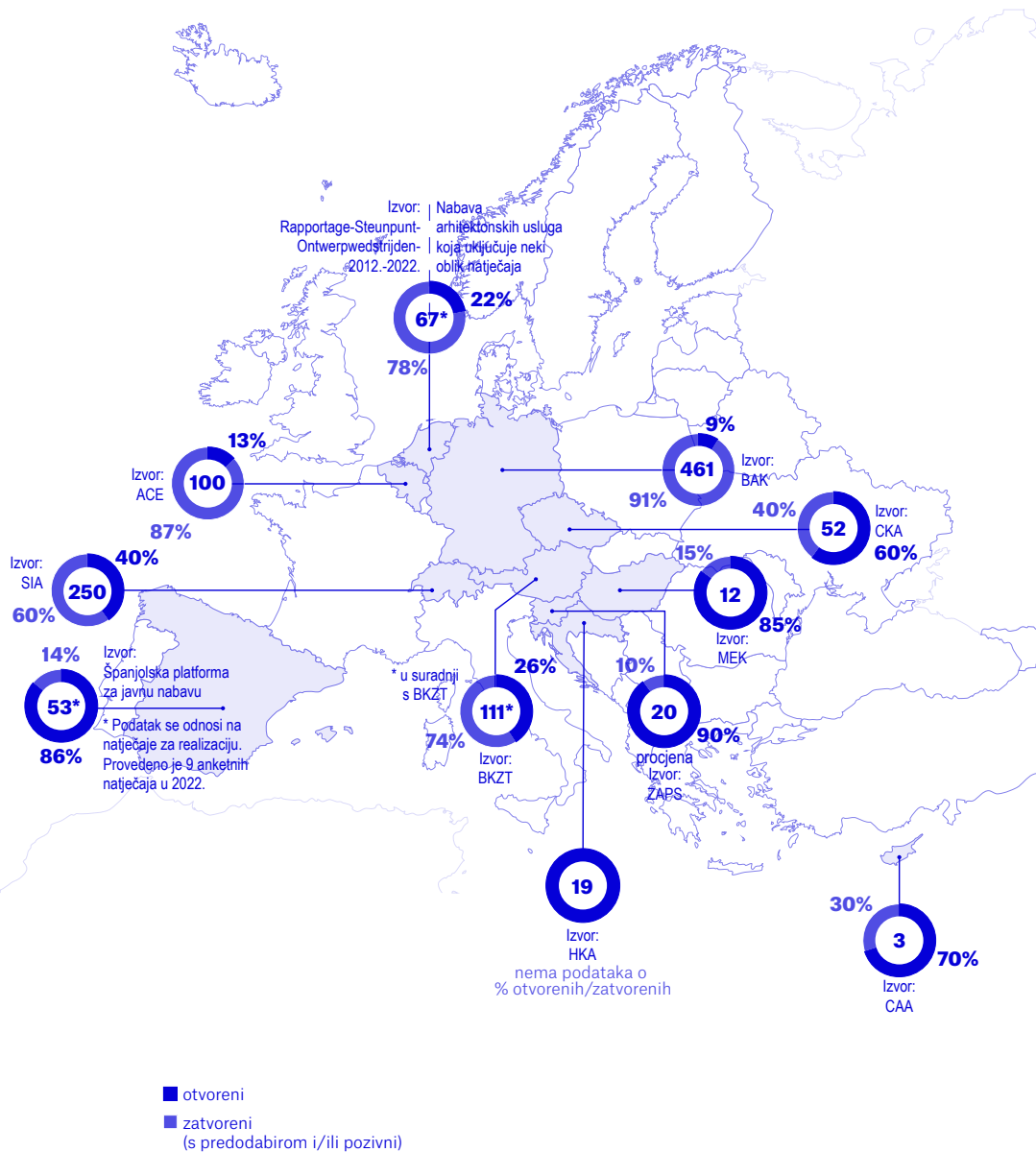
Prikaz 1.3. Mapa ovlaštenih arhitekata; brojevi se odnose samo na arhitekta (nisu uključeni krajobrazni i arhitekti unutarnjeg uređenja, urbanisti ili inženjeri) osim ako nije drugačije navedeno

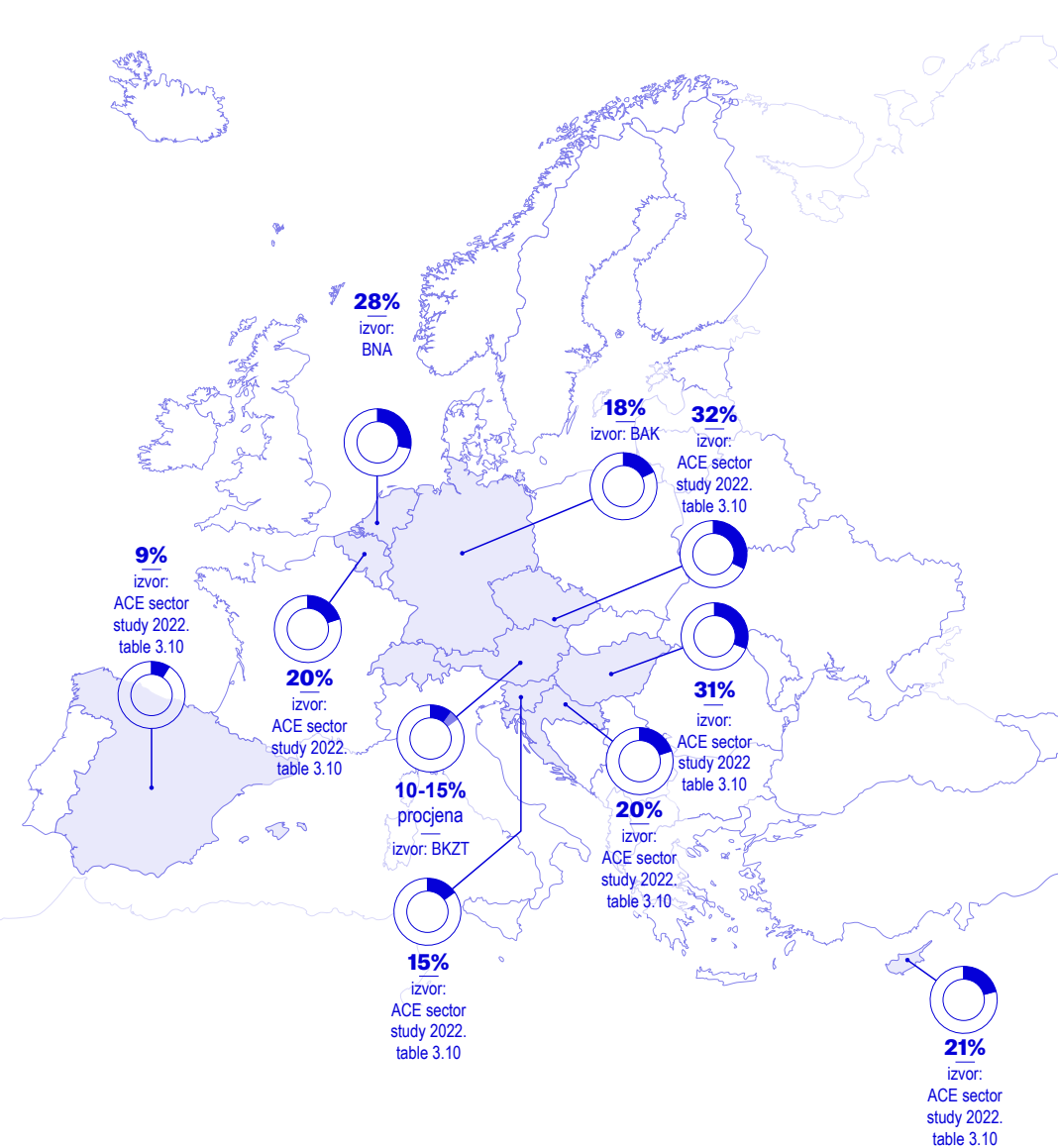
Prikaz 1.4. Mapa registriranih arhitektonskih ureda i njihov sastav

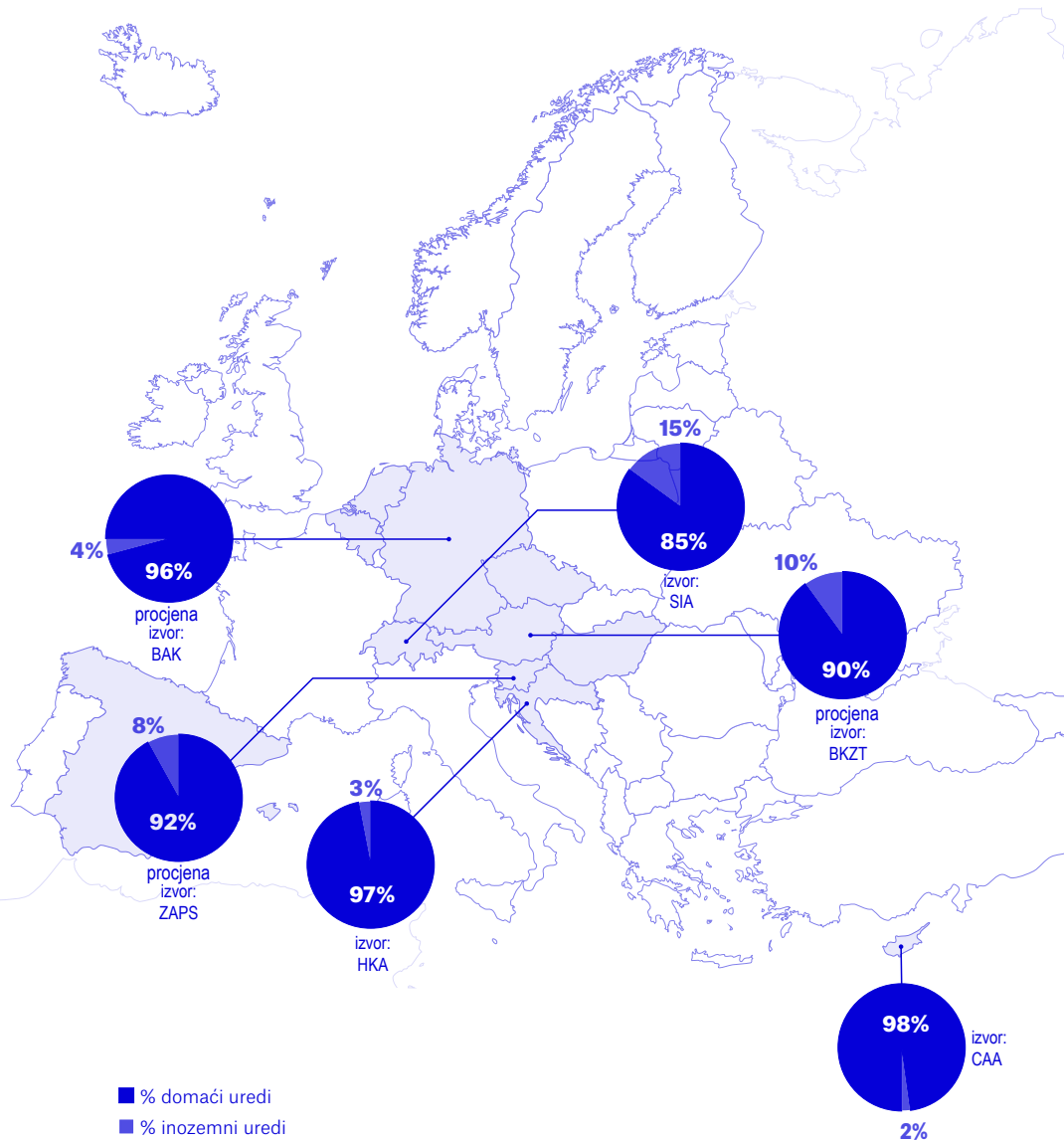
Prikaz 1.5. Mapa međunarodnih veza arhitekata

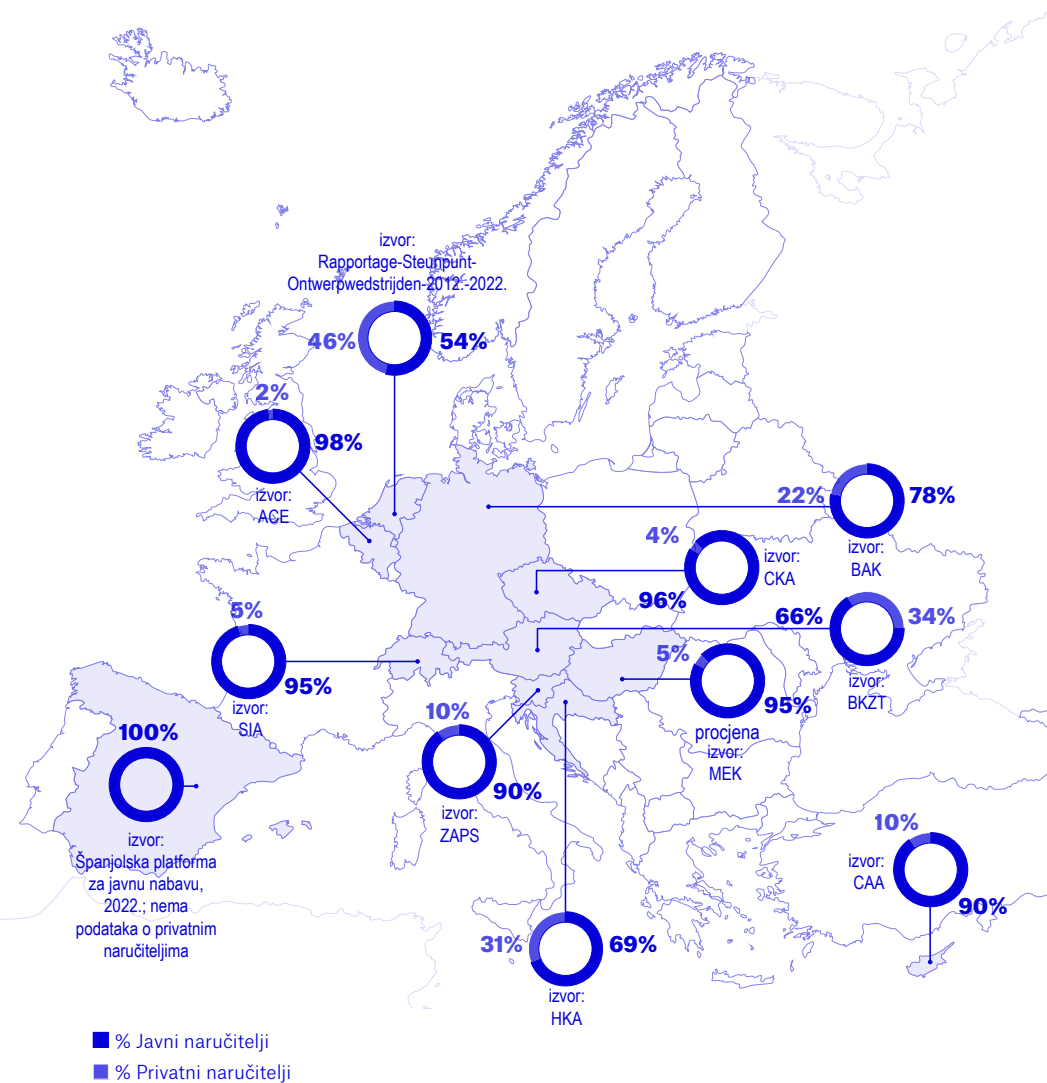
Prikaz 1.6. Mapa prosječnog broja i vrsta arhitektonskih natječaja godišnje

Prikaz 1.7. Mapa sudjelovanja domaćih registriranih ureda na arhitektonskim natjecajima

Prikaz 1.8. Mapa domaćih i stranih sudionika na otvorenim arhitektonskim natjecajima u EU

Prikaz 1.9. Mapa naručitelja arhitektonskih natječaja

Stanovništvo

Izvor: Eurostat (01.01.2024.)
Ž 4.619.957

37.860

Realni BDP po stanovniku u EUR
Izvor: Eurostat (2023)

AUSTRIJA

M 4.484.815

Diplomirali na sveučilišnom diplomskom studiju arhitekture (magistar)
Izvor: www.statistik.at

464
(2022.)

Ž 56%
M 44%

Ovlašteni arhitekti
Izvor: BKZT

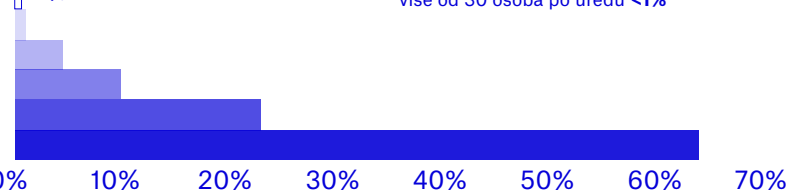
6226
(2023.)

Ž 21%
M 79%

Registrirani arhitektonski uredi

ukupni broj 2586

<1%

□ više od 30 osoba po uredu ■ 3 do 5 osoba po uredu ■ 11 do 30 osoba po uredu
■ 2 osobe po uredu ■ 6 do 10 osoba po uredu ■ 1 osoba po uredu

Izvor: ACE Sector Study 2022, Table 3.1

ARHITEKTONSKI NATJEČAJI | ukupno: 111

otvoreni 26% zatvoreni 74%

% domaćih ureda koji su sudjelovali na natječajima

Izvor: BKZT

% domaćih i stranih sudionika na (otvorenim) arhitektonskim natječajima

90% domaći
10% strani

Izvor: BKZT

% javnih i privatnih naručitelja

66% javni
34% privatni

Izvor: BKZT

Prosječan broj radova na natječajima

46 otvoreni

Izvor: BKZT

Studirali u inozemstvu 25%

Radili u inozemstvu 16%

Izvor: BKZT

1.1. Austrija

Postojeći krajolik austrijskih arhitektonskih natječaja

► Opća obilježja

Arhitektonski natječaji u Austriji uključuju otvorene natječaje, natječaje s pretkvalifikacijom (zatvoreni) i pozivne natječaje. Kvaliteta arhitektonskih natječaja zajamčena je dobrovoljnom suradnjom naručitelja i austrijske savezne i regionalnih komora arhitekata i ovlaštenih inženjera građevinarstva što rezultira suradničkim natječajem. U tom je slučaju obvezna primjena zajedničkog standarda za arhitektonske natječaje koji je izdala Savezna komora arhitekata i inženjera građevinarstva (WSA 2010.). Jedan od elemenata koji jamče kvalitetu i transparentnost austrijskih arhitektonskih natječaja, poštovanje je načela anonimnosti u svakom koraku postupka. Regionalne radne skupine za arhitektonske natječaje lokalnih komora osiguravaju usklađenost suradničkih natječaja sa standardima.

► Trendovi

Tijekom godina broj otvorenih javnih natječaja u Austriji postupno se smanjivao te je dosegnuo 26 % svih arhitektonskih natječaja. U međuvremenu, pozivni natječaji čine 59 %. Međutim, pozivni arhitektonski natječaj prikladan je samo za rad s malom grupom projektnih timova kod malih i specifičnih zadataka. Kad je riječ o javnom naručitelju, propisima savezne javne nabave ograničava se primjena pozivnih natječaja jer se njima ozbiljno ograničava sudjelovanje malih i mladih ureda koji ne ispunjavaju financijske zahtjeve i/ili zahtjeve u pogledu iskustva. Nažalost, može se primijetiti ukupno povećanje postupaka bez kriterija kvalitete. Austrijska Savezna komora arhitekata i inženjera građevinarstva preporučuje otvoreni arhitektonski natječaj kao standardni postupak.

► Područja arhitektonskih natječaja

Stambene zgrade, obrazovne zgrade, bolnice i zdravstvene ustanove, urbanističko planiranje, krajobrazni projekti i projekti za javni prostor, druge javne zgrade (tj. kulturni objekti, uprava i uredi, infrastrukturne zgrade, mostovi).

► Razina razrade na arhitektonskim natječajima

Idejno rješenje (nacrti 1 : 200, situaciju 1 : 500), uključujući model masa (obično mjerilo 1 : 500 kao model umetanja), obrazloženja, karakteristične vrijednosti i izračuni, skice i, u nekim slučajevima, vizualizacije.

► Faze projektiranja nakon arhitektonskih natječaja

Faze rada nakon arhitektonskih natječaja razlikuju se ovisno o naručiteljima i vrsti ugovora. Obično uključuju idejni projekt (uključujući građevinsku dozvolu, mjerilo 1 : 200 – 1 : 100) i izvedbeni projekt (mjerilo 1 : 50 – 1 : 1). Faze građenja obično nisu uključene u ugovor. Komorski suradnički postupci razmatraju opseg usluga kako bi se osigurala sveobuhvatna ugovorna obveza. Suradnja se ne provodi ako je naručen samo idejni projekt. Komora to nastoji pojasniti tijekom natječaja u pismu namjere kako bi se izbjegli dodatni pozivi za pružanje usluga na neobaveznoj osnovi u kasnijim pregovorima.

Pravni okvir arhitektonskih natječaja

► Javna nabava

[Bundesvergabegesetz 2018](#) (BVerG), **Savezni zakon o javnoj nabavi**, austrijski je zakonodavni instrument kojim se uređuje javna nabava i kojim se Direktiva 2014/24/EU integrira u nacionalno pravo. Konkretno, u člancima 163., 164. i 165. BVerG-a utvrđene su odredbe o arhitektonskim natječajima.

► Arhitektonski natječaji

Standard [Wettbewerbs 2010](#). (WSA), **Standard natječaja**, glavna je regulatorna osnova arhitektonskih natječaja koje organiziraju javni i privatni naručitelji. Poštovanje WSA-a obvezno je za sva javna tijela i privatne natječaje koji se organiziraju u suradnji sa saveznim i regionalnim komorama. Međutim, suradnja s Komorom nije obvezna. Glavne razlike između suradničkih i nesuradničkih natječaja odnose se na anonimnost sudionika tijekom natječaja, strukturu ocjenjivačkog suda i ulogu pobjedničkog tima nakon natječaja.

Uloga austrijske Savezne komore arhitekata i inženjera građevinarstva u arhitektonskim natječajima

► Regulatorna o arhitektonskim natječajima

Austrijska Savezna komora arhitekata i inženjera građevinarstva odgovorna je za razradu, reviziju i ažuriranje standardiziranih pravila natječaja (WSA 2010.).

► Organizacija arhitektonskih natječaja

U dobrovoljnim suradničkim natječajima uloga savezne, a osobito regionalnih komora, uključuje osiguravanje odgovarajućeg razvoja projekata, ako je potrebno uz preliminarne studije, te dodjelu realističnih natjecateljskih programa. Platforma www.architekturwettbewerb.at važan je instrument u upravljanju kvalitetom i transparentnosti. Taj proces zahtijeva učinkovitu komunikaciju i posredovanje s dionicima projekta. Također, naglašava ključnu ulogu arhitektonskih natječaja u poboljšanju kvalitete izgrađenog okoliša i predstavlja uspješne prakse putem realiziranih projekata.

Uloga austrijske Savezne komore arhitekata i inženjera građevinarstva u arhitektonskim natječajima

► Regulatorna o arhitektonskim natječajima

Austrijska Savezna komora arhitekata i inženjera građevinarstva odgovorna je za razradu, reviziju i ažuriranje standardiziranih pravila natječaja (WSA 2010.).

► Organizacija arhitektonskih natječaja

U dobrovoljnim suradničkim natječajima uloga savezne, a osobito regionalnih komora, uključuje osiguravanje odgovarajućeg razvoja projekata, ako je potrebno uz preliminarne studije, te dodjelu realističnih natjecateljskih programa. Platforma www.architekturwettbewerb.at važan je instrument u upravljanju kvalitetom i transparentnosti. Taj proces zahtijeva učinkovitu komunikaciju i posredovanje s dionicima projekta. Također, naglašava ključnu ulogu arhitektonskih natječaja u poboljšanju kvalitete izgrađenog okoliša i predstavlja uspješne prakse putem realiziranih projekata.

Rasprava i budući razvoj

► Otvoreni natječaji

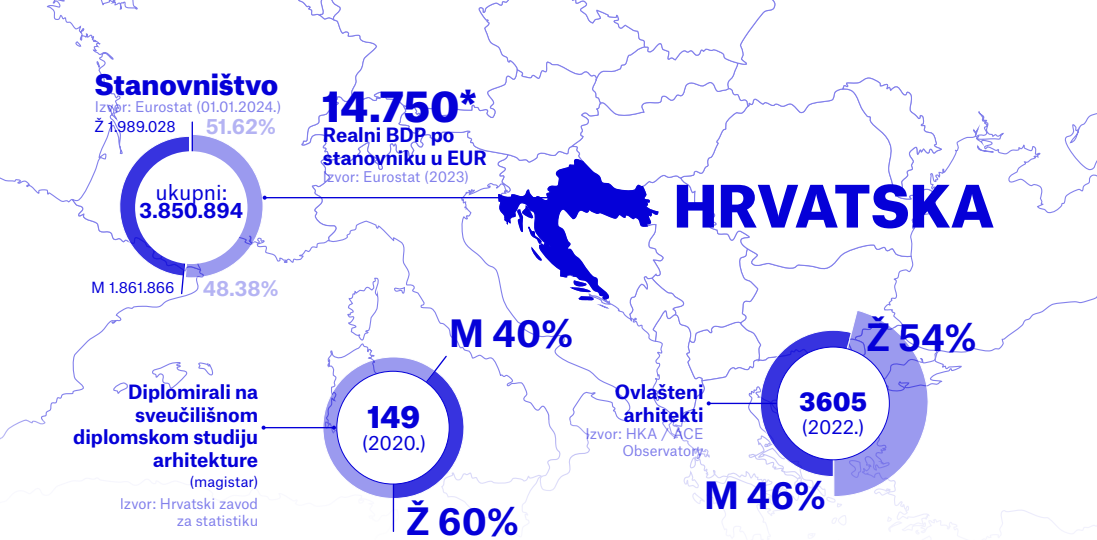
Postupno smanjenje broja otvorenih arhitektonskih natječaja ograničava prilike za male i mlade arhitektonske urede. Organizacija više otvorenih arhitektonskih natječaja olakšala bi većoj skupini stručnjaka stjecanje javnih i privatnih narudžbi jer je za sudjelovanje u otvorenim arhitektonskim natječajima uglavnom potrebno samo važeće ovlaštenje za projektiranje.

► Veća fleksibilnost u postupcima arhitektonskih natječaja

WSA 2010. i mogućnost suradnje sa saveznom i regionalnim komorama osigurava dobro strukturiranu i jasnu proceduru arhitektonskih natječaja. Međutim, mogla bi se razmotriti poboljšanja u vidu proširenja pripremne faze i stvaranja prostora za veću fleksibilnost (tj. pripremne studije, analiza lokacije, preporuke ocjenjivačkog suda) za posebno složene projekte.

► Male zajednice

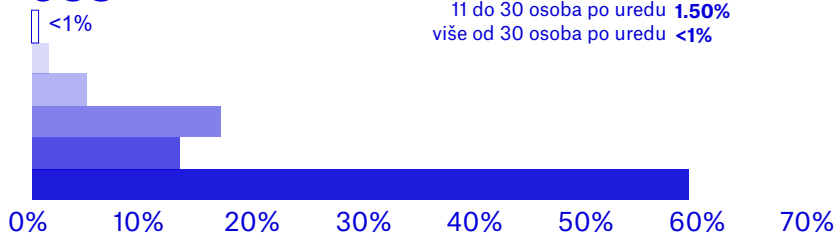
U austrijskim selima i manjim zajednicama pregovarački postupci uobičajeni su način javne nabave u kojem kriteriji troškova imaju prednost pred kvalitetom projekta. U tom kontekstu posredovanje i potpora Komora ključni su za povećanje prilika lokalnih arhitekata za stjecanje novih narudžbi te doprinos poboljšanju kvalitete izgrađenog okoliša.

*procjena

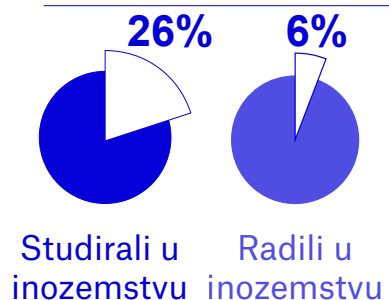
Registrirani arhitektonski uredi
ukupni broj 903

1 osoba po uredu	60%
2 osobe po uredu	13.50%
3 do 5 osoba po uredu	18.50%
6 do 10 osoba po uredu	5%
11 do 30 osoba po uredu	1.50%
više od 30 osoba po uredu	<1%

više od 30 osoba po uredu
  3 do 5 osoba po uredu
  11 do 30 osoba po uredu
 2 osobe po uredu
  6 do 10 osoba po uredu
  1 osoba po uredu

Izvor: ACE Sector Study 2022, Table 3.1

Izvor: HKA

ARHITEKTONSKI NATJEČAJI | ukupno: **19**

Izvor: HKA

% domaćih ureda koji su sudjelovali na natječajima **20%**

Izvor: ACE Sector Study 2022, Table 3.10

% domaćih i stranih sudionika na (otvorenim) arhitektonskim natječajima **97% domaći 3% strani**

Izvor: HKA

% javnih i privatnih naručitelja **69% javni 31% privatni**

Izvor: HKA

Prosječan broj radova na natječajima **14** otvoreni

Izvor: HKA

1.2. Hrvatska

Postojeći krajolik hrvatskih arhitektonskih natječaja

► Opća obilježja

Velika većina hrvatskih arhitektonskih natječaja je otvorena. Sve su to anonimni natječaji za koje je obaveza provođenja propisana prostornim planovima lokalne razine. U otvorenim postupcima jedini uvjet koji sudionici moraju ispuniti jest da je (najmanje) jedan član tima ovlašteni arhitekt ili je diplomirani arhitekt. Taj se zahtjev primjenjuje i na domaće i na strane sudionike. Naručitelji provode arhitektonske natječaje uz pomoć registriranog provoditelja; i javni i privatni subjekti mogu biti provoditelji arhitektonskih natječaja, pod uvjetom da su registrirani pri Hrvatskoj komori arhitekata i da su uvršteni u Registar provoditelja. Upisom u Registar provoditelja Hrvatske komore arhitekata potvrđuje se stručno iskustvo i organizacijska sposobnost provoditelja arhitektonskih natječaja.

► Trendovi

Hrvatska ima dugu tradiciju arhitektonskih natječaja koja seže gotovo 150 godina unazad. Od 2013. godine, kada je Republika Hrvatska pristupila Europskoj uniji, provedba arhitektonskih natječaja usko je povezana sa sustavom javne nabave. Iako su razvijene smjernice usklađene s odredbama Direktive 2014/24/EU, prisutan je trend provođenja klasičnih postupaka javne nabave umjesto arhitektonskih natječaja te se veći naglasak stavlja na ekonomsku vrijednost nego na kvalitetu rješenja.

► Područja provedbe arhitektonskih natječaja

Zgrade za obrazovanje, zdravstvene ustanove, javne zgrade, urbanistički i krajobrazni projekti, spomenici (javni naručitelji) te stambene i poslovne zgrade (privatni naručitelji).

► Razina razrade na arhitektonskim natječajima

Svi arhitektonski natječaji traže idejno rješenje (mjerilo 1 : 200). U natječajima u dvije faze u prvoj fazi može se tražiti idejna skica.

► Faze projektiranja nakon arhitektonskih natječaja

Javni arhitektonski natječaji provode se prema Zakonu o javnoj nabavi (Narodne novine 120/16, 114/22). Nakon toga slijedi pregovarački postupak bez prethodne objave s pobjednikom arhitektonskog natječaja, ugovaranje glavnog i izvedbenog projekta (do mjerila 1 : 50 – 1 : 1) te u nekim slučajevima projektantski nadzor. Građevinski radovi dio su zasebnog postupka javne nabave.

Pravni okvir arhitektonskih natječaja

► Javna nabava

[Zakon o javnoj nabavi](#) (Narodne novine 120/16, 114/22) integrira odredbe Direktive 2014/24/EU u nacionalno zakonodavstvo i određuje opće uvjete i zahtjeve kod projektnih natječaja kao postupak javne nabave koji se koristi za arhitektonske natječaje.

► Arhitektonski natječaji

Prostorni planovi lokalne razine definiraju obvezu provedbe arhitektonskih natječaja za projekte javne namjene i na zemljištu u vlasništvu jedinice lokalne samouprave. Osim toga, [Pravilnik o natječajima s područja arhitekture, urbanizma, unutarnjeg uređenja i uređenja krajobraza](#) (Narodne novine 85/14) Hrvatske komore arhitekata dobrovoljne su smjernice kojima se utvrđuju pojedinosti natječajnog procesa. Gradovi Zagreb, Split i Dubrovnik usvojili su Pravilnik kao obavezan. Arhitektonski natječaji koji se pridržavaju Pravilnika registriraju se pri Hrvatskoj komori arhitekata. Registracija potvrđuje kvalitetu raspisa arhitektonskog natječaja, formalizaciju natječaja i njegovo javno oglašavanje putem službenih platformi.

Uloga Hrvatske komore arhitekata i Udruženja hrvatskih arhitekata u arhitektonskim natječajima

► Regulatorna o arhitektonskim natječajima

Hrvatska komora arhitekata i Udruženje hrvatskih arhitekata odgovorni su za izradu i izmjene Pravilnika o natječajima s područja arhitekture, urbanizma, unutarnjeg uređenja i uređenja krajobraza. Nadalje, zalažu se za izmjenu nacionalnog zakonodavnog okvira koji je od važnosti za arhitektonske natječaje, kao i na arhitektonsku struku općenito.

► Organizacija arhitektonskih natječaja

Hrvatska komora arhitekata ima nadzornu ulogu, osiguravajući pravilnu organizaciju i provedbu arhitektonskih natječaja putem službene registracije postupka i provoditelja natječaja. Udruženje hrvatskih arhitekata, kao krovna organizacija regionalnih društava arhitekata koja organiziraju većinu arhitektonskih natječaja, ima ključnu ulogu u zagovaranju širenja tržišta arhitektonskih natječaja.

Rasprava i budući razvoj

► Obvezni arhitektonski natječaji

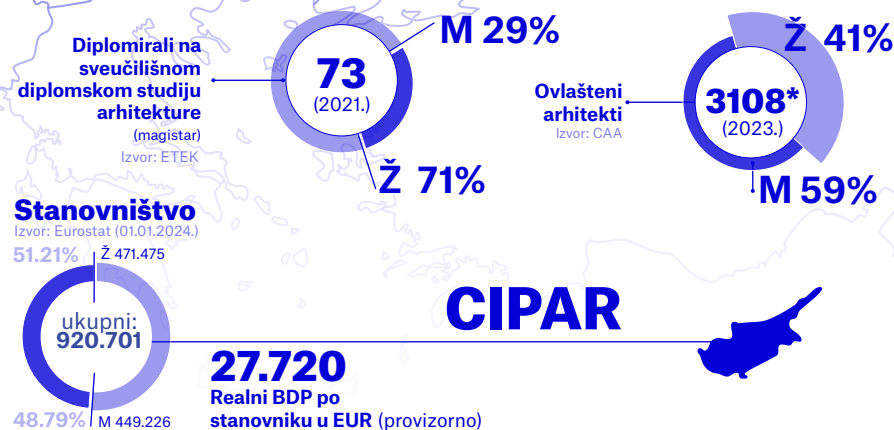
Prostornim planovima lokalne razine više nije dopušteno propisivati obvezu arhitektonskog natječaja na privatnom zemljištu i za javne zgrade na državnoj razini, unatoč relevantnosti lokacije za javnu uporabu. Redefiniranje područja na kojima su arhitektonski natječaji obvezni uzrokuje postupno smanjenje tržišta arhitektonskih natječaja. Hrvatska komora arhitekata i Udruženje hrvatskih arhitekata s nadležnim Ministarstvom pregovaraju o mogućnosti izmjena odredbi Zakona o prostornom uređenju kako bi se proširio opseg obveznih arhitektonskih natječaja na određenim privatnim i javnim lokacijama u svrhu unapređenja kvalitete izgrađenog okoliša.

► Raspon naknada

Postojećim zakonodavstvom nisu definirane fiksne naknade. Hrvatska komora arhitekata donijela je Pravilnik o standardu usluga arhitekata radi definiranja vrijednosti usluga. Međutim, Pravilnik nije obvezujući za javne naručitelje, a naknade za arhitektonske usluge razlikuju se od projekta do projekta što rezultira mogućnošću iznimno niskih cijena. Ta situacija nije samo nepovoljna za hrvatske arhitekate, već i ograničava interes stranih sudionika za arhitektonske natječaje.

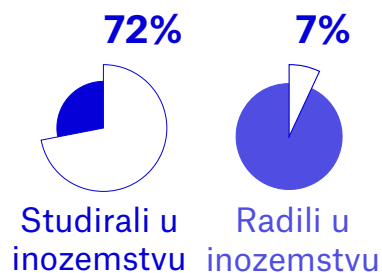
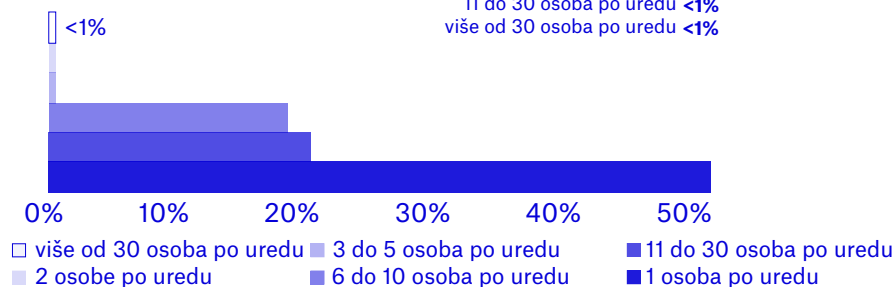
► Male zajednice

Republika Hrvatska ima veliki broj malih jedinica lokalne samouprave. Zbog ograničenog znanja, kapaciteta i resursa na tim mjestima, lokalna tijela obično se oslanjaju na postupke javne nabave kako bi izbjegle organizacijske i financijske izazove arhitektonskih natječaja. Hrvatska komora arhitekata i Udruženje hrvatskih arhitekata trebali bi provoditi sustavnu suradnju s lokalnim vlastima kako bi pomogli u provedbi arhitektonskih natječaja i promicali dugoročne dobrobiti arhitektonske vrsnoće.

*krajobrazni arhitekture uključeni

Registrirani arhitektonski uredi ukupni broj 994

ARHITEKTONSKI NATJEČAJI | ukupno: 3

otvoreni 70%   zatvoreni 30%

Izvor: CAA

% domaćih ureda koji su sudjelovali na natječajima

21%

Izvor: ACE Sector Study 2022, Table 3.10

% domaćih i stranih sudionika na (otvorenim) arhitektonskim natječajima

98% domaći
2% strani

Izvor: CAA

% javnih i privatnih naručitelja

90% javni
10% privatni

Izvor: CAA

Prosječan broj radova na natječajima

11 otvoreni

Izvor: CAA

Izvor: CAA

1.3. Cipar

Postojeći krajolik ciparskih arhitektonskih natječaja

► Opća obilježja

Organizacija arhitektonskih natječaja na Cipru usmjerena je na realizaciju složenih arhitektonskih i prostornoplanskih projekata od javnog interesa. Prednost otvorenog i javnog karaktera arhitektonskih natječaja jest olakšavanje najvećeg mogućeg sudjelovanja arhitekata. Pristup natječajima reguliran je isključivo uvjetom registracije u Ciparskoj znanstvenoj i tehničkoj komori (ETEK). Međutim, složenost projekata i opsežna razina potrebne razrade može ograničiti sudjelovanje malih i srednjih ureda.

► Trendovi

Posljednjih je godina broj arhitektonskih natječaja smanjen u korist drugih postupaka javne nabave, koji ne uključuju ocjenu projektnih prijedloga. Od 116 postupaka javne nabave i više od 50 zadataka projektiranja zgrada u 2023. godini samo su dva uključivala arhitektonski natječaj. Razlozi variraju od oskudnog promicanja propisa i dokumenata o arhitektonskim natječajima do straha od troškova i vremenskih zahtjeva. Ograničen broj arhitektonskih natječaja ima znatan učinak na stručnjake koji ne ispunjavaju financijske zahtjeve i zahtjeve u pogledu iskustva u kontekstu nabave. Štoviše, to dovodi do rizika od iznimno niskih ponuda s negativnim posljedicama za arhitektonsku kvalitetu.

► Područja provedbe arhitektonskih natječaja

Zgrade za obrazovanje i javne zgrade (uprava, uredi i usluge), krajobrazni i projekti otvorenog prostora, prostorno planiranje i spomenici.

► Razina razrade na arhitektonskim natječajima

Idejno rješenje (mjerilo 1 : 500 – 1 : 200), model masa (ako je traženo), skice i jednostavne perspektive (ako je traženo), pisano izvješće s obrazloženjima, izračuni površina i volumena te procjena troškova. Ovisno o projektu, može se zatražiti i izračun ekonomske učinkovitosti, očekivana potrošnja energije i drugih numeričkih parametara projekta.

► Faze projektiranja nakon arhitektonskih natječaja

Idejno rješenje (mjerilo 1 : 500 – 1 : 200), idejni projekt (mjerilo 1 : 200 – 1 : 100) i izvedbeni projekt (mjerilo 1 : 50 – 1 : 1).

Pravni okvir arhitektonskih natječaja

► Javna nabava

[Zakonom o javnoj nabavi](#), koji je na snazi od 2016. godine, odredbe Direktive 2014/24/EU integrirane su u nacionalni zakonodavni sustav. Kad je riječ o arhitektonskim natječajima, u njemu se definiraju financijski pragovi, obveza javnih naručitelja da naruče usluge i neovisan karakter ocjenjivačkog suda. Međutim, u Zakonu o javnoj nabavi nisu utvrđene značajke natječajnog postupka, njegovi različiti oblici ni obveze u pogledu autorskih prava.

► Arhitektonski natječaji

[Pravilnik o provođenju arhitektonskih natječaja](#) objedinjuje Zakon o javnoj nabavi s posebnim propisima za arhitektonske natječaje, uključujući obilježja različitih oblika natječaja (tj. natječaje u jednom ili dva stupnja), broj i stručnost članova ocjenjivačkog suda, rezultate, predloženu strukturu naknada i obveze naručitelja. Pravilnik trenutno nije uključen u Zakon o javnoj nabavi i služi kao dobrovoljna smjernica.

Uloga Ciparske znanstvene i tehničke komore (E TEK) i Udruženja ciparskih arhitekata (CAA) u arhitektonskim natječajima

► Regulatorna o arhitektonskim natječajima

Ciparska znanstvena i tehnička komora (E TEK), u suradnji sa znanstvenim timom arhitekata, izradila je Pravilnik o provedbi arhitektonskih natječaja kao dobrovoljni okvir za organizaciju arhitektonskih natječaja. Komora, Udruženje ciparskih arhitekata i Tehnički ured Sveučilišta na Cipru trenutno rade na reviziji i ažuriranju Pravilnika.

► Organizacija arhitektonskih natječaja

Odbor za arhitektonske natječaje Udruženja ciparskih arhitekata nadzire sve planirane arhitektonske natječaje i predlaže stručne članove ocjenjivačkog suda. Udruženje arhitekata sastavilo je registar kvalificiranih članova ocjenjivačkog suda na koji se mogu prijaviti svi registrirani arhitekti. Nakon natječaja, članovi ocjenjivačkog suda koje je predložila Udruga pozivaju se da ocijene arhitektonski natječaj. U okviru te strategije Udruženje utvrđuje postojeće nedostatke i predlaže moguća poboljšanja za buduće natječaje.

Rasprava i budući razvoj

► Obvezni propisi za arhitektonske natječaje

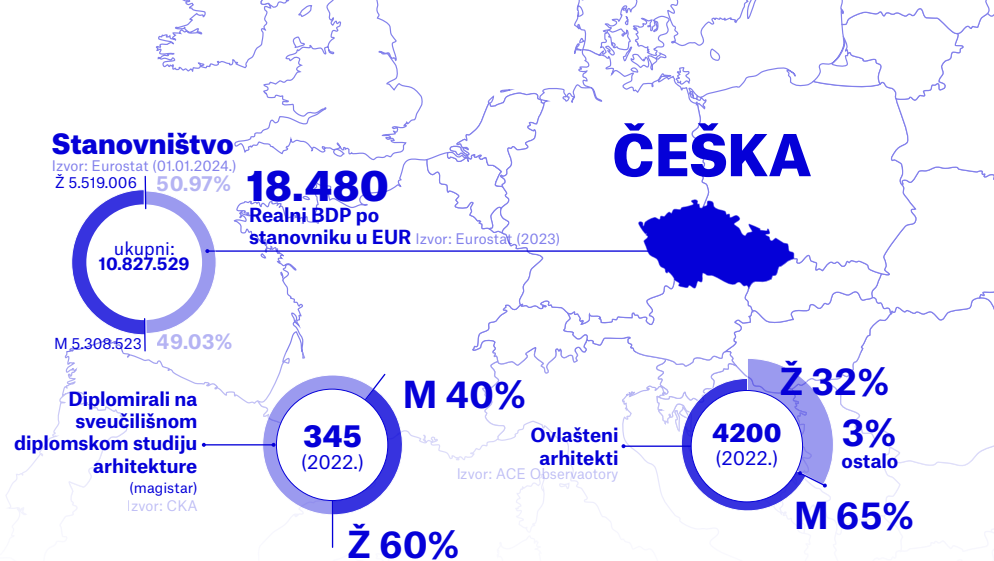
Trenutačno se revidira Pravilnik o provedbi arhitektonskih natječaja. Jedna od glavnih predloženih izmjena je njegova integracija u Zakon o javnoj nabavi. Time bi se povećao broj projekata nabavljenih putem arhitektonskih natječaja, ali i olakšalo bolje definiranje natječajnog postupka, čime bi se unaprijedila pravednost i transparentnost.

► Uloga ocjenjivačkog suda

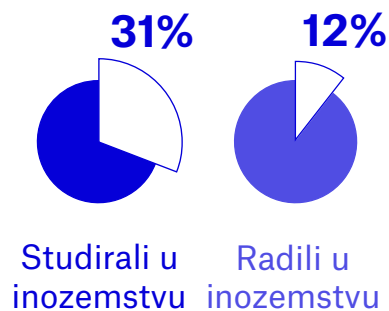
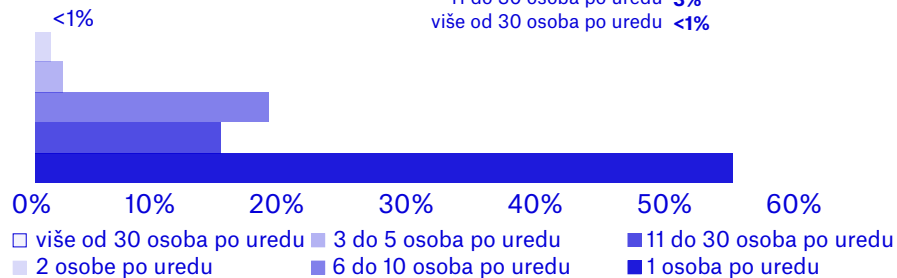
U postojećem sustavu arhitektonskih natječaja članovi ocjenjivačkog suda sudjeluju u fazi ocjenjivanja projektnih prijedloga i odluka o dodjeli nagrada. Njihovo sudjelovanje u ranijim fazama postupka, kao što su izrada i revizija programa natječaja, moglo bi biti korisno. To bi zahtijevalo pravovremeni odabir i imenovanje stručnih članova ocjenjivačkog suda, kao i njihovu edukaciju.

► Višegodišnje planiranje arhitektonskih natječaja

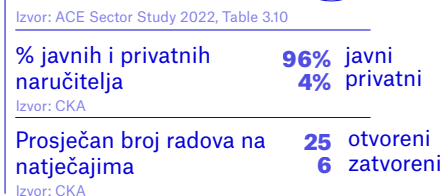
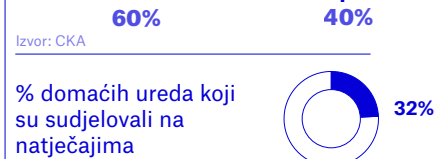
Ciparska znanstvena i tehnička komora i Udruženje ciparskih arhitekata prepoznaju važnost strukturiranog plana za buduće javne projekte. Dostupnost i promidžba višegodišnjeg plana arhitektonskih natječaja doprinijeli bi javnoj raspravi o projektima koji se planiraju nabavljati kao i utvrđivanju jasnih parametara za organizaciju arhitektonskih natječaja.

Registrirani arhitektonski uredi ukupni broj **1280**

ARHITEKTONSKI NATJEČAJI | ukupno: 52

1.4. Češka

Postojeći krajolik čeških arhitektonskih natječaja

► Opća obilježja

Arhitektonski natječaji u Češkoj uključuju otvorene natječaje, zatvorene natječaje i, vrlo rijetko, pozivne natječaje. Upotrebljavaju se i dodatni oblici odabira, kao što su natjecateljske radionice i natjecateljski dijalozi. Često se upotrebljavaju za složene projekte koji uključuju veći broj zadataka i aktera. U samo jednom slučaju proveden je postupak *design and build*. Regularnost natječaja provjerava radna skupina za natječaje u okviru Češke komore arhitekata (ČKA), koja ocjenjuje usklađenost s Kodeksom o natjecajima. Osnovna načela čeških arhitektonskih natječaja su anonimnost tijekom ocjenjivanja (nije uvjet kod natjecateljskih radionica i dijaloga), neovisni ocjenjivački sud i odgovarajući iznos nagrada i naknada. Većinu čeških arhitektonskih natječaja provode općine, a slijede ih državna i regionalna tijela. Broj natječaja provedenih u privatnom sektoru je ograničen, ali se polako povećava.

► Trendovi

Od 2012. prosječan broj natjecanja počeo se povećavati s otprilike 10 do 20 godišnje na 50 godišnje. Povijesno gledano, uobičajeni postupak su otvoreni natječaji. Međutim, nakon izmjene Zakona o javnoj nabavi 2016. postupno se povećao broj zatvorenih natječaja te natjecateljskih radionica i dijaloga. Zatvoreni natječaji trenutno čine 30 % ukupnog broja arhitektonskih natječaja. Otvoreni arhitektonski natječaji registriraju velik broj arhitektonskih studija u nastajanju, za koje su oni jedna od rijetkih prilika za dobivanje javne narudžbe. Iako je natjecajna dokumentacija uglavnom dostupna samo na lokalnom jeziku, češki natječaji privlače i urede sa sjedištem u inozemstvu: prvenstveno iz Slovačke, Poljske i Mađarske, ali i iz Danske i Švicarske.

► Područja provedbe arhitektonskih natječaja

Zgrade za obrazovanje, zgrade za kulturu (kulturni centri male veličine, knjižnice), zdravstvene ustanove, urbanističko planiranje, projekti otvorenog prostora i krajobrazni projekti, infrastruktura (mostovi, pješački mostovi i zgrade željezničkih kolodvora) i spomenici.

► Razina razrade na arhitektonskim natjecajima

Idejno rješenje (nacrti 1 : 200, situacija 1 : 500), dodatni crteži (aksonometrije, dijagrami, fotorealistični prikazi), izvješće s obrazloženjima i tablice prikazuju se u tiskanom obliku na formatu B1 te model masa (ako je zatraženo). U najnovijim natjecajima prijedlozi su predstavljeni i u virtualnoj stvarnosti.

► Faze projektiranja nakon arhitektonskih natječaja

U skladu sa Standardom usluga arhitekata ČKA, faze projektiranja nakon arhitektonskih natječaja uključuju dovršetak projektiranja, projekt za građevinsku dozvolu, izvedbeni projekt ili projekt za odabir izvođača radova te projektantski nadzor. Kad je riječ o natjecajima za urbanizam, faza nakon arhitektonskih natječaja sastoji se od urbanističkog plana ili prostorne studije.

Pravni okvir arhitektonskih natječaja

► Javna nabava

[Zakon o javnoj nabavi 134/2016](#) zakonodavni je instrument kojim se uređuje javna nabava i kojim se Direktiva 2014/24/EU integrira u češko nacionalno zakonodavstvo. U odjeljcima 143. do 150. navedeni su uvjeti za arhitektonske natječaje, uključujući glavne odredbe Kodeksa o natjecajima.

► Arhitektonski natječaji

Kodeks o natjecajima koji je izradila Češka komora arhitekata objedinjuje Zakon 134/2016 s detaljnijim propisima o arhitektonskim natjecajima. Glavne odredbe Kodeksa uključene su i u Zakon o javnoj nabavi. Javni naručitelji i ocjenjivački sud mogu odlučiti koji regulatorni okvir (Zakon o javnoj nabavi ili Kodeks o natjecajima) treba primijeniti za postupak arhitektonskog natječaja. Na temelju usklađenosti sa zahtjevima Kodeksa o natjecajima, ČKA će dati klauzulu o pravilnosti, pravilnosti s rezervacijom ili nepravilnosti. Potonje upućuje na neusklađenost sa zahtjevima Kodeksa i preporuku ovlaštenim arhitektima da se ne javljaju na natječaj. Zakonom 360/1992 o poslovima ovlaštenih arhitekata te ovlaštenih inženjera i tehničara u postupku gradnje Češkoj komori arhitekata dodijeljena je ovlast nadzora nad arhitektonskim natjecajima.

Uloga Češke komore arhitekata (ČKA) u arhitektonskim natjecajima

► Regulatorna uloga o arhitektonskim natjecajima

Češka komora arhitekata (ČKA) tijelo je odgovorno za izradu, izmjenu i odobrenje Kodeksa o natjecajima. Ocjenjuje i usklađenost arhitektonskih natječaja s odredbama Kodeksa. Osim toga, ČKA ima savjetodavnu ulogu u ostalim izmjenama zakonodavstva relevantnima za arhitektonsku praksu i struku.

► Organizacija arhitektonskih natječaja

Češka komora arhitekata u organizaciji natječaja ima savjetodavnu ulogu. Cilj je pružiti potporu naručiteljima i organizatorima arhitektonskih natječaja u izradi, podnošenju, reviziji i službenoj registraciji programa arhitektonskih natječaja u skladu s ČKA-ovim odobrenjem pravilnosti. Osim toga, ČKA nudi besplatno savjetovanje o predstojećim arhitektonskim natjecajima i tečajeve osposobljavanja za ocjenjivačke sudove i organizatore arhitektonskih natječaja. Češka komora arhitekata aktivno promiče arhitektonske natječaje kroz godišnje panel rasprave, natječajne izložbe i izlaganja. Osim toga, od 1993. godine upravlja jedinstvenom nacionalnom bazom podataka o arhitektonskim natjecajima.

Rasprava i budući razvoj

► Nakon arhitektonskih natječaja

Faza nakon arhitektonskog natječaja može se sastojati od pregovora o ugovornim uvjetima ako (javni) naručitelj nema posebni obrazac ugovora za arhitektonske usluge. To je često dugotrajan i kompliciran proces. Češka komora arhitekata i Komora inženjera građevinarstva razvijaju standardni obrazac ugovora koji će se integrirati u programe arhitektonskih natječaja i upotrebljavati nakon natječaja. Time će se podržati transparentniji pregovarački proces.

► Pozivni arhitektonski natječaji

Manji projektne zadaci (otprilike 80.000,00 Eura) koji nisu obuhvaćeni redovnim režimom nabave često se nabavljaju putem pozivnih natječaja. Međutim, takvi postupci nisu uređeni nikakvim posebnim propisima te stoga nije zajamčeno

poštovanje načela jednakih mogućnosti, zabrane diskriminacije, anonimnosti i transparentnosti. ČKA nema mogućnost pratiti koliko se takvih natječaja do danas održalo stoga ne može savjetovati arhitekta o sudjelovanju.

Stanovništvo
Izvor: Eurostat (01.01.2024.)
50.74% | M 41.559.052

36.290

Realni BDP po stanovniku u EUR (provizorno) 49.26% | Ž 42.799.793
Izvor: Eurostat (2023)

Diplomirali na sveučilišnom diplomskom studiju arhitekture (magistar)
Izvor: Federal Statistical Office

8522
(2021.)

M 39%

Ž 61%

Ovlašteni arhitekti
*samo ovaj broj uključuje građevinske arhitekta
Izvor: BAK

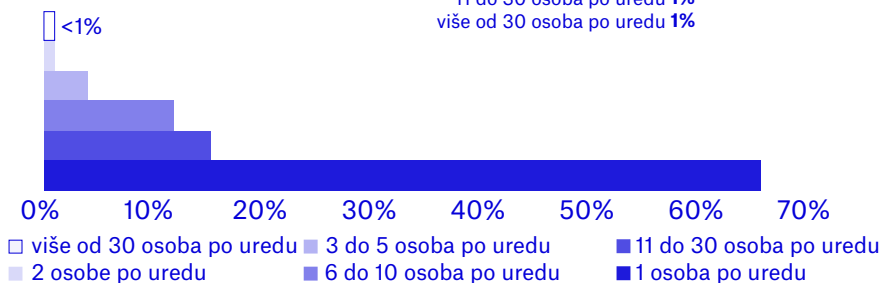
119.400
(2023.)

Ž 42%

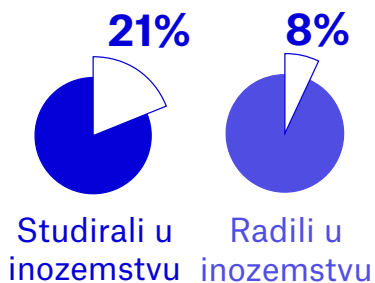
M 58%

Registrirani arhitektonski uredi
ukupni broj 37.844

1 osoba po uredu 66.50%
2 osobe po uredu 15.50%
3 do 5 osoba po uredu 12%
6 do 10 osoba po uredu 4%
11 do 30 osoba po uredu 1%
više od 30 osoba po uredu 1%

Izvor: ACE Sector Study 2022, Table 3.1

ARHITEKTONSKI NATJEČAJI | ukupno: 461

otvoreni 9%   zatvoreni 91%
Izvor: BAK

% domaćih ureda koji su sudjelovali na natjecajima 18% procjena

% domaćih i stranih sudionika na (otvorenim) arhitektonskim natjecajima 96% domaći 4% strani
Izvor: BAK

% javnih i privatnih naručitelja 78% javni 22% privatni
Izvor: BAK

Prosječan broj radova na natjecajima 20-80 otvoreni 3-8 zatvoreni
Izvor: BAK

Izvor: BAK

1.5. Njemačka

Postojeći krajolik njemačkih arhitektonskih natječaja

► Opća obilježja

Njemačka ima jednu od najdužih tradicija arhitektonskih natječaja u Europi, koja datira iz 1867. godine kada su definirana načela i smjernice za projektne natječaje. Za razliku od jednostavnog postupka nabave, arhitektonski natječaji javnim naručiteljima omogućuju odabir arhitekata na temelju kvalitete njihovih projekata, posebno razrađenog za određeni projektni zadatak. Posebnost njemačkih projektnih natječaja ili arhitektonskih natječaja su pregovori nakon faze dodjele nagrade, u kojoj javni naručitelji nisu obvezni potpisati ugovor ili pregovarati o njemu isključivo s dobitnicima prve nagrade. Umjesto toga, mogu započeti pregovarački postupak sa svim *dobitnicima nagrada*.¹³ U RPW-u 2013. propisano je da se pri provedbi projekta od jednog od dobitnika nagrade, obično od dobitnika prve nagrade, naručuje daljnja usluga projektiranja, uzimajući u obzir preporuku ocjenjivačkog suda, osim ako ne postoji važan razlog za suprotno. Time se javne naručitelje potiče da organiziraju arhitektonske natječaje čiji rezultati najbolje odražavaju njihova očekivanja i uključuju daljnje kvalitativne aspekte: održivo projektiranje i građenje, kao i promicanje estetske, tehničke, funkcionalne, ekološke, gospodarske i društvene kvalitete izgrađenog okoliša.

► Trendovi

Do ranih 1990-ih velika većina njemačkih arhitektonskih natječaja bila je otvorena za sve registrirane stručnjake, ali ograničena na regionalnoj osnovi. Uvođenjem prve direktive EU-a 1992. godine, sudjelovanje na arhitektonskim natjecajima i postupcima nabave proširilo se na nacionalnu i europsku razinu. Ta je situacija dovela do povećanja broja natjecajnih radova, dok se broj otvorenih postupaka počeo smanjivati u korist pozivnih arhitektonskih natječaja ili arhitektonskih natječaja s pretkvalifikacijom, posebno tijekom posljednjeg desetljeća. Tijekom vremena, iako s velikim fluktuacijama, prosječan godišnji broj arhitektonskih natječaja ostao je prilično stabilan. Međutim, u proteklom desetljeću zabilježeno je blago smanjenje usporedno s četverostrukim povećanjem svih postupaka javne nabave u području projektiranja od 2012. do 2022. godine. Do danas, prema podacima Savezne komore njemačkih arhitekata (BAK), udio otvorenih postupaka mijenja se tijekom

¹³ Cf. § 80 Abs. 1 VgV

godina, u rasponu od šest do devet posto svih postupaka arhitektonskih natječaja, s blagim varijacijama iz godine u godinu. S vremenom bi postupno smanjenje broja otvorenih natječaja i gubitak relevantnosti arhitektonskih natječaja među sve većim brojem postupaka javne nabave moglo ograničiti tržišne mogućnosti za mlade i male arhitektonske urede.

► Područja provedbe arhitektonskih natječaja

Urbanističko planiranje, zgrade za obrazovanje, krajobrazni i projekti za otvorene prostore, stambene zgrade, upravne i poslovne zgrade, druge javne zgrade (znanost, kultura i rekreacija), inženjerske konstrukcije i prometnih objekata, stručno tehničko planiranje.

► Razina razrade na arhitektonskim natječajima

Idejno rješenje i model masa (mjerilo 1 : 500 – 1 : 200), skice i jednostavne perspektive (ako je traženo), pisano izvješće s obrazloženjima, izračuni površina i volumena te procjena troškova. Ako su potrebni dodatni izračuni ekonomske učinkovitosti, očekivane potrošnje energije i drugih numeričkih parametara, nagradni fond se povećava.

► Faze projektiranja nakon arhitektonskih natječaja

Idejno rješenje (mjerilo 1 : 500 – 1 : 200), idejni projekt (mjerilo 1 : 200 – 1 : 100) i izvedbeni projekt (mjerilo 1 : 50 – 1 : 1). Faza građenja koja uključuje upravljanje, nadzor, a ponekad i primopredaju također je dio ugovora nakon arhitektonskog natječaja.

Pravni okvir arhitektonskih natječaja

► Javna nabava

[Vergabeverordnung](#) (VgV), **Pravilnik o nabavi**, donosi detaljna pravila o proceduri koju treba slijediti pri dodjeli ugovora o javnim uslugama na koje se primjenjuje dio 4. Zakona protiv ograničenja tržišnog natjecanja (GWB) i za organizaciju projektnih natječaja od strane naručitelja. VgV je zakonska odredba za njemačku javnu nabavu kojom se propisi iz Direktive 2014/24/EU integriraju u nacionalno pravo. U skladu s tim, VgV se primjenjuje na organizaciju projektnih natječaja iznad praga EU-a.¹⁴

¹⁴ Vidjeti odjeljak 106. GWB-a; Odjeljak 1. stavak 1. VgV-a

► Arhitektonski natječaji

[Richtlinie für Planungswettbewerbe 2013](#) (RPW), **Smjernice za projektne natječaje**, glavni je instrument za organizaciju arhitektonskih natječaja. Iako RPW nema pravnu vrijednost, on je obvezujući instrument: u skladu s odjeljkom 78 II Rečenica 1 VgV, projektni natječaji temelje se na objavljenim standardnim smjernicama i direktivama. Nadležno savezno ministarstvo naložilo je da se RPW 2013 mora primjenjivati na sve projektne natječaje u području savezne gradnje od 1. ožujka 2013. godine. Osim toga, RPW 2013 obavezan je u gotovo svim njemačkim saveznom državama za državne arhitektonske natječaje. Ostalim javnim i privatnim organizatorima arhitektonskih natječaja preporučuje se da na isti način primjenjuju RPW. U RPW-u se, primjerice, navodi iznos novčane nagrade i propisuje da ako se projekt ne provodi od samog početka (anketni natječaj), novčana nagrada se povećava na odgovarajući način. U skladu s člankom 52. [Unterschwelvenvergabebestimmungen](#) (UvgO), Pravilnika o nabavi ispod praga, arhitektonski natječaji se mogu provoditi ispod praga vrijednosti EU-a za dobivanje alternativni projektnih prijedloga na temelju objavljenih standardnih smjernica i direktiva. Ako javna tijela odluče da je arhitektonski natječaj ispod praga EU-a, primjenjivat će RPW ili usporedive smjernice tijekom provedbe.¹⁵

► Zakon protiv ograničenja natjecanja

[Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen](#) (GWB), **Zakon protiv ograničenja natjecanja**, definira kriterije prihvatljivosti (članak 122. GWB-a) te obvezne i neobvezne kriterije isključenja za dodjelu ugovora o javnoj nabavi (članci 123. i 124. GWB-a) nakon arhitektonskih natječaja. Dio 4. odnosi se na javnu nabavu i u njemu se utvrđuju načela za projektne natječaje (odjeljak 103. stavak 6. GWB-a). Prema članku 122. stavku 1. GWB-a, javni ugovori dodjeljuju se kvalificiranim i učinkovitim (prihvatljivim) poduzećima koja nisu isključena prema Odjeljku 123. ili Odjeljku 124. Prema odjeljku 122. stavku 2. GWB-a, poduzeće je prihvatljivo ako ispunjava kriterije (kriterije odabira) koje je javni naručitelj pobliže definirao za pravilno izvršenje javnog ugovora. Kriteriji odabira mogu se odnositi isključivo na: 1. sposobnost za obavljanje profesionalne djelatnosti; 2. ekonomsku i financijsku sposobnost; 3. tehničku i stručnu sposobnost.

¹⁵ Cf. Savezni službeni list, BAnz AT 07.02.2017 B2.

Uloga Savezne komore njemačkih arhitekata (BAK) u arhitektonskim natjecajima

► Regulatorna o arhitektonskim natjecajima

Savezna komora njemačkih arhitekata (BAK) pridonijela je prvoj razradi RPW-a 2009. godine, kao i njegovoj posljednjoj reviziji 2013. godine. BAK će pridonijeti i budućim revizijama RPW-a.

► Organizacija arhitektonskih natječaja

Šestnaest nadležnih državnih komora odgovorne su za provjeru usklađenosti dokumentacije arhitektonskih natječaja s RPW-om i njegovim načelima te za registraciju natječajnog postupka. Državne komore također mogu pomoći u odabiru kompetentnih članova ocjenjivačkog suda. Trenutačno se u saveznim državama priprema izrada registra stručnjaka u ocjenjivačkom sudu kako bi se zajamčila kvaliteta, stručnost, raznolikost i izmjene unutar ocjenjivačkih sudova na arhitektonskim natjecajima. Napori savezne i državnih komora očituju se u zagovaranju promicanja arhitektonskih natječaja među javnim i privatnim tijelima kao sredstva za dobivanje najbolje kvalitete kod zadaća projektiranja.

Rasprava i budući razvoj

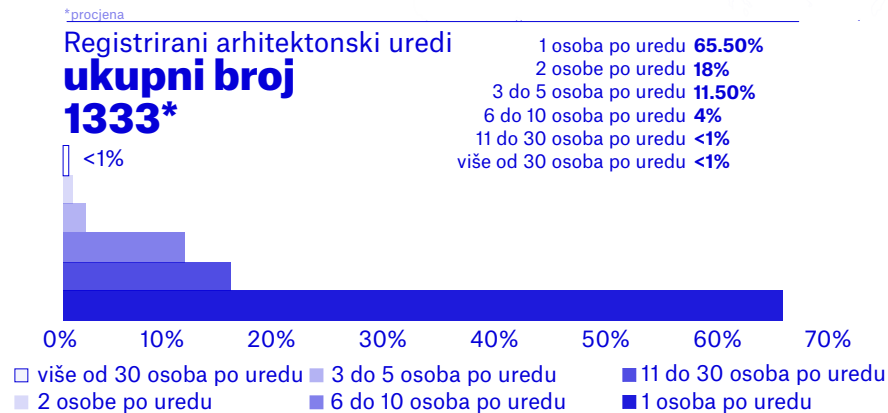
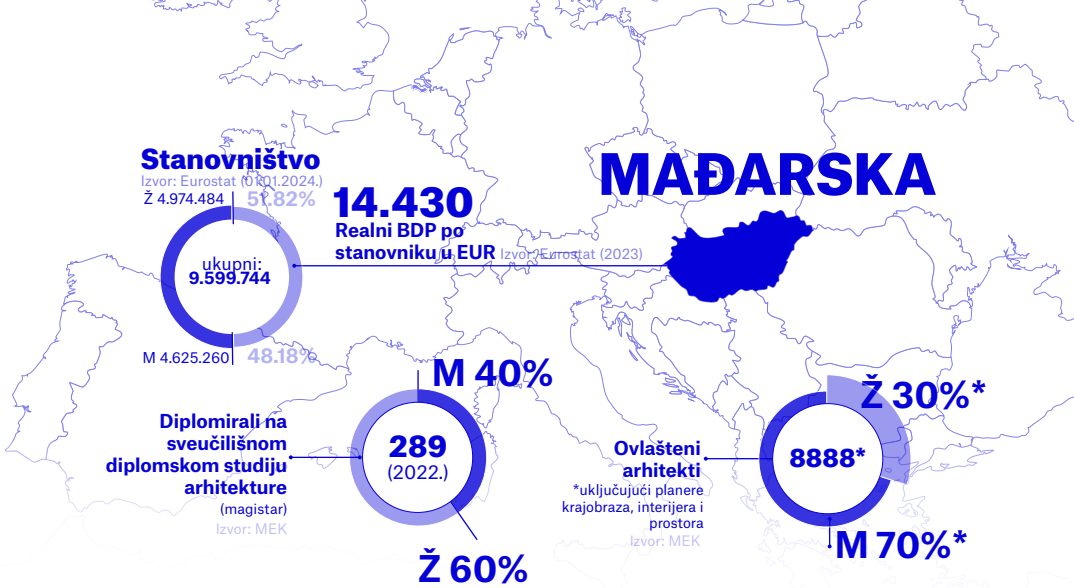
► Uvjeti prihvatljivosti

Smanjen broj otvorenih arhitektonskih natječaja ograničava prilike za mlade, male i srednje arhitektonske prakse. Strogi zahtjevi koji se temelje na referentnim projektima i gospodarskom prometu otežavaju pristup zatvorenim arhitektonskim natjecajima za nekoliko skupina stručnjaka i ograničavaju mogućnost kretanja u različitim područjima natječaja. Međutim, u RPW-u se pojašnjava da bi manje prakse i mladi stručnjaci trebali biti primjereno uključeni putem odgovarajućih uvjeta pristupa.

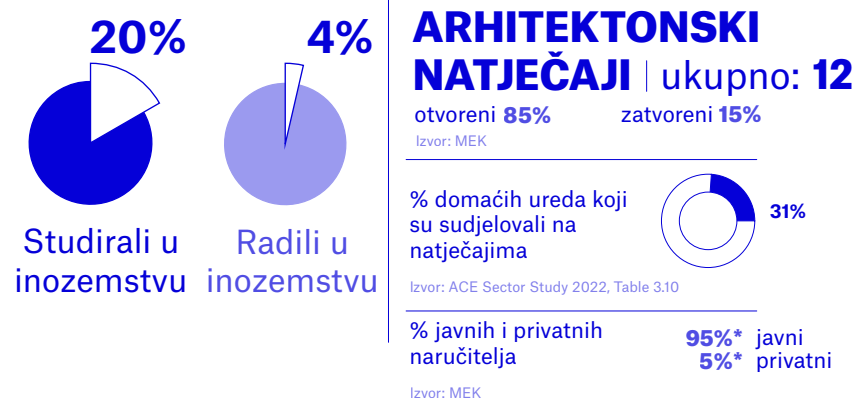
► Troškovi i složenost arhitektonskih natječaja

Prema statističkim podacima BAK-a godišnji broj arhitektonskih natječaja relativno je stabilan. Nakon vrhunca u razdoblju od 2017. do 2019. godine broj arhitektonskih natječaja blago se smanjuje i doseže dugoročni prosjek od približno 450 natječaja godišnje. Postoji nekoliko razloga zbog kojih se smanjuje važnost arhitektonskih natječaja. Ti razlozi uključuju sve veći broj

svih postupaka javne nabave u području projektiranja (do četiri puta više) i ograničen kapacitet javnih uprava za upravljanjem većim brojem arhitektonskih natječaja kao i pitanjima u vezi troškova i složenosti arhitektonskih natječaja, što može produljiti trajanje projekta. Mogući pristup ublažavanju toga mogao bi biti u razlikovanju vrste i veličine arhitektonskih natječaja prema natječajnom zadatku kako bi se ograničili napori u pogledu organizacijskih kapaciteta.

Izvor: ACE Sector Study 2022, Table 3.1

*procjena
Izvor: ACE Observatory

1.6. Mađarska

Postojeći krajolik mađarskih arhitektonskih natječaja

► Opća obilježja

Arhitektonski natječaji u Mađarskoj prepoznati su kao postupak pronalaženja najkvalitetnijeg rješenja za realizaciju velikih i srednjih javnih projekata. Većina arhitektonskih natječaja otvorena je za sve licencirane stručnjake registrirane u nacionalnoj ili europskoj komori. Međutim, složenost projekata i tražena razina detaljnosti često podrazumijevaju praktična ograničenja sudjelovanja manje iskusnih stručnjaka i malih arhitektonskih ureda. Pozivi su također uobičajeni za posebno složene projekte. U tom slučaju drugi uredi koji ispunjavaju zahtjeve mogu pristupiti natjecanju zajedno s timovima koje je pozvao javni naručitelj.

► Trendovi

Do ranih 2000-ih broj arhitektonskih natječaja godišnje bio je iznad 50, ali nedavno se smanjio na prosječno 10 godišnje. Ta je situacija povezana s tendencijom naručitelja da se odluče za postupke nabave koje smatraju bržima i jeftinijima. Međutim, javna nabava bez arhitektonskih natječaja donosi rizik od davanja prednosti kriterijima troškova pred kvalitetom projekta, a njezini strogi zahtjevi (tj. referentni projekti, promet ureda, osiguranje, sastav itd.) isključuju veliku skupinu stručnjaka.

► Područja provedbe arhitektonskih natječaja

Zgrade za obrazovanje, javne zgrade (kultura i slobodno vrijeme), uprava (općinska i gradska uprava) i poslovne zgrade, institucionalne i vjerske zgrade, stambene zgrade, privatne zgrade.

► Razina razrade na arhitektonskim natjecajima

Arhitektonski natječaji u Mađarskoj obično zahtijevaju razinu idejnog rješenja (mjerilo 1 : 500 – 1 : 200), vrlo rijetko idejnog projekta (mjerilo 1 : 100). Sljedeće faze rada obuhvaćene su Ugovorom o projektiranju.

► Faze projektiranja nakon arhitektonskih natječaja

Idejno rješenje (mjerilo 1 : 500 – 1 : 200), idejni projekt (mjerilo 1 : 200 – 1 : 100), izvedbeni projekt (mjerilo 1 : 50 – 1 : 1). Otprilike 50 % projekata nabavljenih putem arhitektonskih natječaja može uključivati i redoviti arhitektonski nadzor na gradilištu, nadzor i primopredaju.

Pravni okvir arhitektonskih natječaja

► Javna nabava

[Zakon CXLIII o javnoj nabavi](#) mađarski je zakonodavni instrument kojim se propisi iz europske Direktive 2014/24/EU integriraju u nacionalno pravo. Prema Zakonu o javnoj nabavi nacionalni prag za obvezno organiziranje arhitektonskih natječaja iznosi 500.000,00 Eura (oko 200 milijuna mađarskih forinti).

► Arhitektonski natječaji

Arhitektonski natječaji u Mađarskoj uređeni su [Uredbom Vlade 310/2015 \(X.28.\) o postupcima arhitektonskih natječaja](#). Ova se uredba primjenjuje na Zakon CXLIII o javnoj nabavi iz 2015. godine kojim su obuhvaćeni projektni natječaji u smislu odjeljka 3. točke 40. Primjena odredbi Uredbe obvezna je za sve javne naručitelje.

► Najnoviji razvoj mađarskog zakonodavstva

Od 2023. godine, mađarsko zakonodavstvo u području arhitektonske profesije znatno se promijenilo zbog uvođenja dvaju novih zakona: [Zakon o mađarskoj arhitekturi](#) (Zakon C/2023) i [Zakon o uređenju državnih građevinskih ulaganja](#) (Zakon LXIX/2023). Ti zakoni utječu na Zakon o javnoj nabavi i, u skladu s tim, na Uredbu Vlade 310/2015 u vezi arhitektonskih natječaja.

Uloga Komore mađarskih arhitekata (MÉK) u arhitektonskim natječajima

► Regulatorna uloga Komore mađarskih arhitekata (MÉK) u arhitektonskim natječajima

Komora mađarskih arhitekata trenutačno je uključena u reviziju zakonodavnih instrumenata koji se odnose na javnu nabavu i arhitektonske natječaje. Revizije se odnose na sve veće promicanje arhitektonskih natječaja kao najpoželjnijeg postupka za zadaće projektiranja i definiranje kriterija kvalitete pri ocjenjivanju

projektnih prijedloga.

► Organizacija arhitektonskih natječaja

Komora ima savjetodavnu ulogu u organizaciji natječaja, pruža potporu naručiteljima na zahtjev kao i u provedbi Uredbe Vlade 310/2015. U skladu s Uredbom, MÉK-a delegira u ocjenjivački sud odgovarajućeg stručnog člana, kvalificiranog arhitekta koji je član Komore. Putem ovlaštenog stručnjaka, Komora osigurava usklađenost postupka sa zakonom kao i arhitektonsku kvalitetu. U prošlosti, u skladu s Uredbom Vlade, MÉK je ocjenjivao arhitektonske natječaje u cilju savjetovanja arhitekata o sudjelovanju.

Rasprava i budući razvoj

► Više arhitektonskih natječaja

Očekuje se da će se uvođenjem novih zakona više javnih projekata nabavljati putem arhitektonskih natječaja. Međutim, primjena važećih zakonodavnih instrumenata trebala bi uključivati bolju definiciju obveznih pravila i zahtjeva kod organizacije arhitektonskih natječaja kako bi se javne naručitelje potaknulo na njihovu provedbu. Ta pitanja su razjašnjena u izvršnoj uredbi zakona.

► Stručno znanje u području arhitektonskih natječaja

Budući da se očekuje rast tržišta arhitektonskih natječaja, bit će potrebna veća uključenost stručnjaka iz područja arhitekture kao i ciljano obrazovanje naručitelja kako bi se osigurala kvaliteta tijekom cijelog natječajnog postupka.

NIZOZEMSKA

Stanovništvo
Izvor: Eurostat (01.01.2024.)
M 8.850.309 49.69%

ukupni:
17.811.291

44.460
Realni BDP po stanovniku u EUR (provizorno)
Izvor: Eurostat (2023)
50.31% Z 8.960.982

Ž 30%*

10.714
(2023.)

Ovlašteni
arhitekti

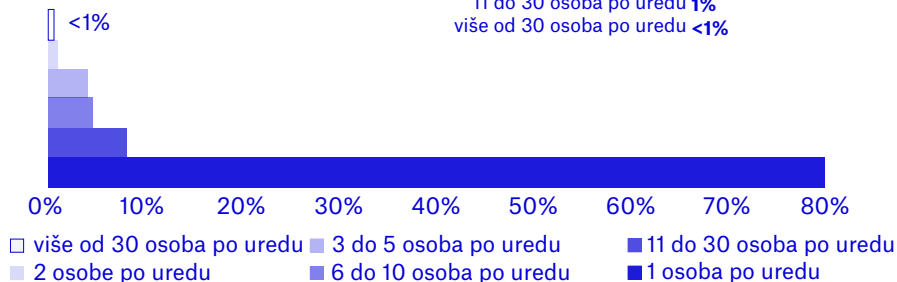
Izvor: Architectenregister Jaarverslag 2023

M 70%*

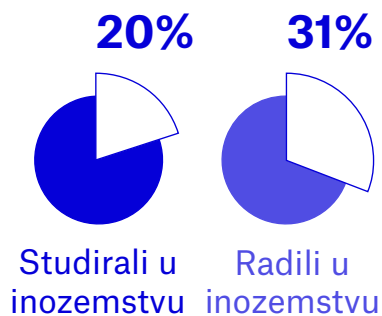
*procjena

Registrirani arhitektonski uredi
ukupni broj
6820

1 osoba po uredu 79%
2 osobe po uredu 8%
3 do 5 osoba po uredu 4.50%
6 do 10 osoba po uredu 4%
11 do 30 osoba po uredu 1%
više od 30 osoba po uredu <1%

Izvor: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) 2024

Izvor: ACE Observatory

ARHITEKTONSKI NATJEČAJI | ukupno: **67**

otvoreni 22% zatvoreni 78%

Izvor: Rapportage-Steunpunt-Ontwerpwedstrijden-2012-2022

% domaćih ureda koji su sudjelovali na natječajima

Izvor: BNA

% javnih i privatnih naručitelja
54% javni
46% privatni

Izvor: Rapportage-Steunpunt-Ontwerpwedstrijden-2012-2022

Prosječan broj radova na natječajima **3-7** zatvoreni

1.7. Nizozemska

Postojeći krajolik nizozemskih arhitektonskih natječaja

► Opća obilježja

U nizozemskom sustavu javne nabave često se naizmjenično upotrebljavaju nadmetanje (*aanbesteding*), arhitektonski natječaj (*ontwerpwedstrijden*) i natječaj (*prijsvraag*). Ta se nesigurnost odražava i na regulaciju i na provedbu natječaja od strane različitih naručitelja i dovodi do različitih postupaka nabave. U području arhitekture, najčešće metode odabira uključuju natječaje s predodabirom za arhitektonske urede i multidisciplinarnе timove temeljene na portfoliju, profesionalnom osiguranju i načinu djelovanja. Kada arhitektonske natječaje provode privatni investitori, developeri i/ili stambene korporacije, uglavnom su to pozivni arhitektonski natječaji, pri čemu arhitekt djeluje kao podizvođač. Tradicionalni otvoreni, javni arhitektonski natječaji rijetki su i obično su ograničeni na oblikovanje ideja. Naručitelji često smatraju da je sklonost zatvorenim natječajima strategija za ublažavanje rizika, ali pri tome kvaliteta projekta može postati sekundarna.

► Trendovi

U proteklom desetljeću (2012. – 2022.) putem nadmetanja dodijeljeno je 1476 arhitektonskih ugovora. Među njima, 673 čine postupke nabave arhitektonskih usluga, od kojih je oko 80 % bilo zatvoreni odabir.¹⁶ Prema sektorskom izvješću TenderNed broj otvorenih javnih arhitektonskih natječaja i dalje je vrlo nizak i jedva premašuje prosjek od tri natječaja godišnje.¹⁷ S vremenom je raširena sklonost zatvorenim postupcima znatno suzila tržišne mogućnosti za mlade stručnjake i male urede, prvenstveno zbog strogih zahtjeva u pogledu stručnosti. Broj ugovora dodijeljenih stranim uredima općenito je vrlo nizak, posebno zbog jezičnih prepreka (svi su dokumenti na nizozemskom jeziku i usluga se izvršava na nizozemskom) kao i uvjeta posjete referentnim projektima kandidata u Nizozemskoj.¹⁸

¹⁶ *Architectuur Lokaal* 2022.

¹⁷ Vidjeti *Sectorrapportage*: <https://bit.ly/3xQr3HW>

¹⁸ *Architectuur Lokaal* 2010.

► Područja provedbe arhitektonskih natječaja

Zgrade za obrazovanje, zgrade za kulturu, javne zgrade (uredi, uprava, sudnice, policijske postaje, vatrogasne postaje), krajobraz i projekti otvorenih prostora, infrastrukturne zgrade (tj. zgrade postaja), sportski i rekreacijski sadržaji, zdravstvene ustanove i stambene zgrade (na privatnim natječajima u kojima investitori i arhitekti mogu osnovati tim).

► Razina razrade na arhitektonskim natječajima

Ovisno o vrsti i složenosti projekata: idejno rješenje (mjerilo 1 : 500 – 1 : 200) i idejni projekt (mjerilo 1 : 200 – 1 : 100), uključujući procjenu troškova (ako je traženo).

► Faze projektiranja nakon arhitektonskih natječaja

Faze projektiranja uvelike se razlikuju ovisno o natječajnom zadatku, obično, uključujući faze projektiranja do glavnog projekta (mjerilo 1 : 100 – 1 : 50) i izvedbenog projekta (mjerilo 1 : 50 – 1 : 1). Faze građenja i uporabe zgrada razlikuju se u skladu s ugovornom dokumentacijom.

Pravni okvir arhitektonskih natječaja

► Javna nabava

Zakonom [Aanbestedingswet](#), ili **Nizozemskim zakonom o javnoj nabavi**, u nacionalno se pravo integriraju propisi Direktive 2014/24/EU. Osim tog zakonodavnog instrumenta, u obveznom *Gids Proportionaliteit* ili **Vodiču o razmjernosti** opisuje se primjena načela razmjernosti za radove i usluge, uključujući arhitektonske usluge, nabavljene iznad i ispod praga vrijednosti EU-a.

► Arhitektonski natječaji

U nizozemskom zakonodavnom sustavu ne navode se obvezni propisi za arhitektonske usluge ispod praga vrijednosti EU-a. Neovisne organizacije BNA (*Branchevereniging Nederlandse Architectenbureaus*) i bivši *Architectuur Lokaal* izradile su nekoliko priručnika i smjernica za pravedan i transparentan odabir (tj. [KOMPAS](#) i [Richtlijn Gezonde Architectenselectie](#)). Naručitelji se mogu dobrovoljno savjetovati putem ovih smjernica i koristiti se njima, a dostupne na platformi stručnog centra za nadmetanja Pianoo.¹⁹

19 Internetske stranice Pianoo: <https://www.pianoo.nl/>

Strukovne udruge uključene u nizozemske arhitektonske natječaje

► Regulatora o arhitektonskim natječajima

Trenutačno, BNA je strukovna udruga s formalnom savjetodavnom i zagovaračkom ulogom u zakonodavnom području koje utječe na arhitektonsku struku. BNA je u prošlosti surađivala s neovisnom organizacijom *Architectuur Lokaal* (više nije aktivna) na izradi dobrovoljnih smjernica za arhitektonske natječaje.

► Organizacija arhitektonskih natječaja

Nizozemska nema centralnu instituciju za arhitektonsku struku, kao što je nacionalna komora, pa organizacija arhitektonskih natječaja i drugih postupaka odabira uvelike ovisi o naručiteljima, što dovodi do različitih pristupa i praksi. Posljednjih je godina *College van Rijksbouwmeester en Rijksadviseurs* (Odbor vladinih arhitekata i vladinih savjetnika) promicao inovacije u nizozemskoj kulturi natječaja poticanjem održivog pristupa projektiranju za goruća društvena pitanja i suradnju među različitim profesionalnim skupinama.

Rasprava i budući razvoj

► Pravedni propisi za arhitektonske natječaje

Nedostatak obveznih smjernica za arhitektonske natječaje ne samo da stvara zbrku između projektnih natječaja i drugih postupaka javne nabave, već određuje i vrlo različite zadatke, procedure i uvjete za svaki postupak s rizikom od negativnih učinaka na radno opterećenje i postupanje s arhitektima. Pravednom regulacijom arhitektonskih natječaja prvenstveno bi se trebalo uzeti u obzir sljedeće: odgovarajuću naknadu (uz dodjelu nagrada, a odvojeno od narudžbe), ograničenu razinu razrade natječajnih radova i ocjenu natječajnih rješenja temeljnu na kvaliteti. Definiranje jasnih i obveznih pravila za arhitektonske natječaje posebno bi pogodovalo transparentnosti i pravednijem postupanju prema arhitektonskim timovima. Pozitivan primjer može se pronaći u inicijativi iz 2014. godine *Protocol Ontwerperselectie* (Protokol za odabir projektantâ) Rotterdama. Osim toga, u vladinom izvješću *Actieprogramma Ruimtelijk Ontwerp* (Akcijski program za oblikovanje prostora)²⁰ navode se dvije različite strategije modela za poboljšanje nizozemske kulture natječaja:

20 Vidjeti Izvješće: <https://bit.ly/3W776WL>

natječaje koje su pokrenuli College van Rijksbouwmeester en Rijksadviseurs i flamanski sustav otvorenih poziva.

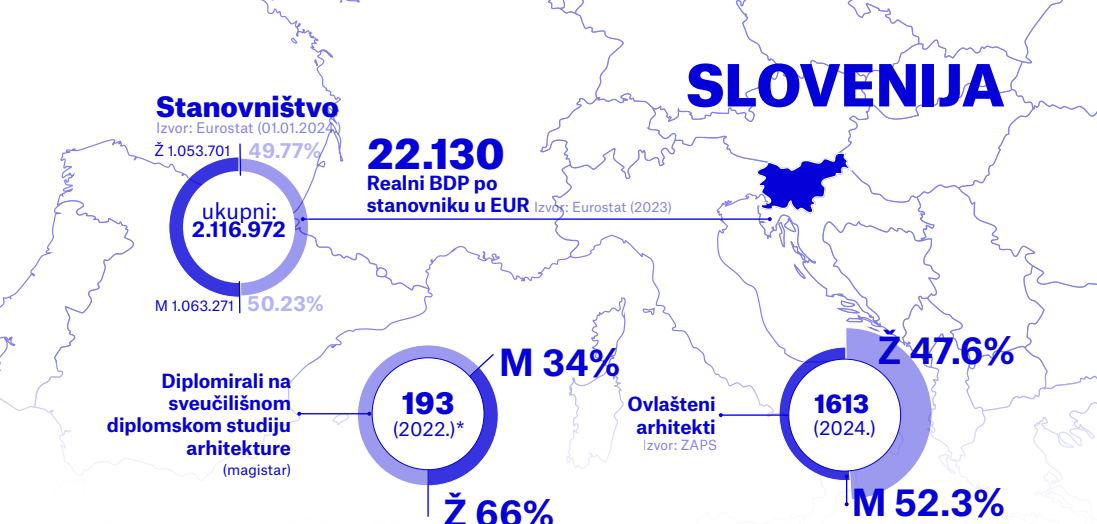
► **Male i mlade arhitektonske prakse**

S obzirom da su većina nizozemskih natječaja zatvoreni postupci s visokim zahtjevima za referentne projekte, izgledi za pristupanje arhitektonskim natječajima manjih i mladih arhitektonskih praksi znatno su ograničeni. Poboľšanja su moguća poticanjem i prihvaćanjem suradnje arhitekata s inženjerskim timovima kako bi se osigurali kapaciteti. Osim toga, zadaće i načini odabira trebali bi biti diferencirani i razmjerni kako bi se zajamčile pravednije prilike za sve urede.

► **Stručno arhitektonsko znanje i javni naručitelji**

Mnogi lokalni naručitelji, kao što su male općine, samo povremeno organiziraju projektne natječaje. Zbog ograničenog iskustva često se oslanjaju na vanjske savjetnike te u postupku odabira prednost daju ublažavanju rizika u odnosu na arhitektonsku kvalitetu. Povećanje arhitektonskog stručnog znanja na lokalnoj razini, primjerice jaćanjem uloge gradskog arhitekata (*Stadsbouwmeester*) u provedbi arhitektonskih natječaja, imalo bi pozitivan utjecaj na nabavu projektantskih usluga i, u skladu s tim, na arhitektonsku kvalitetu nizozemskih gradova.

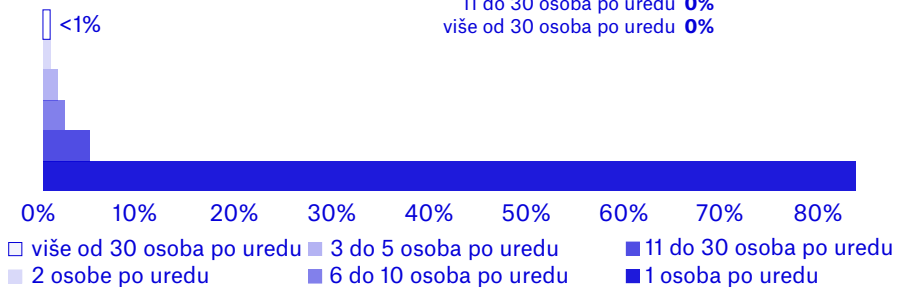

*uključujući prostorne planere i krajobrazne arhitekture

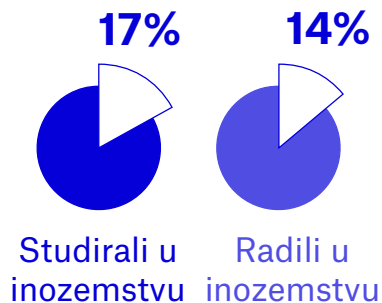
Registrirani arhitektonski uredi
ukupni broj 1024*

1 osoba po uredu	88.8%
2 osobe po uredu	8.5%
3 do 5 osoba po uredu	2.1%
6 do 10 osoba po uredu	0.60%
11 do 30 osoba po uredu	0%
više od 30 osoba po uredu	0%

*number of registered architects in the same office

Izvor: ZAPS

Izvor: ACE Observatory

ARHITEKTONSKI NATJEČAJI | ukupno: 20

otvoreni 90%* zatvoreni 10%*

% domaćih ureda koji su sudjelovali na natječajima 15%

Izvor: ACE Sector Study 2022, Table 3.10

% domaćih i stranih sudionika na (otvorenim) arhitektonskim natječajima 92% domaći 8% strani*

% javnih i privatnih naručitelja 90% javni 10% privatni

Prosječan broj radova na natječajima 11 otvoreni

Izvor: ZAPS

*procjena

1.8. Slovenija

Postojeći krajolik slovenskih arhitektonskih natječaja

► Opća obilježja

U slovenskom sustavu arhitektonskih natječaja većina postupaka su otvoreni, javni, anonimni natječajni za realizaciju usmjereni na realizaciju pobjedničkog projektnog prijedloga. Posebni uvjeti prihvatljivosti mogu se primjenjivati i na posebno složene projekte. Sudjelovanje u otvorenim arhitektonskim natječajima regulirano je jedinim uvjetom da je u timu barem jedan arhitekt registriran u Sloveniji ili EU-u. Taj se zahtjev primjenjuje i na domaće i na strane timove. Nakon završetka arhitektonskog natječaja započinje faza pregovora koja vodi do potpisivanja ugovora i izrade projektne dokumentacije. Taj postupak, koji obično čini zaseban postupak, slijedi redosljed dobitnika (prva, druga, treća nagrada). Očekuje se da će arhitektonsko poduzeće koje potpisuje ugovor biti registrirano u Sloveniji, EU-u, EGP-u ili Švicarskoj. Međutim, zbog administrativne složenosti ishođenja građevinske dozvole često se preporučuje suradnja s lokalnim uredom.

► Trendovi

Otvorena kultura arhitektonskih natječaja nije norma oduvijek. Zbog intervencija raznih vlada u razdoblju od 2007. do 2015. godine, bogata praksa natječaja bila je privremeno prekinuta. Situacija je zahtijevala posvećenost i dugoročne napore Komore za arhitekturu i prostorno planiranje Slovenije (ZAPS) kako bi se zajamčilo provođenje arhitektonskih natječaja i njihovo daljnje reguliranje u nacionalnim zakonodavnim instrumentima. Do danas, javna tijela svake godine organiziraju oko 18 arhitektonskih natječaja, a još dva privatni klijenti.

► Područja provedbe arhitektonskih natječaja

Zgrade za obrazovanje, stambene zgrade, javne zgrade (uprava i uredi), zgrade za kulturu, sportski objekti, zdravstvene ustanove, prometne postaje, krajobrazni i projekti za otvoreni prostor, prostorno planiranje i spomenici.

► Razina razrade na arhitektonskim natječajima

Idejno rješenje (nacrti 1 : 200, situacija 1 : 500). Izvješće s obrazloženjima, procjena troškova, skice i prostorni prikazi (na zahtjev). Ponekad model masa (mjerilo 1 : 500 kao model umetanja).

► Faze projektiranja nakon arhitektonskih natječaja

Ugovori koji slijede nakon arhitektonskog natječaja obično uključuju sve faze projektne dokumentacije: od idejnog projekta (mjerilo 1 : 200 – 1 : 100) do izvedbenog projekta (mjerilo 1 : 50 – 1 : 1) i projekta za građevinsku dozvolu. Kad su naručene, uključuju i: praćenje ili nadzor na gradilištu i iznimno usmjeravanje radova tijekom faze građenja.

Pravni okvir arhitektonskih natječaja

► Javna nabava

[Zakonom o javnoj nabavi](#) (ZJN-3) preuzimaju se opća pravila za projektne natječeaje kako su utvrđena u europskoj Direktivi 2014/24/EU te se utvrđuje obveza (prag iznosa ulaganja ili površina) za obvezno organiziranje arhitektonskih natječaja za javne naručitelje, kao što su općine ili ministarstva. Organiziranje arhitektonskih natječaja obvezno je za sadržaje javne namjene čija vrijednost ulaganja prelazi 2,5 milijuna Eura za zgrade i 500.000,00 Eura za sportsko-rekreacijske objekte te za promjenu namjene površine veće od pet hektara.

► Arhitektonski natječaji

U [Zakonu o prostornom planiranju](#) (ZUREP-3) detaljno su opisani kriteriji za obveznu provedbu arhitektonskih natječaja i pravila za alternativne oblike natjecanja. [Pravilnik o javnim natječajima](#) (PJN) je smjernica za obvezne arhitektonske natječeaje kojom se utvrđuju proceduralne pojedinosti i materijalni zahtjevi za njihovu provedbu. Arhitektonski natječaji moraju biti otvoreni; ograničenje na temelju predodabira dopušteno je javnim naručiteljima samo u iznimnim slučajevima. Arhitektonski natječaji koji nisu obavezni obično slijede ista pravila uz mogućnost prilagodbi u korist klijenta u pogledu sastava ocjenjivačkog suda ili poziva arhitektonskim timovima (zatvoreni, pozivni arhitektonski natječaji).

Uloga Komore za arhitekturu i prostorno planiranje Slovenije (ZAPS) u arhitektonskim natječajima

► Regulatorna o arhitektonskim natječajima

Komora za arhitekturu i prostorno planiranje Slovenije ima ključnu savjetodavnu ulogu u izradi propisa koji se odnose na arhitektonske natječeaje. Osim toga, ZAPS

redigira posebne smjernice i priručnike za potporu naručiteljima u svakom koraku organizacije arhitektonskih natječaja.

► Organizacija arhitektonskih natječaja

U Pravilniku o javnim natječajima preporučuje se suradnja naručitelja i ZAPS-a u organizaciji arhitektonskih natječaja. ZAPS pomaže klijentima pripremom pravila natječaja te pregledom i formalnim odobravanjem programa natječaja koji su izradili klijenti. Revizijom i odobrenjem osigurava se usklađenost programa s pravilima i jamče prava arhitekata. Komora određuje stručne članove ocjenjivačkog suda koji su uključeni u reviziju programa. Osim toga, ZAPS je odgovoran za procjenu arhitektonskih natječaja koji se organiziraju bez suradnje ZAPS-a i objavljuju na slovenskom javnom portalu putem *semafora*. Tim se sustavom ocjenjuje usklađenosti ili neusklađenosti natječaja s propisima te se potencijalni sudionici savjetuju o rizicima i mogućnostima natječaja. Takvim sustavom je podržano i dokumentiranje većine javnih arhitektonskih natječaja koji se provode u Sloveniji.

Rasprava i budući razvoj

► Obvezni arhitektonski natječaji i pragovi vrijednosti

Jedinstveno obilježje slovenskih arhitektonskih natječaja je njihova obavezna provedba za javne naručitelje uvjetovano investicijskom vrijednosti i površinom. Člankom 100. ZJN-3 definiraju se i razlikuju pragovi vrijednosti za obveznu organizaciju arhitektonskih natječaja na temelju sadržaja. Međutim, relativno niska vrijednost pragova (2,5 milijuna Eura za zgrade) stvara obvezu provođenja arhitektonskih natječaja za male projekte i može biti izazov za manje zajednice s ograničenim financijskim i stručnim resursima. U bliskoj budućnosti može se razmotriti revizija pragova vrijednosti, zajedno s dosljednijim uključivanjem drugih klijenata (tj. privatnih klijenata) za koje provedba arhitektonskih natječaja nije obavezna.

1.9. Južni Tirol

Postojeći krajolik arhitektonskih natječaja Južnog Tirola

► Opća obilježja

Arhitektonski natječaji u Južnom Tirolu obuhvaćaju različite postupke: otvoreni pozivi za ideje, otvoreni natječaji (s jednom ili dvije faze), natječaji s pretkvalifikacijom (zatvoreni) i pozivni natječaji za privatne izvođače i/ili za projekte vrijednosti manje od 150.000,00 Eura. Kvaliteta arhitektonskih natječaja zajamčena je suradnjom naručitelja i Komore arhitekata Bozen i njezine posebne radne skupine. Koordinator radne skupine (uglavnom stručnjaci u području arhitekture) odgovorni su za prikupljanje podataka i zahtjeva klijenata, pripremu programa natječaja, imenovanje članova ocjenjivačkog suda i koordinaciju sastanaka ocjenjivačkog suda, provjeru usklađenosti s načelom anonimnosti u svakom koraku postupka, provjeru usklađenosti sa standardima natječaja i propisima o planiranju te provjeru ispravne predaje natječajnih radova.

► Trendovi

U Južnom Tirolu arhitektonski natječaji su najčešće korišteni alat za nabavu arhitektonskih projekata. Sudjelovanje je prilično brojno, čime se osigurava dobra kvaliteta projektnih prijedloga. Međutim, posljednjih godina naručitelji sve više koriste pregovaračke postupke. Komora arhitekata Bozen ne preporučuje taj oblik nabave jer se njime prednost daje ekonomskim aspektima u odnosu na kvalitetu projektnih prijedloga.

► Područja provedbe arhitektonskih natječaja

Stambene zgrade, zgrade za obrazovanje, zdravstvene ustanove, zgrade za kulturu, upravne i poslovne zgrade, infrastruktura i veliki urbani projekti (tj. vojne i prometne zone).

► Razina razrade na arhitektonskim natječajima

Idejno rješenje (nacrti 1 : 200, situacija 1 : 500) uključujući model masa (mjerilo 1 : 500 kao model umetanja), izvješće s obrazloženjima, karakteristične vrijednosti i izračuni, skice i renderi (ako je traženo).

► Faze projektiranja nakon arhitektonskih natječaja

Faze rada nakon arhitektonskih natječaja razlikuju se ovisno o naručiteljima i vrsti ugovora. Uglavnom uključuju idejni projekt (uključujući podnošenje / građevinsku dozvolu, mjerilo 1 : 200 – 1 : 100) i izvedbeni projekt (mjerilo 1 : 50 – 1 : 1). Faze građenja obično nisu uključene u ugovor, iako se preporučuje osigurati kontinuitet projektantskog tima tijekom svih faza do realizacije projekta.

Pravni okvir arhitektonskih natječaja

► Javna nabava

Novi talijanski **Zakonik o javnoj nabavi**, odnosno [Zakonodavna uredba 36/2023](#) (D. Leg.vo 36/2023), zakonodavni je instrument kojim se uređuje nabava radova i usluga u Južnom Tirolu i kojim se implementiraju odredbe Direktive 2014/24/EU. Konkretno, u članku 3. stavku I. navodi se definicija projektnih natječaja, a u članku 46. odredbe za projektne natječaje za realizaciju i anketne natječaje u skladu s Direktivom 2014/24/EU.

Uloga Komore arhitekata Bozen u arhitektonskim natječajima

► Organizacija arhitektonskih natječaja

Uloga Komore arhitekata Bozen uključuje osiguravanje odgovarajućeg razvoja projekta i realističnih programa natječaja. Proces zahtijeva učinkovitu komunikaciju i posredovanje među dionicima projekta, naglašavajući ključnu ulogu arhitektonskih natječaja u poboljšanju kvalitete izgrađenog okoliša i predstavljanje uspješnih primjera. Radna skupina za arhitektonske natječaje imenuje stručne osobe za koordinate arhitektonskih natječaja koji pružaju potporu i daju smjernice tijekom cijelog natječajnog postupka i, u idealnom slučaju, do realizacije projekata. Komora arhitekata Bozen trenutačno razvija digitalnu platformu na koju će se objavljivati arhitektonski natječaji, kako je propisano novim talijanskim Zakonikom o javnoj nabavi.

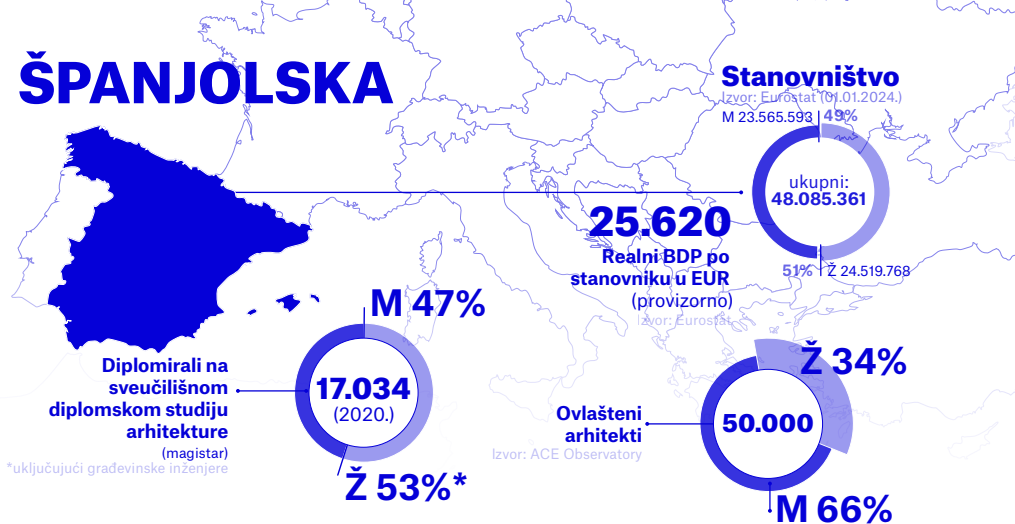
Rasprava i budući razvoj

► Odgovornost ocjenjivačkog suda

Sve veća uloga Komore arhitekata Bozen u organizaciji natječaja ključna je za osiguravanje odgovarajućih kvalifikacija i stručnih kapaciteta članova ocjenjivačkog suda. To se posebno odnosi na regionalno stručno znanje i osjetljivost za lokalna pitanja i krajobraz. Za postizanje tog cilja ključna je snažna prisutnost arhitekata u ocjenjivačkim sudovima, uz ograničavanje utjecaja tehničkih predstavnika općina. Time se ističe važnost arhitektonskih natječaja u postizanju najviše kvalitete projekta i poboljšanju kvalitete životnog okoliša.

► Pregovarački postupci

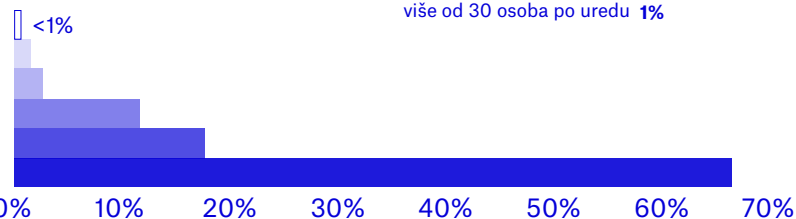
Poticanjem provedbe arhitektonskih natječaja pred pregovaračkim postupcima poboljšala bi se kvaliteta projekata. Međutim, u manjim općinama s ograničenim resursima i stručnim kapacitetima korisna bi bila veća fleksibilnost u odabiru postupaka javne nabave. To bi se moglo postići revizijom pragova vrijednosti i omogućavanjem izravnih povjerenstava za manje projekte.

Registrirani arhitektonski uredi

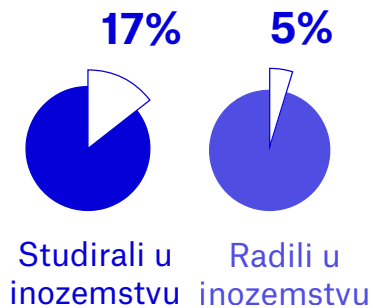
ukupni broj
13.625

1 osoba po uredu	67%
2 osobe po uredu	17%
3 do 5 osoba po uredu	11%
6 do 10 osoba po uredu	3%
11 do 30 osoba po uredu	1%
više od 30 osoba po uredu	1%

više od 30 osoba po uredu
  3 do 5 osoba po uredu
  11 do 30 osoba po uredu
 2 osobe po uredu
  6 do 10 osoba po uredu
  1 osoba po uredu

Izvor: ACE Sector Study 2022, Table 3.1

Izvor: ACE Observatory

ARHITEKTONSKI NATJEČAJI | ukupno: 62

% anketni natječaji **14%**   % otvoreni natječaji za realizaciju **75%**
 % zatvoreni natječaji za realizaciju **11%**

Izvor: Spanish Public Procurement Platform, 2022

% domaćih i stranih sudionika na (otvorenim) arhitektonskim natječajima

Izvor: ACE Sector Study 2022, Table 3.10

% javnih i privatnih naručitelja **100%** javni nema podataka za privatno

Izvor: Spanish Public Procurement Platform, 2022

Prosječan broj radova na natječajima **22** otvoreni **5-6** zatvoreni

Izvor: Spanish Public Procurement Platform, 2022

1.10. Španjolska

Postojeći krajolik španjolskih arhitektonskih natječaja

► Opća obilježja

U španjolskom Zakonu o javnoj nabavi definirane su dvije vrste arhitektonskih natječaja: anketni natječaji i natječaji za realizaciju. Anketne arhitektonske natječaje obično karakteriziraju inovativna načela i stručni ocjenjivački sud, ali njihov se ishod rijetko razvije u konkretan projekt. S druge strane, većina natječaja za realizaciju obuhvaćena je redovnim postupkom javne nabave u kojem kriteriji stručnosti i troškova prihvatljivosti i dodjele imaju prednost pred projektnim inovacijama i kvalitetom. To otežava sudjelovanje velikih skupina stručnjaka. U Španjolskoj je javna nabava obvezna za sve ugovore za javne usluge s naknadama većima od 15.000,00 Eura (bez PDV-a). To uključuje projektiranje javnih zgrada ili prostora. S obzirom da naknade za takve projekte obično premašuju taj iznos, javni natječaj gotovo je uvijek potreban, s ili bez arhitektonskih natječaja. Za razliku od toga, privatni klijenti nisu obvezni primjenjivati postupak nabave niti provoditi arhitektonske natječaje.

► Trendovi

Na službenoj španjolskoj platformi za nabavu 2022. godine objavljena su 62 projektna natječaja, uključujući 53 natječaja za realizaciju i 9 anketnih natječaja. Tijekom posljednjih nekoliko godina broj arhitektonskih natječaja postupno se smanjivao, posebno na području Madrida. Međutim, u autonomnim zajednicama Balearskih otoka i Katalonije IBAVI²¹ (Instituto Balear de la Vivienda) i IMPSOL (Institut Metropolità de Promoció de Sòl i Gestió Patrimonial) razvili su dva inovativna postupka za nabavu socijalnih stambenih kompleksa. Tim sustavima arhitektonskih natječaja zajednički je otvoreni format koji omogućuje sudjelovanje mladih stručnjaka te se cijeni kvaliteta i dugoročna vizija prijedloga. Do danas, visoka društvena i arhitektonska kvaliteta promovirana tim arhitektonskim natječajima rezultirala je projektima koji su osvojili međunarodna priznanja i nagrade.

► Razina razrade na arhitektonskim natječajima

Razina razrade koja je potrebna na arhitektonskom natječaju znatno se razlikuje ovisno o njegovim posebnim zahtjevima.

²¹ Vidjeti *El Croquis* br. 219.

► Faze projektiranja nakon arhitektonskih natječaja

Faze projektiranja nakon arhitektonskih natječaja nisu strogo definirane, ali općenito uključuju faze projektiranja do glavnog (mjerilo 1 : 100 – 1 : 50) i izvedbenog projekta (mjerilo 1 : 50 – 1 : 1). Nakon faza projektiranja, u postupku građenja obavezan je nadzor arhitekta (*dirección de obra*).

Pravni okvir arhitektonskih natječaja

► Javna nabava

Španjolski [Zakon o javnoj nabavi](#) zakonodavni je instrument kojim se propisi iz Direktive 2014/24/EU prenose u nacionalno pravo od 2017. **Člancima od 183. do 187.** utvrđene su odredbe o arhitektonskim natječajima, uključujući područje primjene projektnih natječaja i njihova opća organizacijska načela i načela dodjele nagrada.

► Zakon 9/2022 od 14. lipnja o kvaliteti u arhitekturi

[Zakon 9/2022 o kvaliteti u arhitekturi](#) uključuje članak 184. Zakona o javnoj nabavi, kojim se utvrđuju kriteriji za ocjenjivanje radova na arhitektonskim natječajima na temelju tehničke, funkcionalne, arhitektonske, kulturne i okolišne kvalitete. U praktičnom smislu Zakon 9/2022 utječe na postupke javne nabave stvaranjem Vijeća za kvalitetu arhitekture čija je uloga osigurati poštovanje kriterija kvalitete.

Uloga Glavnog vijeće udruženja arhitekata Španjolske (CSCAE) u arhitektonskim natječajima

► Regulativa o arhitektonskim natječajima

Španjolsko vijeće (CSCAE) ima službenu savjetodavnu ulogu u izradi propisa o projektnim natječajima. Kako bi se javnim tijelima pružila potpora u organizaciji arhitektonskih natječaja, Vijeće je izradilo i predložak za javnu nabavu i ugovore za projektne natječaje.

► Organizacija arhitektonskih natječaja

Iako službeno nije uključeno u organizaciju arhitektonskih natječaja, Vijeće se zalaže za povećanje provedbe arhitektonskih natječaja kao najboljeg načina za jamčenje visoke arhitektonske kvalitete projekata te za poticanje pravednog

i jednakog postupanja prema sudionicima. Također, preporučuje svoju veću uključenost u organizaciju arhitektonskih natječaja i sastav ocjenjivačkih sudova.

Rasprava i budući razvoj

► Obvezna organizacija arhitektonskih natječaja

U skladu sa španjolskim Zakonom o javnoj nabavi, jedini uvjet za obveznu organizaciju arhitektonskih natječaja jest *posebna složenost* projekata. Pravna neodređenost tog pojma prepušta njegovu definiciju naručiteljima i dozvoljava da se odluče za bilo koji drugi postupak javne nabave. Preciznijim definiranjem obveznih uvjeta za projektne natječaje može se povećati broj arhitektonskih natječaja i poboljšati arhitektonska kvaliteta projekata.

► Izuzetno niske ponude

U Direktivi EU-a navodi se da je kriterij za dodjelu ugovora o javnoj nabavi ekonomski najpovoljnija ponuda utvrđena na temelju najboljeg omjera cijene i kvalitete. Međutim, taj kriterij nije uključen u španjolski Zakon o javnoj nabavi, što dovodi do rizika od izuzetno niskih ponuda. Španjolsko vijeće (CSCAE) zalaže se za uključivanje tog načela u nacionalni zakonodavni okvir.

► Nakon arhitektonskog natječaja

U postojećem zakonodavstvu koje se primjenjuje na projektne natječaje ne postoje odredbe kojima bi se osigurala daljnja razrada natječajnih rezultata. Takve odredbe ključne su kako bi se jamčila i zaštitila uloge arhitektonskih timova, njihovog intelektualnog vlasništva i njihove vodeće uloge u procesu projektiranja nakon arhitektonskih natječaja, bez obzira na političke promjene koje se mogu u međuvremenu dogoditi.

ŠVICARSKA

Stanovništvo

Izvor: Eurostat (01.01.2024)
M 4.379.953 | 49.69%ukupni:
8.815.38563.490
Realni BDP po
stanovniku u EUR (2024.)
Izvor: Eurostat

50.31% | Ž 4.435.432

M 55%

Diplomirali na
sveučilišnom
diplomskom studiju
arhitekture
(magistar)
Izvor: SIA

862

Ž 45%

Ovlašteni
arhitekti
Izvor: SIA

26.715*

Ž 25%*

M 75%*

*procjena

Registrirani arhitektonski uredi
ukupni broj
12.909

Izvor: SIA

**ARHITEKTONSKI
NATJEČAJI**ukupno: **250**otvoreni **40%**   zatvoreni **60%**% domaćih i stranih sudionika na
(otvorenim) arhitektonskim natječajima**85%**   domaći
15%   strani

Izvor: SIA

% javnih i privatnih
naručitelja**95%**   javni
5%   privatni

Izvor: SIA

Prosječan broj radova na
natječajima**30**   otvoreni
10   zatvoreni

Izvor: SIA

1.11. Švicarska

Postojeći krajolik švicarskih arhitektonskih natječaja

► Opća obilježja

Arhitektonski natječaji u Švicarskoj imaju izvanrednu povijest usko povezanu s razvojem struke arhitekata i inženjera od 19. stoljeća. Duboko ukorijenjeni u nacionalnoj arhitektonskoj kulturi, arhitektonski natječaji integrirani su u formalni sustav nabave koji omogućuje različite postupke. U nacionalnom sustavu arhitektonskih natječaja razlikuju se mogućnosti nabave koje se temelje na rješenjima i uspješnosti. U Švicarskoj se svi postupci koji se temelje na rješenjima smatraju projektnim natječajima. Oni uključuju otvorene natječaje, natječaje s pretkvalifikacijom (zatvoreni natječaji), pozivne natječaje i neanonimna studijska povjerenstva. Švicarski sustav arhitektonskih natječaja odlikuje se obvezom dodjele ugovora dobitniku prve nagrade. Stoga nakon projektnih natječaja obično slijede bilateralni pregovori između javnog naručitelja i pobjedničkog tima.

► Trendovi

Posljednjih godina, praćenje trendova nabave od strane Švicarskog udruženja inženjera i arhitekata (SIA) zabilježilo je povećanje broja otvorenih arhitektonskih natječaja. Međutim, postupni rast otvorenih natječaja i dalje je manji od ukupnog broja postupaka. Do danas oko 50 % svih arhitektonskih natječaja nisu otvoreni postupci, a oko 40 % su otvoreni natječaji. Za male projekte često se provode pozivni arhitektonski natječaji. Neanonimne i zatvorene studijske narudžbe također su uobičajene zbog svoje sposobnosti da omoguće suradnički pristup rješavanju projektnih zadataka. Međutim, njihov udio u odnosu na ukupni broja postupaka blago se smanjuje.

► Područja provedbe arhitektonskih natječaja

Stambene zgrade, zgrade za obrazovanje, zdravstvene ustanove, zgrade za kulturu, uprava i uredi, infrastrukturne zgrade i mostovi.

► Razina razrade na arhitektonskim natječajima

Prema propisima SIA-e: idejno rješenje (situacija u mjerilu 1 : 500, odabrani tlocrti, fasade i presjeci u mjerilu 1 : 200), model masa (mjerilo 1 : 500), izračun

volumena i površine. Unatoč odredbama SIA propisa, razina razrade može se razlikovati ovisno o naručiteljima.

► Faze projektiranja nakon arhitektonskih natječaja

Uobičajene faze nakon arhitektonskih natječaja obično uključuju idejni projekt (mjerilo 1 : 200 – 1 : 100), izvedbeni projekt (mjerilo 1 : 50 – 1 : 1), fazu građenja i nadzora.

Pravni okvir arhitektonskih natječaja

► Javna nabava

Na nacionalnoj razini najvažniji su [Savezni zakon o javnoj nabavi](#) (BöB) i **Pravilnik o javnoj nabavi** (VöB). U tim su dokumentima pravila o natječajima i studijskim narudžbama uključena u članke od 13. do 19. Na kantonalnoj i općinskoj razini primjenjuju se [Međukantonalni pravilnik o javnoj nabavi](#) (IVöB) te pojedinačni kantonalni zakoni i pravilnici o javnoj nabavi.

► Arhitektonski natječaji

Dodatni neobvezujući propisi uključuju Savezni zakon i Pravilnik o javnoj nabavi. Među njima su **Smjernice za provođenje natječaja** koje je objavila Koordinacijska skupina vlasnika javnih zgrada (KBOB), [Propis 142 SIA-e](#) (SIA/142), koja je od 1877. godine izrađuje nacionalni standard natječaja, i [Propis 143 SIA-e](#) (SIA/143) o studijskim narudžbama. SIA/142 i SIA/143 provjereni su instrument za provedbu arhitektonskih natječaja i, iako nisu formalno obvezujući, u velikoj ih mjeri primjenjuje većina javnih i privatnih naručitelja.

Uloga Švicarskog udruženja inženjera i arhitekata (SIA) u arhitektonskim natječajima

► Regulatorna o arhitektonskim natječajima

Švicarsko udruženje inženjera i arhitekata (SIA) nadležno je za razradu, reviziju i ažuriranje standardiziranih pravila natječaja utvrđenih u SIA 142. Razradom SIA/142 i SIA/143 (za studijske narudžbe) osigurava se kvaliteta u anonimnim i neanonimnim natječajnim postupcima.

► Organizacija arhitektonskih natječaja

Švicarsko udruženje inženjera i arhitekata (SIA) prepoznaje da je kvaliteta arhitektonskih natječaja usko povezana s kvalitetom upravljanja i organizacije. Stoga se SIA sve više uključuje u komunikaciju s naručiteljima kako bi se poboljšao informiran i primjeren odabir postupaka nabave za svaki projektni zadatak. SIA nudi preglede i potvrdu programa natječaja putem formalnog pečata koji je otisnut na dokumentaciji arhitektonskih natječaja i podupire profesionalce u odluci o sudjelovanju. Nadalje, SIA²² putem namjenske internetske platforme *wegweiser planungsbeschaffung* pruža predloške i materijale za provedbu arhitektonskih natječaja. SIA se zalaže za bolju kvalitetu upravljanja natječajima i radi na osposobljavanju svojih članova putem tečajeva svoje agencije *SIA-Inform* za upravljanje natječajima i održivu kvalitetnu nabavu.

Rasprava i budući razvoj

► Povećanje troškova

Posljednjih godina tražena razina razrade natječajnih radova naglo je porasla. SIA se zalaže za racionalne postupke u kojima su zahtjevi za izradu natječajnih radova ograničeni na ono što je potrebno za pomoć u ocjenjivanju i odluci ocjenjivačkog suda.

► Odgovornost članova ocjenjivačkog suda

Članovi ocjenjivačkog suda imaju veliku odgovornost koja nadilazi odabir najbolje projektne ideje; osiguranje pravednih uvjeta u postupka natječaja također je dio njihove dužnosti. Stoga SIA sudjeluje u podizanju svijesti među članovima ocjenjivačkih sudova i pruža im sustavnu potporu kako bi se osigurao pravedan postupak, ocjenjivanje i donošenje odluka na arhitektonskim natječajima.

²² Poveznica na platformu: www.wegweiser-planungsbeschaffung.ch

POGLAVLJE 2.

Pet parametara za europsku raspravu o arhitektonskim natjecajima

2.1. Propisi: Zakonodavni okvir(i) arhitektonskih natjecaja

Razumijevanje zakonodavnog okvira kojim se reguliraju arhitektonski natjecaji diljem Europe nije lak zadatak. To podrazumijeva raslojavanje različitih zakonodavstava i njihovu integraciju u specifične kulturne sustave i prostorna mjerila. U Direktivi 2014/24/EU arhitektonski natjecaji nazivaju se **projektnim natjecajima**,²³ definiraju se kao natjecaji u području prostornog planiranja, arhitekture i inženjerstva te se javnim naručiteljima omogućuje stjecanje plana ili projekta koji je prethodno odabrao ocjenjivački sud i u kojem se dodjeljuju nagrade.²⁴ Projektni natjecaji obuhvaćeni su posebnim režimom nabave u ugovorima o javnim uslugama u kojem se razlikuju dvije mogućnosti organizacije: ili kao dio postupka koji vodi do dodjele ugovora o javnim uslugama ili kao *projektni natjecaj* s nagradama i isplatama koji vodi do pojednostavnjenog pregovaračkog postupka bez prethodne objave.²⁵ Međutim, u Direktivi 2014/24/EU navode se samo opća načela za projektna natjecaja; u njemu nisu navedeni proceduralni detalji na kojima se temelji njihova organizacija i provedba.

Poglavlje II. glave III., posvećeno **Pravilima kojim se uređuju projektni natjecaji**: 1) objašnjava razliku između natjecaja za realizaciju i anketnih natjecaja,²⁶ 2) uključuje organizacijska načela vezana uz pristup sudjelovanju i 3) definira mogućnosti ograničavanja broja sudionika u skladu s načelom zabrane diskriminacije.²⁷ Naposljetku, navode se i osnovna pravila o sastavu ocjenjivačkih sudova i etici njihova postupka odlučivanja.²⁸ Opća priroda odredaba EU-a podrazumijeva da države članice imaju veliku fleksibilnost u pogledu konkretne provedbe projektnih natjecaja. Zbog toga su mnoge države članice EU-a integrirale nacionalne zakone o javnoj nabavi s namjenskim zakonodavnim instrumentima ili smjernicama za arhitektonske natjecaje u skladu s Direktivom EU-a. Među mnogim partnerskim zemljama projekta ARCH-E (posebno Austrija, Hrvatska, Češka, Njemačka, Mađarska i Slovenija) nacionalne smjernice za arhitektonske natjecaje djeluju u kombinaciji s nacionalnim zakonodavstvom o javnoj nabavi ili su (djelomično) uključene u nacionalno zakonodavstvo o javnoj nabavi kako bi

²³ Direktiva 2014/24/EU, članak 2.

²⁴ Vidjeti ACE, Recommendations for Architectural Design Contests: <https://bit.ly/3zd9emF>

²⁵ Direktiva 2014/24/EU, članak 78.

²⁶ Ibid.

²⁷ Direktiva 2014/24/EU, članak 80.

²⁸ Direktiva 2014/24/EU, članci 81. i 82.

postale obvezujuće.²⁹ Umjesto toga, u drugim zemljama regulatorni instrumenti i priručnici arhitektonskih natječaja služe kao dobrovoljni okvir.

Prednosti posebnih smjernica za arhitektonske natječaje

Posebni zakonodavni instrumenti za arhitektonske natječaje osiguravaju dobro definiranu strukturu i jasne uvjete za sve postupke poboljšavajući transparentnost u nacionalnom sustavu natječaja. Osim toga, **obvezujućim smjernicama mogu se utvrditi kriteriji i standardi za natječaje iznad i ispod pragova EU-a dajući prednost pristupu nabavi projekata i planova usmjerenom na kvalitetu.**³⁰ S druge strane, nepostojanje obvezujućih propisa za arhitektonske natječaje ostavlja javnim naručiteljima autonomnu definiciju uvjeta za svaki natječaj, što ima za posljedicu različite postupke, kriterije i ishode odabira. Međutim, treba uzeti u obzir da se postojanjem pravila za pojedine zemlje povećavaju razlike među nacionalnim sustavima, kulturama i praksama arhitektonskih natječaja.

Nacionalni propisi i prekogranično sudjelovanje

Tijekom 40 intervjua sa stručnjacima u području arhitektonskih natječaja iz partnerskih zemalja ARCH-E-a (Austrija, Hrvatska, Cipar, Mađarska, Njemačka, Slovenija, Španjolska i Nizozemska) raspravljalo se o utjecaju nacionalnih zakonodavnih okvira na tržište arhitektonskih natječaja EU-a. U 55 % intervjua su razlike u zakonodavstvu, administraciji i dokumentaciji povezanoj s natječajima navedeni kao glavni obeshrabrujući čimbenici za sudjelovanje i interes za arhitektonske natječaje izvan vlastite zemlje. Nadalje, devet ispitanika izrazilo je želju za većom standardizacijom postupaka diljem Europe. **Iako je fleksibilnost u nabavi usluga ključna za očuvanje jedinstvenosti lokalnih arhitektonskih kultura, estetike i kontekstualnih vrijednosti, drugi proceduralni aspekti mogu biti temelj za europsko usklađivanje.** Važne strukturne značajke arhitektonskih natječaja uključuju: 1) priznavanje titule arhitekata, 2) ograničene uvjete za kriterije prihvatljivosti, 3) intelektualna prava autora, 4) ugovorne obveze i 5) definiciju razmjernog izračuna visina naknada na temelju gospodarske razvijenosti zemlje. Rješavanje ovih značajki moglo bi biti početna točka za poboljšanje odredbi direktive EU-a i stvaranje homogenijeg pristupa regulaciji arhitektonskih natječaja diljem Europe.

²⁹ U slučaju Austrije i Hrvatske smjernice su obvezujuće pod posebnim uvjetima, kako je navedeno u odgovarajućim profilima zemalja u prvom poglavlju.

³⁰ Mnoge nacionalne smjernice za arhitektonske natječaje temelje se na smjernicama i standardima navedenima u Competition Guide for Design Competitions in Architecture and Related Fields UIA-e. Za više informacija posjetite poveznicu: <https://bit.ly/3yypS0n>

2.1.1. Održivost: Potencijali i nedostaci arhitektonskih natječaja

Javna nabava radova i usluga, uključujući arhitektonske projekte i urbanističke planove, nije jednostavna strategija upravljanja. S obzirom na taj potencijal, u **Europskom zelenom planu** (2019.) **javna nabava navodi se kao instrument za postizanje ciljeva održivog razvoja** (2015.) i potiče javna tijela da budu primjer u provedbi ekološki i društveno inovativnih standarda u svojim odlukama o dodjeli. Međutim, stvarna implementacija održivosti u projektiranje zgrada složeno je i sporno pitanje. Zgrade imaju ključnu ulogu u prelasku na održivost, stoga klijenti, arhitekti, inženjeri, izvođači i drugi relevantni dionici trebaju preuzeti odgovornost za utjecaj na okoliš i društvo tijekom cijelog životnog ciklusa zgrada. Neki javni naručitelji preispituju svoje pristupe isplativosti kojima se u početnoj procjeni ulaganja daje prednost najnižim troškovima životnog ciklusa. Na taj se način izračunavaju nabava, uporaba energije, održavanje, kraj životnog vijeka i troškovi povezani s vanjskim učincima na okoliš (radovi, roba, usluge, emisije itd.).

U području arhitektonskog projektiranja i urbanizma odredbe o zelenoj nabavi poklapaju se s ambicijama **Novog europskog Bauhauasa** (2020.), čiji je cilj poboljšati kvalitetu našeg životnog okoliša kroz održivi razvoj, s naglaskom na trima temeljnim vrijednostima **održivosti, estetici i uključivosti**. Međutim, konačnu odluku o provedbi održivih inovacija i njihovom utjecaju donose države članice putem nacionalnih sustava javne nabave i natječaja. Zatim, kako arhitektonski natječaji mogu biti pokretač promjena u načinu na koji razmišljamo o gradnji i promovirati smisleni dijalog o održivom razvoju među različitim dionicima?

Potreba za kontekstom i zahtjevima za specifične zadatke

Kad se raspravlja o održivosti u arhitektonskim natječajima, važno je da si javni naručitelji pojasne što je točno u pitanju s okolišnom i/ili društvenom održivošću.³¹ Ta dva koncepta obuhvaćaju višestruke izazove (ugljični otisak, upravljanje postojećim resursima, odabir materijala, projekt koji uključuje prirodu ili međugeneracijski programski modeli), a svi oni snažno utječu na odabir projekta. **Kao što je istaknulo 22 ispitanika (55 % od 40 intervjua), jasnoća i specifičnost zadatka u pogledu pitanja održivosti podrazumijevaju ozbiljnu predanost** organizacijskog tima od vrlo rane faze natječaja. Detaljnim studijama društveno-okolišnog konteksta i odgovarajućom procjenom troškova u programu

³¹ Zanimljiva doktorska istraživanja proveo je Matthias Fuchs analizirajući kriterije i pokazatelje za integraciju zahtjeva održivosti u natječajne postupke te dajući praktične preporuke. Vidjeti Fuchs, 2013.

natječaja može se bolje usmjeriti na ključna pitanja održivosti od samog početka.

U skladu s tim, kriteriji ocjenjivanja trebali bi odražavati ista pitanja kako bi se osiguralo da u fazi odlučivanja i dodjele nagrada ocjenjivački sud na odgovarajući način procjeni svaki natječajni rad uključivanjem stručnih članova ili uz potporu vanjskih savjetnika. U suprotnom, postoji rizik od toga da se ambicije u pogledu održivosti pretvore u generički i obmanjujući *manipulativni zeleni marketing* koji bi mogao završiti jednako razočaravajućim prijedlozima. Pozitivan primjer može se pronaći u nizozemskoj seriji natječaja *Een Nieuwe Bouwcultuur* predstavljenoj u poglavlju 3. Projektni zadaci za ove natječaje posebno su usmjereni na tehnologije građenja s materijalima na biološkoj osnovi i uvode tematsku metodu procjene usmjerenu na kvalitetu za predodabir sudionika.

Faza natječaja ne može odgovoriti na sva pitanja

Opće je prihvaćeno da rane faze projektiranja imaju ključnu ulogu u postavljanju temelja za smislenu integraciju mjera održivosti, ali i dalje postoji određeni skepticizam u pogledu stvarne mogućnosti rješavanja pitanja održivosti u fazi natječaja. **Trinaest ispitanika izrazilo je zabrinutost zbog nedostataka konceptualnog statusa natječajnih radova.** S obzirom na razinu detaljnosti traženu na većini arhitektonskih natječaja, ispitanici smatraju da su zahtjevi za tehničkim detaljima, izračunima i dokazivanjima neizvedivi: preopterećuje razinu razrade natječajnih radova i štetno utječu na radno opterećenje tima. Osim toga, 12 ispitanika (30 % od 40 intervjua) smatra da je nepotreban pretjeran naglasak na pitanjima održivosti kada ona nisu središnji problem arhitektonskih natječaja. U fazi realizacije pobjednički projekt u konačnici će biti u skladu s važećim zakonima o gradnji, koji su usklađeni s Direktivom 2018/844/EU o energetskim svojstvima zgrada. Međutim, drugi ispitanici naglasili su važnost (često i nedostatak) odgovarajućih planova financiranja za potporu učinkovitoj provedbi i radu održivih tehnologija u kasnijoj fazi.

Postojanje standarda u važećim zakonima o gradnji ne znači da bi u arhitektonskim natječajima pitanja održivosti trebalo zanemariti. Naprotiv, istina je suprotna: idejno rješenje daje ključne informacije o strateškom pristupu projektu i njegovim razvojnim mogućnostima. Iz tog razloga i s obzirom na trenutnu raspravu o tome kako učinkovito provesti koncept održivosti, **arhitektonske natječaje trebalo bi smatrati alatom za preispitivanje vizija, izazova i pokazatelja za novu kulturu građenja.** Kao održivu strategiju za rješavanje te potrebe, Njemački savezni institut za istraživanje gradnje, urbanih poslova i

prostornog razvoja (BBSR) pri Saveznom uredu za gradnju i regionalno planiranje (BBR) razvio je metodologiju SNAP-a kako bi se složeni zahtjevi održive gradnje prilagodili fleksibilnijem sustavu, koji je bolje povezan s fazom natječaja.³²

Ozbiljan pristup inovacijama

Glavna je svrha natječaja otkriti nešto novo, uvesti temu o kojoj zaista treba raspravljati. [...] U suprotnom, jača ono što je već poznato.

Ivan Capdevila – PLAYstudio

Ako su arhitektonski natječaji najbolji instrument za dobivanje visokokvalitetnih i inovativnih projektnih rješenja, njihov bi se potencijal trebao u najvećoj mogućoj mjeri iskoristiti za novelaciju postojeće kulture građenja, u skladu s ambicijama Novog europskog Bauhauusa. U tom smislu, arhitektonski natječaji jedinstvena su prilika za istraživanje, invencije, testiranje i, još radikalnije, propitivanje potrebe za gradnjom. Podizanje ljestvice inovacija pomoću projektiranja podrazumijeva sposobnost naručitelja da preuzmu određeni stupanj rizika i odustanu od kontrole nad ishodima putem strogih zahtjeva, uključujući *zelenije* zahtjeve (propisivanje odabranih materijala, potvrde, tehnički zahtjevi i, očito, referentni projekti). Kako bi **se taj rizik ublažio, edukacija različitih dionika postaje ključna za promicanje dijaloga između klijenata i arhitektonskih timova, kao i između organizatora, projekatata i lokalnih zajednica.**

Treće poglavlje daje primjer EUROPAN natječaja za urbanu regeneraciju područja Luščić u Karlovcu. Pobjedničko idejno rješenje *Fantastic Forest Phenomenon* nominirano je 2021. godine za finalista Novog europskog Bauhauusa *Rising Star*. U ovom slučaju, suradnja i komunikacija među uključenim stranama doprinijele su pomicanju granica natječajnog zadatka prema dugoročnoj koristi održivog urbanog razvoja i vođenje šire javnosti u otkrivanju alternativnih vizija planiranja. **S obzirom na inovativnu i obrazovnu ulogu arhitektonskih natječaja, implementacija prekogranične razmjene među zemljama dobiva na važnosti.** Kruženje različitih ideja i iskustava *Baukultura* posebno je korisno za širenje mogućnosti učenja i imaginacije novih načina života.

³² Vidjeti BBSR 2021.a i BBSR 2021.b.

2.2. Pristupačnost: Podaci, percepcija i strategija

Statistički podaci o sudjelovanju arhitektonskih ureda na arhitektonskim natječajima koje je prikupio projekt ARCH-E pokazuju slični postotak u državama članicama EU-a. To u prosjeku odgovara približno 20 % svih registriranih ureda (prikaz 1.7.).³³ Prema mišljenju različitih stručnjaka za arhitektonske natječaje, u ovom se odjeljku navode dodatne pojedinosti o tome koji čimbenici utječu na pristup arhitektonskim natječajima, pri čemu se posebna pozornost posvećuje tome kako oni mogu biti od većeg utjecaja na neke skupine stručnjaka u odnosu na druge.

Ograničenja uvjeta prihvatljivosti

U nabavi arhitektonskih projekata naručitelji se suočavaju s proračunskim pitanjima i drugim izazovima u upravljanju. Nisu samo povezani s fazom natječaja, već i posebno s realizacijom pobjedničkih projekata. U nastojanju da ublaže rizike često se odlučuju za strožu definiciju uvjeta prihvatljivosti. Ti su zahtjevi skup uvjeta (referentni projekti, veličina tima, sastav, financijska sposobnost itd.) koje zainteresirani sudionici moraju ispuniti kako bi mogli sudjelovati. Strogi zahtjevi koriste se kako bi klijenti bili sigurni u sposobnost sudionika da dovrše projekt, ali istodobno postoji rizik od onemogućavanja pristupa natječajima velikih skupine stručnjaka.

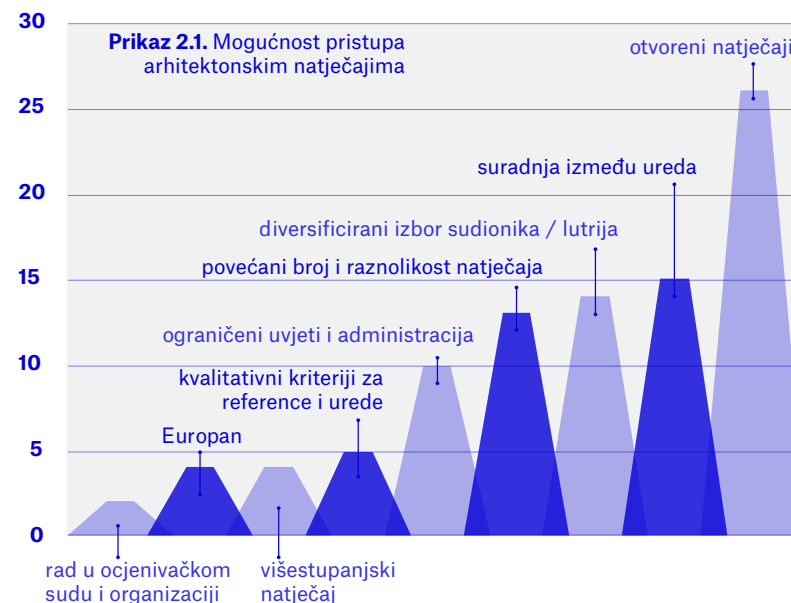
To je posebno problematično u maloj zemlji kao što je Cipar: Nemamo toliko kazališta i bolnica [...]. Zbog tih je zahtjeva mladim arhitektima onemogućeno sudjelovanje ili čak iskusnoj praksi širenje znanja na različita područja.

Marios Christodoulides – SIMPRAXIS Architects

Dvadeset i šest ispitanika (65 % od 40 intervjua) **navelo je da je zahtjev za portfolio izvedenih projekata, kao uvjet prihvatljivosti, jedan od glavnih čimbenika koji mladim stručnjacima, stručnjacima u formativnoj fazi i malim do srednjim uredima ograničavaju pristup arhitektonskim natječajima.** Referentni projekti obično potvrđuju ulogu ustaljenih arhitektonskih praksi,

³³ Cf. Sektorska studija ACE-a za 2022.: 44.

posebno onih koje su se tijekom vremena specijalizirale za određeno poslovno područje. Pristup arhitektonskim natječajima postaje još teži ako se kriterijima odabira dodaju promet i financijski uvjeti ureda. Kako bi riješile taj problem i ojačale usklađenost s načelom zabrane diskriminacije u javnoj nabavi, države članice EU-a donijele su različite mjere. Na njemačkim arhitektonskim natječajima javni naručitelji ne smiju tražiti reference ograničene na istu tipologiju kao što je projektni zadatak; moraju omogućiti i tipologije slične složenosti. U Nizozemskoj zahtjevi prihvatljivosti koji se odnose na promet i financijsko stanje više nisu dopušteni. Iako se tim inicijativama nastoji uvesti pravedniji odabir, praksa često otkriva da se te mjere ne primjenjuju dosljedno. Stoga je savjetodavna i zagovaračka uloga komora i udruga arhitekata ključna kako bi se klijente informiralo o prednostima projekta k otvorenijem pristupu te kako bi imali stručnu pomoć tijekom cijelog natječajnog postupka.

Prikaz 2.1. Mogućnost pristupa arhitektonskim natječajima; mišljenja ispitanika o održivim strategijama i praksama koje jačaju pristupačnost arhitektonskih natječaja, posebno za nove stručnjake i male urede (prikaz upućuje na apsolutni broj odgovora; moguće je više odgovora po ispitaniku)

Strategija koju većina ispitanika smatra uspješnom u jamčenju jednakih mogućnosti pristupa arhitektonskim natječajima jest otvoreni natječaji (prikaz 2.1.). Otvorenim postupkom, bez obzira na to je li riječ o jednostupanjskom ili

višestupanjskom arhitektonskom natjecanju, ne nameću se uvjeti ili kriteriji prihvatljivosti sudjelovanja. S jedne strane, to je jedinstvena prilika za mlade i početničke urede da dobiju prvu narudžbu i razvijaju svoju praksu. S druge strane, njime se javnim naručiteljima pruža veći izbor inovativnih projekata. Iako se broj takvih vrsta postupka s vremenom smanjivao u većini država članica EU-a, podaci ARCH-E-a pokazuju da u Hrvatskoj, Cipru, Češkoj, Mađarskoj, Sloveniji i Španjolskoj otvoreni arhitektonski natjecaji čine najveću većinu postupaka (prikaz 1.6.). Promicanje suradnje među uredima različitih veličina i stručnih područja također je dobra strategija za ispunjavanje uvjeta prihvatljivosti, ako su potrebni, i prihvaćanje novih projektnih ideja. Na Cipru, gdje se arhitektonski natjecaji često organiziraju za složene projekte, ta se strategija često promiče: kako bi se klijenti zaštitili od rizika u fazi realizacije i kako bi se potaknulo uključivanje većeg broja arhitektonskih praksi.

Problem ulaganja

[Sudjelovanje na otvorenim natjecanjima] prilično je teško, da budem iskren. Potrebno je vrijeme i sredstva za pobjedu, a ne pobjedite, samo gubite puno novca. Kad nismo imali zaposlenike, preuzeli smo taj rizik, ali sada to više ne možemo.

Floor Frings – Werkstatt

Kriteriji prihvatljivosti igraju važnu ulogu u filtriranju pristupa arhitektonskim natjecanjima, no i financijski rizik sudjelovanja ima snažan učinak. Ispitanici su naglasili da natjecaji postaju sve zahtjevniji, ne samo u smislu uvjeta, već i razine razrade natjecajnog rada. **Renderi i vizualizacije, modeli, certifikati održivosti, BIM i papirologija povećavaju ulaganja arhitektonskih ureda, a istodobno ograničavaju broj praksi s dostatnim financijskim i kadrovskim kapacitetima.** Kako bi se riješio taj izazov, organizatori trebaju uzeti u obzir da bi rad i napor timova prvenstveno trebali biti usmjereni na projektne prijedloge, a ne na dokumentaciju i izračune. Kako bi se potaknulo sudjelovanje, ne samo da bi se trebao povećati broj arhitektonskih natjecaja, već bi se, ovisno o zadatku, trebali testirati različiti formati (tj. otvoreni arhitektonski natjecaji s jednostupanjskim ili višestupanjskim postupkom, arhitektonski natjecaji s predodabirom itd.). Time bi se bolje podesili zahtjevi i očekivanja te istodobno proširio raspon mogućnosti za arhitekte.

Uspješan primjer poboljšanja pristupačnosti za različite stručne skupine je serija natjecaja IMPSOL u metropolitanskom području Barcelone, o kojoj se raspravlja u poglavlju 3. Ovaj model arhitektonskih natjecaja, strukturiran u dvije faze, omogućuje sudjelovanje bilo kojeg arhitektonskog tima uz smanjenje veličine ulaganja. U prvoj fazi traži se konceptualna razina razrade, a tek se u drugoj fazi od timova očekuje podnošenje detaljnijih prijedloga, za koje se daju odgovarajuće naknade. IMPSOL model pokazuje da se čak i uz otvorenu prihvatljivost još uvijek mogu postići visokokvalitetni ishodi.

Raznolikost i uključenost u arhitektonske natjecaje

Važno je sudjelovati ne samo u natjecanjima, već i u ocjenjivačkim sudovima. Puno sam naučila kao članica ocjenjivačkog suda i razumijem svaki korak postupka, od početka do kraja.

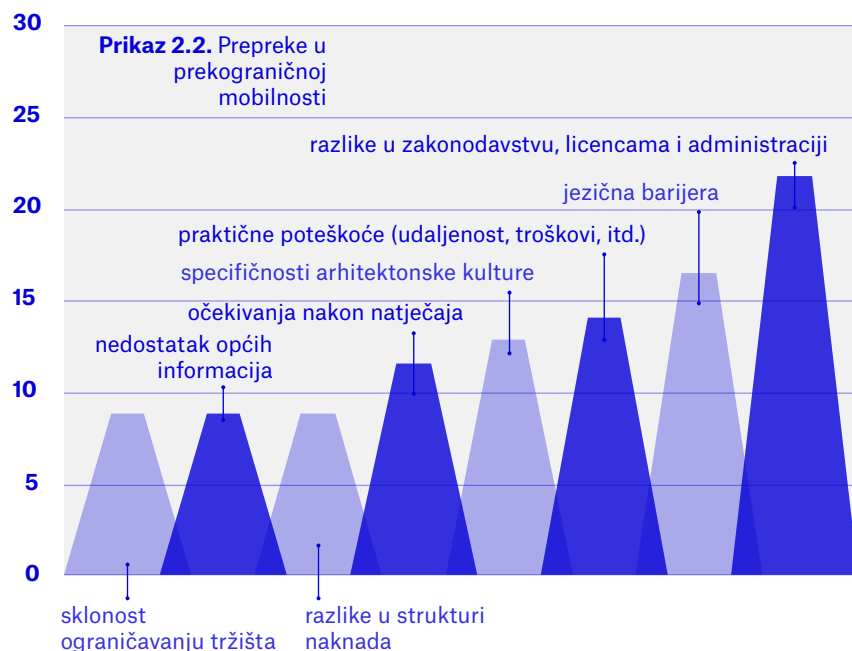
Melanie Karbasch – Architekt Melanie Karbasch ZT GmbH

Tijekom intervjua u sklopu projekta ARCH-E razgovaralo se i o ulozi roda. Zbog uvjeta anonimnosti koji se primjenjuje na većinu arhitektonskih natjecaja sudionici su se jednoglasno složili da spol ne utječe na dostupnost projektnih natjecaja. Međutim, neki su ispitanici istaknuli da se u većem natjecajnom postupku (uključujući sastav ocjenjivačkog suda, ugovaranje i organiziranje timova) rijetko postiže jednaka zastupljenost stručnjaka i stručnjakinja. Posljedica je to manjeg broja žena na vodećim položajima u području arhitekture i građevinarstva nego njihovih muških kolega.³⁴ **Međutim, mogućnost uključivanja raznolikije skupine stručnjaka** (uzimajući u obzir raznolikost spola, kao i dob, državljanstvo i stručno znanje u području disciplina) **u ocjenjivačke sudove i organizaciju arhitektonskih natjecaja usko je povezana s pravednijom pristupačnošću.** To omogućuje većoj skupini arhitekata da steknu znanje o natjecajnim postupcima i dinamici povećavajući njihove buduće izgleda za uspjeh na arhitektonskim natjecanjima.

2.2.1. Prekogranična mobilnost na europskim arhitektonskim natjecanjima

Kada se promatra postotak stranih timova koji sudjeluju na natjecanjima partnerskih država ARCH-E-a, brojke su iznimno niske i rijetko premašuju 10

% (prikaz 1.8.). Ti podaci nisu iznenađujući; kada se sudjeluje na projektnom natjecanju u zemlji različitoj od one u kojoj se ured nalazi, izazovi se povećavaju. Zajedničkim problemima povezanim sa zahtjevima prihvatljivosti i financijskim ulaganjima arhitekata trebaju se dodati poteškoće povezane s **pronalaženjem otvorenih poziva, prevladavanjem razlika u jeziku, propisima i strukturama naknada, kao i daljnje praktične izazove** (kao što su vrijeme i troškovi putovanja) koji znatno povećavaju veličinu njihova ulaganja. Neki ispitanici naglasili su i važnost konteksta i lokalne kulture u arhitektonskom projektiranju, posebno za javne narudžbe. S obzirom na vremenska ograničenja arhitektonskih natjecanja, arhitektima koji nisu lokalni vrlo je teško steći istu razinu poznavanja kao i njihovi lokalni konkurenti. Sudionicima to može smanjiti izgleda za uspjeh u inozemstvu, a klijentima donijeti više nepovjerenja u stručnost stranih timova.

Prikaz 2.2. Prepreke u prekograničnoj mobilnosti; mišljenja ispitanika o glavnim preprekama koje utječu na odluku o sudjelovanju na arhitektonskim natjecanjima izvan vlastitog nacionalnog konteksta (prikaz upućuje na apsolutni broj odgovora; moguće je više odgovora po ispitaniku)

Različita mjerila pristupačnosti

Govorimo engleski, francuski i španjolski pa bismo vjerojatno mogli pokriti 80 % svjetskog tržišta. Ali naša strategija je: postavimo Barcelonu u središte karte i nacrtamo krug s maksimalnim radijusom leta od dva sata. To je naše tržište.

Miquel Lacasta – Archikubik

Prelazak granica radi sudjelovanja na arhitektonskom natjecanju podrazumijeva nekoliko praktičnih poteškoća povezanih s veličinom i kapacitetom ureda; to može utjecati na neke države više nego na druge. Na primjer, sudionici s Cipra istaknuli su geografsku udaljenost otoka i manju dostupnost prijevoza kao odlučujuće ograničenje sudjelovanja na drugim arhitektonskim natjecanjima u EU-u. S druge strane, javni naručitelji u gospodarski manje konkurentnim državama članicama teško privlače inozemne sudionike zbog niže vrijednosti usluga. **Važan aspekt koji je proizašao iz razgovora sa stručnjacima za arhitektonske natjecaje jest uspjeh prekogranične mobilnosti i suradnje na regionalnoj razini među susjednim zemljama EU-a**, u kojima su jezici, kulture, gospodarstva i prakse gradnje često slični.³⁵ S obzirom na ta opažanja možda bi bilo korisno ponovno razmotriti izazove i ambicije arhitektonskih natjecanja na razini EU-a te istražiti potencijal novih modela natjecanja u susjednim zemljama i regijama.

Važnost ARCH-E mreže

Poboljšanje prekogranične razmjene na arhitektonskim natjecanjima ne ovisi isključivo o interesu arhitekata, već podrazumijeva i **obvezu javnih naručitelja i organizacijskih tijela da uključe međunarodne strane te da poziv učine međunarodno vidljivim i razumljivim**. Često je to slučaj s iznimnim natjecanjima za projekte s globalnim odjekom i vrlo velikim ulaganjima. Međutim, u uobičajenim arhitektonskim natjecanjima sustav natjecanja teži održavanju lokalne perspektive koja se očituje u sastavu ocjenjivačkih sudova i organizacijskih timova, jeziku dokumenata i traženog sadržaja natjecajnog rada, kao i rezultatima predodabira i pobjedničkih projekata koje čini velika većina lokalnih stručnjaka.

Kako bi prevladali ovaj izazov i premostili neizbježne nedostatke u znanju, strani

³⁵ Vidjeti Projekt Interreg Austrija-Bavarska 2014. – 2020. https://www.arching.at/aktuelles/interreg_projekt.html

arhitektonski timovi mogu se osloniti na suradnju s lokalnim partnerima. Iako neke prakse imaju dobro uspostavljenu mrežu međunarodnih veza, za one urede koji nemaju veliko iskustvo izvan svoje zemlje to može biti dodatna poteškoća. Ispitanici (10) su naglasili da bi **postojanje platforme za uspostavu veza s drugim stručnjacima svakako olakšalo suradnju i stvorilo veći interes za prekogranične natječaje**. U tom pogledu projekt ARCH-E ima za cilj izgraditi međunarodnu mrežu koja ne samo da potiče suradnju među europskim arhitektima, već i povezuje arhitektonska udruženja i predstavnička tijela. Cilj je osigurati dugoročnu posvećenost razmjeni znanja i ekspertize o arhitektonskim natječajima izvan nacionalnih granica.

2.3. Kvaliteta: Ključni elementi visokokvalitetnih arhitektonskih natječajima

U siječnju 2018. godine europska ministarstva kulture sastala su se u Davosu u Švicarskoj i potpisala **Deklaraciju iz Davosa**. U ovom se dokumentu naglašava središnja uloga kulture u kreiranju izgrađenog okoliša *karakteriziranog visokom kvalitetom života, kulturnom raznolikošću, individualnom i kolektivnom dobrobiti, društvenom pravednošću i kohezijom te ekonomskom učinkovitošću*.³⁶ Putem koncepta *Baukultur*, kultura je povezana s projektiranjem i građenjem zgrada, gradova, infrastrukture, javnih prostora i krajobraza. **Deklaracijom iz Davosa pozivaju se donositelji politika i odluka da usvoje nove instrumente koji podržavaju održive pristupe usmjerene na kulturu** za razvoj životnog okoliša na različitim razinama. S tog su stajališta **arhitektonski natječajni ključan alat za kvalitetna rješenja arhitektonskih i urbanističkih izazova**.

Arhitektonski natječajni se ne bave samo funkcionalnim i tehničkim zahtjevima, već potiču i rasprave o projektima, prepoznajući njihovu kulturnu vrijednost i sposobnost da zadovolje socijalne i psihološke potrebe ljudi. Kako bi se bolje ostvarili ciljevi Deklaracije iz Davosa i utjelovila načela *Baukultura* u ishodima projekta (upravljanje, funkcionalnost, okoliš, gospodarstvo, raznolikost, kontekst, osjećaj mjesta i ljepota),³⁷ kvaliteta proceduralnih aspekata arhitektonskih natječajima od presudne je važnosti. Na pitanje o elementima koji najviše utječu na kvalitetu natječajnih postupaka sudionici intervjua izrazili su slična stajališta. **Više od polovine ispitanika navelo je da program natječaja (50 %) i sastav ocjenjivačkog suda**

(67 %) imaju najveći utjecaj na kvalitetu postupaka i rezultata. No, što određuje visoku kvalitetu programa natječaja i ocjenjivačkog suda?

Stvaranje prostora za kreativnost

Program mora biti jasan u definiciji problema, a ne u točnom broju kvadratnih metara.

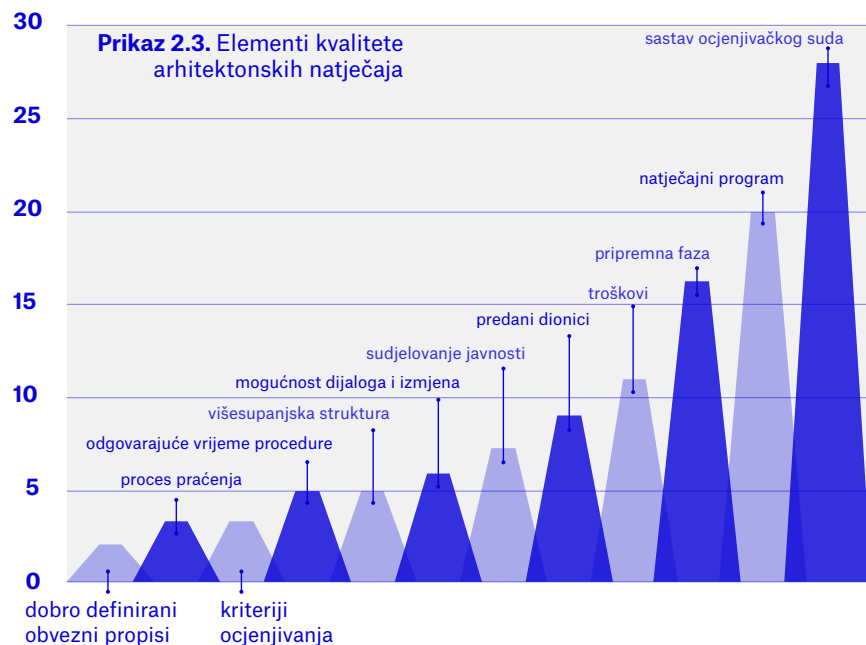
Mojca Gregorski – KONTRA Arhitekti

Natječajni program je prvo sredstvo komunikacije između naručitelja i projektnih timova. Treba prenijeti očekivanja, vizije i zahtjeve klijenta na jeziku koji je razumljiv u arhitektonskom smislu. **U dobrom programu natječaja trebao bi se specificirati zadatak, a da se pritom ne ugrozi kreativni potencijal prijedloga**. To znači da se u njemu ne bi trebale navoditi pojedinosti o očekivanom odgovoru (kojim se sugerira ograničen raspon rješenja), već bi se trebalo usredotočiti na precizna pitanja: Koji je problem u pitanju? Koje okolišne i društvene uvjete treba uzeti u obzir? Koji su aspekti posebno važni za projekt i koju važnost ima svaki od njih?

Kako bi se izradio detaljan i visokokvalitetan program natječaja, od iznimne je važnosti odgovarajuće vrijeme za pripremu. To uključuje komunikaciju među dionicima, nekoliko krugova revizije komora i nadležnih stručnjaka, sudjelovanje budućih korisnika i potporu specijaliziranih arhitektonskih ureda. Suradnju s vanjskim arhitektonskim tvrtkama, koja se često primjenjuje u njemačkim arhitektonskim natječajima, sudionici intervjua prepoznaju kao posebno uspješnu strategiju za dobivanje ne samo dobrog programa, već i dobro strukturiranog postupka arhitektonskog natječaja. Još jedan dobar primjer pripreme dolazi iz Švicarske, gdje preliminarne studije, analize lokacija i testna rješenja mogu prethoditi pozivu na pojedini natječaj kao neanonimne studijske narudžbe (regulirano SIA/143). Ove studije, koje su izradili arhitektonski uredi i/ili stručnjaci, prevode natječajni program u prostorne koncepte i pružaju smjernice sudionicima arhitektonskih natječajima za kreativni proces i razvoj svojih najboljih prijedloga.

³⁶ Deklaracija iz Davosa 2018.: 8.

³⁷ Švicarski savezni ured za kulturu 2021.

Prikaz 2.3. Elementi kvalitete arhitektonskih natječaja; prema ispitanicima, visokokvalitetni sastav ocjenjivačkog suda i dobar program imaju središnju ulogu u jamčenju kvalitetnih rezultata projekta; troškovi se odnose na odgovarajuću procjenu troškova projekta (prikaz upućuje na apsolutni broj odgovora; moguće je više odgovora po ispitaniku)

Pitanje posvećenosti

Smatram da [sastav ocjenjivačkog suda] nije nužno povezan sa stručnim iskustvom. Umjesto toga, povezan je s osjećajem odgovornosti za javni interes.

Roman Šilje – Udruženje hrvatskih arhitekata

Procjena arhitektonskih projekata složen je zadatak koji zahtijeva sposobnost integracije kvantitativnih i kvalitativnih aspekata, od procjene troškova projekta do ukupne estetske, funkcionalne, društvene i okolišne vrijednosti prijedloga. Većina smjernica arhitektonskih natječaja u partnerskim zemljama propisuje da stručnjaci iz područja arhitekture trebaju činiti većinu članova ocjenjivačkih sudova. Tim se

pristupom obično osigurava da arhitektonska kvaliteta ostane glavni kriterij procjene i da politički i/ili gospodarski interesi nisu na prvom mjestu.

Ipak, sve su popularnije **multidisciplinarnе metode** i uključivanje savjetnika i članova ocjenjivačkih sudova izvan područja arhitekture. Takav pristup **podupire fazu ocjene s različitih stajališta, uzimajući u obzir šire i dugoročne učinke projekta na njegovu okolinu**. Multidisciplinarni pristupi i suradnja u skladu su s Deklaracijom iz Davosa, u kojoj se naglašava da se visokokvalitetna *Baukultur* može postići samo interdisciplinarnim dijalogom i međusektorskom suradnjom. Stoga je važno da iskustvo članova ocjenjivačkih sudova ne uključuje samo znanje o natječajnom zadatku, već svjedoči i **posvećenost, kao i suvremenu viziju kvalitete životnog okoliša**. Preporučuju se raznolikost kao i izmjene, posebno rodna i generacijska raznolikost, unutar ocjenjivačkih sudova. To donosi nove perspektive u raspravu, a omogućuje da više stručnjaka iz područja arhitekture stekne znanje o procedurama arhitektonskih natječaja, povećavajući tako njihove šanse za uspjeh na budućim natječajima.

Kvaliteta kao kolektivno stvaranje smisla

Donošenje odluka na arhitektonskim natječajima podrazumijeva složenost i nesigurnost. Postojeće su ga studije stoga koncipirale kao proces stvaranja smisla kako bi ukazale na kreiranje zajedničkog razumijevanja skupine aktera s različitim potrebama i očekivanjima.³⁸ Te se značajke ne odnose samo na kvantitativne kriterije i bodovne sustave, već zahtijevaju integraciju kvalitativnih metoda. Iako složenost projekta uključuje i kvalitativne i kvantitativne parametre, sustavi bodova na arhitektonskim natječajima često se upotrebljavaju kao strategije izbjegavanja rizika i često se smatraju transparentnijima. U skladu s tim, izvješća ocjenjivačkog suda mogu biti potkrijepljena pravnim i dokaznim jezikom kako bi se elaborirala njihova odluka.

Iako je potrebno odgovoriti na posebne zahtjeve, a zahtjevi klijenata trebali bi odgovarati točnoj težini, **ocjena projekata trebala bi stvoriti priliku za otvorenu raspravu kako bi u prvom planu bili elementi kvalitete koji se ne mogu kvantificirati**. Pri tome treba prepoznati da kolektivni proces *stvaranja smisla* nije manje objektivn od numeričkog sustava, već je temeljitiji i cjelovitiji.³⁹ Takvo stanovište zahtijeva adekvatno vrijeme za raspravu o projektima, njihovo

³⁸ Volker 2010.; Volker 2012

³⁹ Ibid.

preispitivanje i ocjenu. Sudionicima može pružiti i precizne povratne informacije, što može biti važan čimbenik u sprečavanju službenih žalbi. **Mogućnost otvorenije rasprave, ne samo među članovima ocjenjivačkog suda, već i između ocjenjivačkog suda i sudionika, prepoznata je kao pozitivno iskustvo na arhitektonskim natječajima.** Njemačka načela arhitektonskih natječaja sadrže instrument kolokvija koji služi za promicanje dijaloga između organizatora i sudionika, za razjašnjavanje pitanja i specificiranje zadatka. Zapisnik kolokvija postaje dio obavijesti o natjecanju (stavak 5. odjeljak 1. pododjeljak 2. RPW 2013.). Ovakva praksa također je uobičajena na belgijskim natječajima.

2.3.1. Pravednost: Visokokvalitetni i pravedni uvjeti za arhitekta

Pri kritici projektnih natječaja, najglasnije i najraširenije mišljenje unutar arhitektonske zajednice je da su natječajni često previše rizični za arhitektonske prakse.⁴⁰ **Čak i kad se troškovi nadoknađuju svim sudionicima, iznos obično nije dovoljan za pokrivanje stvarnih troškova poduzeća.** ARCH-E ispitanici to su potvrdili, posebno u otvorenim natječajima ili natječajima s velikim brojem sudionika, u kojima naknada rijetko odgovara stvarno uloženom radu. Među zemljama koje daju primjereniju naknadu i nagrade, sudionici intervju naveli su francuske i švicarske natječaje, iako su naglasili i njihov vrlo zahtjevan karakter u pogledu sadržaja natječajnog rada. Rješenje bi moglo biti u višestupanjskim natječajima koji nude kompromis između otvorenog pristupa prvoj fazi i odgovarajuće razine razrade koja se postupno zahtijeva tijekom sljedećih faza natječaja. Naposljetku, ispitanici iz Nizozemske istaknuli su da natječajni koje organiziraju privatni klijenti često omogućuju pregovaranje o uvjetima naknade, mogućnost koja je rijetka kod javnih naručitelja.

U analizi različitih strategija i pristupa **trebalo bi uzeti u obzir znatne gospodarske razlike među državama članicama EU-a što uključuje odnos naknada i ukupnih troškova građenja ovisno o nacionalnom nivou.** Potreba za odgovarajućim sustavom izračuna cijena arhitektonske usluge na natječajima prepoznata je preko granica. Primjerice, ispitanici iz Španjolske i Mađarske istaknuli su da je zbog sve veće složenosti arhitektonskih natječaja i građevinskih zadataka (zbog čimbenika kao što su energetske certifikate, zahtjevi za BIM-om, digitalizacija, održavanje itd.) potrebna pravodobna revizija postojećih struktura cijena arhitektonskih na nacionalnoj razini. Uzimajući u obzir iskustva, mišljenja

i primjere različitih zemalja, očito je da države članice EU-a mogu učiniti više kako bi povećale pravednu naknadu za usluge projektiranja pri javnim i privatnim narudžbama putem arhitektonskih natječaja. Izazov je pronaći odgovarajuću ravnotežu između pravedne naknade za arhitekta i razumnih troškova za naručitelje. To je važno kako bi se osigurala dosljedna provedba arhitektonskih natječaja tijekom vremena i sve većem broju stručnjaka zajamčio pristup novim narudžbama.

Fokus na ideje

Često raspravljamo o smanjenju broja isporučevina, ali prema mojem mišljenju to zapravo nije važno: glavni posao sastoji se od vremena koje ulažete kako biste osmislili pobjedničku ideju.

Andres Schenker – Schenker Salvi Weber Architekten

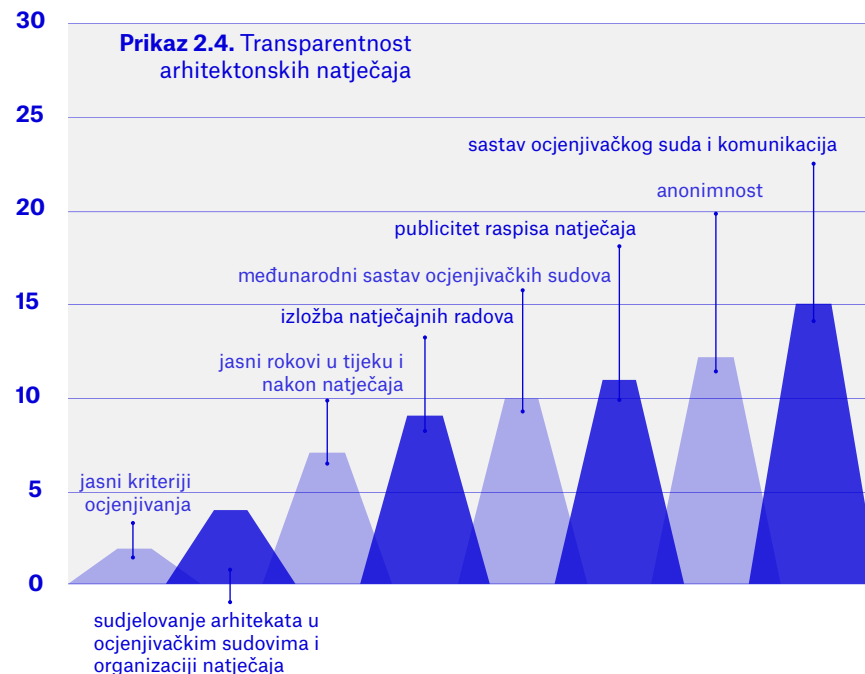
Jedan od načina rješavanja nerazmjernog odnosa između rada arhitekata i njihove naknade jest pažljiviji pristup kreiranju ideja. **Cilj arhitektonskih natječaja je pronaći najbolje idejno rješenje za pojedini zadatak.** To uključuje odabir najboljeg koncepta i cjelokupne strategije projekta među prijedlozima, no ne zahtijeva detaljnu razradu u toj preliminarnoj fazi. Stoga natječajni **u više stupnjeva mogu biti održiva strategija za pravednije procedure arhitektonskih natječaja.** Višestupanjski postupak omogućuje da se postupno poveća razina složenosti istodobno smanjujući broj sudionika. Štoviše, pojednostavljeni administrativni postupci i ograničena *papirologija* mogu pozitivno doprinijeti smanjenju količine posla, omogućujući arhitektonskim timovima da više vremena ulažu u razvoj rješenja. Kad je riječ o posebnim vrstama sadržaja natječajnog rada, mišljenja ispitanika uvelike se razlikuju: od onih koji predlažu skice i vizije do onih koji smatraju kako fotorealistične vizualizacije mogu najbolje prikazati rješenje. Iako bi arhitektonski natječaj trebao omogućiti sudionicima da predstavljaju svoje prijedloge na način koji najbolje odražava njihov umjetnički izričaj, također je važno ograničiti i precizno definirati količinu sadržaja natječajnog rada kako bi se osigurala njihova ravnopravnija i pravednija ocjena.

⁴⁰ Appenzeller 2023.; Hurst 2018.; Schade-Bünsow 2015.

2.4. Transparentnost: Početak je razmjena

Uz jednako postupanje i zabranu diskriminacije, transparentnost je jedno od temeljnih načela kojima je definirano etičko provođenje postupaka javne nabave.⁴¹ Na europskim arhitektonskim natječajima pravilna primjena načela transparentnosti zahtjeva dodatnu razinu složenosti. Posebnost arhitektonskih i natječajnih kultura država članica čini natječajni postupak manje transparentnim u očima sudionika koji nisu lokalni. Arhitektonski natječajni također imaju političku dimenziju te stoga poznavanje uključenih osoba, njihovih očekivanja i planova za razvoj projekta može ostati skriveno onima koji nisu upoznati s kontekstom. To čini **skup informacija i nepisanih pravila koja nisu lako dostupni izvana te mogu ugroziti uspjeh europskih stranih sudionika**. Općenito, treba uzeti u obzir da je određena doza predrasuda usko povezana s nepoznavanjem i nedostatkom znanja o lokalnim sustavima natječajja iz perspektive sudionika i klijenata.

Transparentnost postupaka i dinamike arhitektonskih natječajja na nacionalnoj i europskoj razini složena je zadaća. Kroz ovu studiju, koja predstavlja politike i prakse odabranih država članica EU-a, **projekt ARCH-E pokreće dijalog između različitih zemalja i stručnjaka iz područja arhitektonskih natječajja kako bi se unaprijedilo znanje, iskustvo i razmjena informacija kao početna točka transparentnije kulture natječajja u EU-u.**

Prikaz 2.4. Transparentnost arhitektonskih natječajja; mišljenje ispitanika o elementima kojima se olakšavaju i osiguravaju transparentni postupci i prakse arhitektonskih natječajja (prikaz upućuje na apsolutni broj odgovora; moguće je više odgovora po ispitaniku)

Odgovornost dionika arhitektonskih natječajja

Kako bismo osigurali transparentnost, trebamo raditi na svakom pojedinom detalju, čineći stvari jasnijima i lakšima.

Edda Kurz – Kurz Architekten GbR

Osiguravanje transparentnosti arhitektonskog natječajja napor je koji obuhvaća cijeli natječajni postupak, od pripreme faze do pregovora nakon odluke o dodjeli. Na europskoj razini razlike među nacionalnim kulturama natječajja zahtijevaju da se nijedan aspekt postupka ne uzima zdravo za gotovo, već da javni naručitelji i sve strane uključene u organizaciju ulože dodatne napore kako bi postupak bio što transparentniji. Stoga je **ključna jasna definicija svih koraka (prije, tijekom i nakon arhitektonskog natječajja), kao i pravilno oglašavanje i dostupnost**

⁴¹ Cf. članci 40. i 76. Direktive 2014/24/EU

poziva, uključujući jezičnu pristupačnost na namjenskim platformama. Ispitanici su istaknuli i **važnost očuvanja anonimnosti tijekom cijelog postupka**, i u jednostupanjskim i u višestupanjskim natječajima. Iako se često smatra osnovnim standardom, anonimnost je posebno izazovna u manjim zemljama i zajednicama, zbog izravnih znanja i poznavanja produkcije, pristupa i područja rada lokalnih ureda.

Naposljetku, veliki rizik u pogledu transparentnosti leži u znatnim razlikama u nacionalnim pravilima kojima se uređuju autorska prava i pregovorima koji vode do projektne dokumentacije i potpisivanja ugovora. **Kako bi se zaštitila intelektualna prava arhitekata i osigurali pravedni i transparentni uvjeti naručivanja, stručni subjekti trebaju biti uključeni u nadzor natječaja.** Kao dobru praksu, austrijska i slovenska komora razvile su sustav za registraciju, praćenje i procjenu postupaka arhitektonskih natječaja (koji se kolokvijalno nazivaju sustavima semafora). Tom se metodom arhitektima pružaju relevantni savjeti i informacije o rizicima i koristima posebnih postupaka koje ne organiziraju odgovarajuće komore (posebno u slučaju Slovenije) i koji možda nisu u skladu s odgovarajućim pravilima natječaja. Slično tome, Švicarsko udruženje inženjera i arhitekata razvilo je slobodan postupak revizije koji rezultira službenim pečatom na dokumentaciji arhitektonskog natječaja, kojim se potvrđuje usklađenost s Pravilnikom SIA/142, kako je navedeno u poglavlju 3.

Transparentnost u donošenju odluka

Faze ocjenjivanja i dodjele nagrada na arhitektonskim natječajima imaju važnu ulogu u transparentnosti. Kako je istaknulo 15 ispitanika, **komunikacija o identitetu, pozadini, stručnom znanju i ulozi članova ocjenjivačkog suda odlučujući je čimbenik u jamčenju pouzdanog postupka.** U skladu s tim, jasna definicija kriterija ocjenjivanja od samog početka pomaže u potkrepljivanju odluke ocjenjivačkog suda i postupka odabira u posebnim izvješćima. Promjene i raznolikost ocjenjivačkih sudova na lokalnoj razini dovode do kvalitete i otvaraju raspravu o arhitektonskim projektima. Posebno je korisno proširiti razmjenu na međunarodnu publiku na europskoj razini. **Pozivanje stručnjaka koji nisu lokalni u ocjenjivačke sudove pokazuje predanost klijenata i organizatora arhitektonskih natječaja europskoj otvorenosti, te je prepoznato kao transparentna praksa kojom se strane stručnjake potiče na sudjelovanje na arhitektonskom natječaju.**

Otvorenom raspravom može se postići transparentnost.

Thomas Zinterl – Zinterl Architekten ZT GmbH

S obzirom na oskudne mogućnosti komunikacije između natjecatelja, ocjenjivačkih sudova, klijenata i zajednica u postupcima arhitektonskih natječaja, zahtjevno je učiniti postupak donošenja odluka svima jasnim. Dobra praksa su izložbe i javne rasprave s članovima ocjenjivačkih sudova i arhitektonskim timovima nakon odluke o dodjeli nagrade. Time **prednosti transparentnosti ne ostaju iza zatvorenih vrata arhitektonskog natječaja, već se proširuju na cijelu zajednicu korisnika.** Stoga je važno uključiti građane u postupak arhitektonskih natječaja i poticati identifikaciju s ishodom projekta, što je vidljivo iz iskustva obrazovnog kampusa Luise Büchner i sela kulture Lemba predstavljenih u poglavlju 3. Participativne prakse, javne rasprave i izložbe imaju potencijal za **jačanje osjećaja pripadnosti i predanosti poboljšanju životnog okoliša, prepoznajući vrijednost arhitektonskih natječaja u potpori visokokvalitetnom Baukulturu.**

2.5. Prednosti i rizici europskih arhitektonskih natječaja: Perspektiva dionika

Dosad predstavljeni parametri arhitektonskih natječaja (propisi i održivost, nacionalna i prekogranična dostupnost, kvaliteta i transparentnost) stavljaju u prvi plan prednosti i područja za poboljšanje sustava natječaja s obzirom na otvorenije tržište arhitektonskih natječaja u EU-u. Iz njihove analize, proizlazi da preispitivanje opsega arhitektonskih natječaja na europskoj razini zahtijeva da različiti dionici preuzmu odgovornost za njihovu povećanu složenost. U posljednjem odjeljku raspravlja se o rizicima i dobrobitima za naručitelje i organizatore arhitektonskih natječaja, stručnjake iz područja arhitekture i zajednice korisnika u predanom nastojanju da se izgradi transnacionalna kultura arhitektonskih natječaja.

Koristi pri ulaganju za naručitelje

Povećana složenost EU otvorenih arhitektonskih natječaja utječe na različite aspekte postupka natječaja. To uključuje povećanje razine međunarodnog

aspekta postupka, ne samo uključivanjem timova stranih sudionika, već i mogućim uključivanjem stručnjaka koji nisu lokalni, članova ocjenjivačkih sudova i savjetnika te prevođenjem dokumenata. To je u biti davanje prednosti otvorenosti i fleksibilnosti pred tradicionalnim metodama. Može se smatrati da ti elementi uzrokuju dodatne troškove i vrijeme, kao i moguće komplikacije koje predstavlja strani pobjednički tim. Ta opravdana zabrinutost može smanjiti interes naručitelja za međunarodne natječaje i uključenost vanjskih stručnjaka, ali ne bi trebala zasjeniti prednosti otvorenije kulture natječaja. Naime, kako pokazuju studije koje je izradio ZAPS, **kvaliteta pobjedničkog rješenja dobivenog na arhitektonskom natječaju više nego opravdava ulaganje u smislu dodatnog vremena i troškova natječaja, kada se oni razmatraju u odnosu na ukupni trošak ulaganja i vremenske obveze.**⁴²

Trajanje **standardnog arhitektonskog natječaja** od trenutka njegove objave do objave rezultata je **oko četiri mjeseca, nakon čega klijenti već imaju i idejno rješenje i tim** za sljedeće faze nabave.⁴³ Što se tiče izdataka, podaci ZAPS-a **pokazuju da troškovi arhitektonskih natječaja** (uključujući pripremu arhitektonskog natječaja, naknade ocjenjivačkom sudu i nagradni fond) **čine manje od 1 % (0,84 %) ukupnih troškova ulaganja**, dok 5,45 % troškova odlazi na izradu projektne dokumentacije, a 93,71 % na troškove građenja.⁴⁴ Taj se postotak evidentno mijenja ovisno o veličini projekta, ali je još povoljniji ako je povezan s dugoročnom dobrobiti visokokvalitetnog rješenja za izgrađeni okoliš. Zapravo, **veća otvorenost arhitektonskih natječaja na razini EU-a omogućuje širi i raznovrsniji raspon rješenja, čime se potiču inovacije u ustaljenim arhitektonskim praksama.**

Naposljetku, institucije kao što su komore, udruge arhitekata i drugi dionici uključeni u organizaciju arhitektonskih natječaja mogu podupirati naručitelje komunikacijom, razmjenom znanja i edukacijom kao i praktičnim mjerama. Na primjer, ispitanici su istaknuli uspješna međunarodna iskustva u kojima klijenti i organizatori preuzimaju inicijativu za uspostavljanje partnerstava između pobjedničkih arhitektonskih timova i lokalnih inženjera i savjetnika. Usvajanje takvih praksi može pomoći naručiteljima tijekom razvoja projekta, uz istodobno ublažavanje odgovornosti i izazova s kojima se suočavaju arhitektonski timovi koji nisu lokalni.

⁴² Kryžanowski i dr. 2023.

⁴³ Ibid. 11: prema podacima ZAPS-a trajanje standardnog arhitektonskog natječaja čini približno 4 % ukupnog trajanja razvoja projekta.

⁴⁴ Ibid. 12.

Poticanje rasta arhitekata

Izazovi i složenost natječaja na razini EU-a utječu na arhitektonske timove na sličan način kao i na javne naručitelje. Ispitanici su naglasili dodatne poteškoće povezane s nedostatkom znanja o očekivanjima i kulturama lokalnih zajednica kod projektiranja javnih zgrada, kao i manje šanse za pobjedu kako se broj natjecatelja povećava. Te neizvjesnosti mogu odvratiti arhitekate od sudjelovanja na arhitektonskim natječajima izvan njihovih nacionalnih granica. Međutim, **pristup većem europskom tržištu arhitektonskih usluga može olakšati rast arhitektonskih praksi kada su nacionalne mogućnosti ograničene.** U okviru javne nabave, **samo putem arhitektonskih natječaja moguće je nabaviti iznimne i rijetke projekte, kao što su kazališta, muzeji, kulturne i upravne zgrade.** Stoga je važno da tržište ostane transnacionalno otvoreno za takve projekte.

[Natječaj u EU-u] donose istu korist kao i putovanje u inozemstvo, promatranje novih zgrada i onoga što se događa drugdje [...]. Pozitivno utječu na arhitekate da ocjene svoje kompetencije i ideje u odnosu na međunarodne pobjedničke projekte.

Bálint Bachmann – APM Studio

Osim mogućnosti proširenja tržišta, ispitanici su istaknuli i nekoliko prednosti arhitektonskih natječaja na razini EU-a za arhitektonske prakse. Međunarodni natječaj pružaju **vrijednu priliku za učenje**, posebno za mlađe stručnjake i urede koji žele proširiti svoju stručnost. **Noviteti zadataka, suradnja s novim partnerima, ocjene međunarodnih ocjenjivačkih sudova i prilika za predstavljanje inovativnih projektnih ideja široj javnosti potiču profesionalni rast arhitekata i revitaliziraju njihovu praksu.** To podupiru i statistički podaci koje je izradio ZAPS, prema kojima je 63 % slovenskih arhitekata navelo mogućnost stručnog usavršavanja kao glavni razlog za odluku o sudjelovanju na arhitektonskom natječaju. Dodatnih 22 % navelo je mogućnost sklapanja ugovora kao razlog sudjelovanja.⁴⁵ Kako bi se zajamčili takvi pozitivni učinci otvorenih arhitektonskih natječaja na nivou EU-a, ključno je da se dionici i donositelji odluka uključeni u organizaciju i regulaciju projektnih natječaja obvežu na visokokvalitetne uvjete natjecanja za arhitekate. To podrazumijeva suočavanje

⁴⁵ Ibid.: 21.

s izazovima transparentnosti, jednakih mogućnosti sudjelovanja, pravedne naknade i razumnog radnog opterećenja.

Protočnost ideja, jačanje EU *Baukultura*

Kvaliteta europske arhitekture, povijesti i kulture počiva na razlikama među regijama, njihovoj baštini i graditeljskim tradicijama. To uključuje arhitektonske jezike i tipologije, upotrebu materijala i stvaranje onoga što se u Deklaraciji iz Davosa naziva *osjećajem mjesta*: uspostavljanje posebnog odnosa između mjesta i njegovih stanovnika, što ga čini privlačnim i drugima.⁴⁶ Kako, dakle, možemo uskladiti postupke arhitektonskih natjecaja i poticati kulturu transnacionalnog natjecanja uz očuvanje jedinstvenosti mjesta unutar država članica?

Ključno je razlikovati otvorenost od istovjetnosti i povezanost od homogenizacije kako bi se izbjegao rizik od narušavanja kvalitete razlika. **Promicanje i olakšavanje prekograničnog pristupa arhitektonskim natjecajima prije svega je prilika za poboljšanje protoka arhitektonskih ideja, znanja i stručnosti na europskoj razini.** Kroz ovu razmjenu, prakse gradnje i arhitektonske kulture mogu se razvijati, istraživati tehnološke inovacije i proizvesti neočekivane ishode. S tog stajališta europski arhitektonski natjecaji postaju *kontaktna zona*,⁴⁷ **zajednički temelj na kojem dionici i zajednice mogu poticati raspravu o arhitekturi i uložiti arhitekata u poboljšanje našeg životnog okoliša.** Na taj način mogu preuzeti pedagošku ulogu u usmjeravanju šire javnosti prema razumijevanju načela *Baukultura* i prepoznavanju demokratske vrijednosti arhitektonskih natjecaja.

⁴⁶ Švicarski savezni ured za kulturu 2021.: 24.

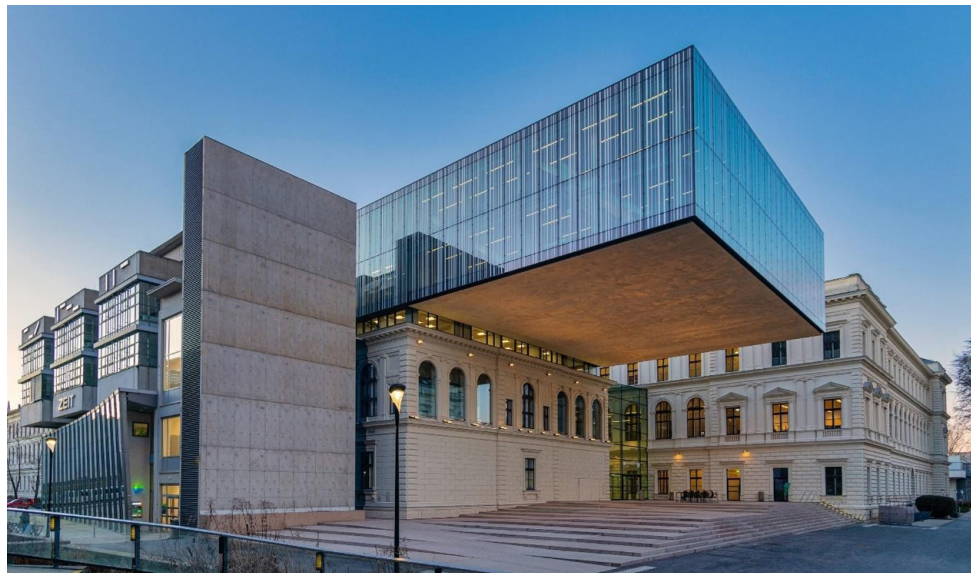
⁴⁷ Mejía-Hernández i Nuijsink 2020.

POGLAVLJE 3.

Primjeri dobre prakse europskih arhitektonskih natječaja

3.1. Suradnički arhitektonski natječaji u Austriji: Slučaj Sveučilišne knjižnice u Grazu	108
3.2. Slovenska pravila o arhitektonskim natječajima: Dogradnja Plečnikovog Baragovog sjemeništa	110
3.3. Een Nieuwe Bouwcultuur: Slučaj Nieuwea Veemarkta u Zwolleu	112
3.4. SIA Ordnung 142: Pravila i alati švicarskog sustava arhitektonskih natječaja	114
3.5. Od ideje do plana: Urbana transformacija bivše Vojarne Lušćić	116
3.6. IMPSOL serija natječaja: Slučaj 85 socijalnih stambenih jedinica u Cornelli	118
3.7. Arhitektonska baština i inovacije: Nova zgrada za obrazovanje Fakulteta zdravstvenih znanosti Sveučilišta Semmelweis	120
3.8. Transparentnost kroz participaciju: Obrazovni kampus Luise Büchner	122
3.9. Podupiranje zajednice i kreativnosti: Selo kulture Lemba	124
3.10. Izazovi i inovacije na češkim arhitektonskim natječajima: Pouke općinske škole Chýně-Hostivice	126

3.1. Suradnički arhitektonski natječaji u Austriji: Slučaj Sveučilišne knjižnice u Grazu

Prikaz 3.1. Pogled na dogradnju Sveučilišne knjižnice u Grazu; fotografija: Michael Kopp (Pixabay)

Lokacija	Graz (Austrija)
Godina početka natječaja	2015.
Naručitelj	Javni naručitelj: BIG Bundesimmobiliengesellschaft mbH, Beč, Austrija
Organizator(i)	Organiziran u suradnji s Komorom arhitekata i inženjera građevinarstva
Pobjednički tim / Arhitekt	Atelje Thomas Pucher ZT GmbH (arhitekt) Bollinger i Grohmann ZT GmbH (građevinski inženjer)
Vrsta postupka	Otvoreni, jednostupanjski
Broj natječajnih radova	35
Realizacija	Izvedeno (2017. – 2019.)

Suradnja sa Saveznom komorom kao dobra praksa u regulaciji i organizaciji arhitektonskog natječaja

Arhitektonski natječaj za Sveučilišnu knjižnicu u Grazu pokrenut je radi obnove zgrade knjižnice Sveučilišta Karl-Franzens. Naručitelj je bila Savezna agencija *Bundesimmobiliengesellschaft* (BIG). Ova agencija je jedna od najiskusnijih stranaka u organizaciji arhitektonskih natječaja i naručivanju javnih projekata u Austriji te ostvaruje dugogodišnju suradnju sa Saveznom komorom arhitekata i inženjera građevinarstva. BIG je pokrenuo otvoreni arhitektonski natječaj u suradnji sa Saveznom komorom, što je omogućilo sudjelovanje velikog broja timova (35 natječajnih radova), dakle, bio je veliki izbor projektnih pristupa za složenu zadaću. Zahvaljujući iskustvu i odvažnosti ocjenjivačkog suda, odabrano je izvanredno arhitektonsko rješenje. Pobjednički projekt odgovorio je na zadatak uklanjanjem određenih dijelova i izlaganjem izvorne klasične zgrade, koja je već nekoliko puta dograđivana. Vertikalnim proširivanjem stvoren je veći unutarnji prostor. Izduženi stakleni blok konzolno se nadvija nad novim glavnim ulazom u zgradu kreirajući nadstrešnice za novi javni trg. Rješenje je simbioza starog i novog od urbanističke razine, pa do arhitektonskih detalja. Suradnja naručitelja sa saveznom ili regionalnim komorama u Austriji nije obvezna. No, kao što je vidljivo u ovom slučaju, njome se osigurava nekoliko prednosti za pravedno i uspješno upravljanje arhitektonskim natječajima. Kao prvo, suradnički arhitektonski natječaji zahtijevaju obveznu primjenu austrijskih standarda za natječaje (WSA 2010.) tijekom cijelog postupka, što čini pravno provjeren i proceduralno pouzdan regulatorni okvir. Osim toga, suradnja podrazumijeva i imenovanje neovisnih, iskusnih članova ocjenjivačkog suda od strane lokalnih radnih skupina arhitektonskih natječaja Komore, čime se osigurava pravedan postupak sudjelovanja kvalificiranih timova i odabir najboljih projektnih rezultata, što dokazuje slučaj Sveučilišne knjižnice u Grazu.

3.2. Slovenska pravila o arhitektonskim natječajima: Dogradnja Plečnikovog Baragovog sjemeništa

Prikaz 3.2. Pobjednički projekt dogradnje Plečnikova Baragovog sjemeništa; fotografija: Denis Hitrec

Lokacija	Ljubljana (Slovenija)
Godina početka natječaja	2023.
Naručitelj	Javni naručitelj: Općina Ljubljana
Organizator(i)	Komora za arhitekturu i prostorno planiranje Slovenije (ZAPS)
Pobjednički tim / Arhitekt	Matej Vozlič, Denis Hitrec, Tadej Urh, Anja Rudof, Zala Babič (arhitektura), Urška Kristina Škerl (krajobraz)
Vrsta postupka	Zala Babič (arhitektura) Otvoreni, jednostupanjski
Broj natječajnih radova	9
Realizacija	Nije izvedeno

Eliminacija *vis à vis* evaluacija: Dobra praksa u regulaciji arhitektonskih natječaja

Dogradnja Plečnikova Baragovog sjemeništa primjer je arhitektonskog natječaja u skladu sa slovenskim zakonodavstvom o otvorenim natječajima. U Sloveniji su arhitektonski natječaji obvezni za javne naručitelje pod posebnim uvjetima ovisno o vrijednosti projekta i površini. Projektni zadatak dogradnje Plečnikova Baragovog sjemeništa sastoji se od obnove zgrade kulturnog centra (spomenika od nacionalne važnosti), novog modernog kazališta s podzemnom garažom i cjelovitog uređenja vanjskih prostora uključujući novi trg. Za tako složen projekt, poštivanje Pravila natječaja i primjena Standarda kvalitete natječaja ZAPS (Komora za arhitekturu i prostorno planiranje Slovenije) osiguralo je kvalitetno upravljanje natječajnim procesom. To ovaj arhitektonski natječaj čini primjerom dobre prakse iz nekoliko razloga. Kao prvo, unatoč visokom stupnju složenosti, klijent se u suradnji sa ZAPS-om odlučio za organizaciju otvorenog arhitektonskog natječaja u kojem nisu traženi referentni projekti kao uvjet za sudjelovanje, čime se omogućio pristup svim stručnjacima. Uloga ZAPS-a, u ovom slučaju, bila je ključna jer se savjetovanje klijenta upotrijebilo kao prilika za zagovaranje otvorenog arhitektonskog natječaja, uz pružanje odgovarajuće stručne pomoći tijekom cijelog postupka. Drugo, jasno razdvajanje eliminacijskih kriterija (pravodobnost, anonimnost, sadržaj rada i sl.) i evaluacijskih kriterija pri ocjenjivanju projektnih prijedloga (standard na arhitektonskim natječajima ZAPS-a) pomoglo je klijentu u odabiru najboljeg rješenja, čak i u slučaju odstupanja od natječajnog programa. U većini slovenskih arhitektonskih natječaja lokacija projekta strogo je ograničena i obilježena maksimalnim programom, koji se prije natječaja podvrgava strogoj reviziji putem testa urbanističkog plana. Kao rezultat toga, natječajno rješenje mora uzeti u obzir ograničenja, zajedno s uputama klijenta u vezi s programom. Međutim, nepoštovanje tih brojnih urbanističkih i programskih ograničenja nije kriterij automatske eliminacije (obično definiran kao razlozi za eliminaciju ili obvezni zahtjevi u pogledu sadržaja na arhitektonskim natječajima u drugim zemalja EU-a). Na taj način ocjenjivački sud može ocjenjivati prijedloge na temelju cjelovitijeg pristupa koji se temelji isključivo na evaluacijskim kriterijima. Naime, u slučaju Baragovog sjemeništa projektanti su mogli predložiti rješenje koje je u pojedinim elementima odstupalo od programa, pod uvjetom mogućnosti ishođenja građevinske dozvole u budućnosti bez značajnih izmjena projekta. Bez te jasne razlike između eliminacijskih i evaluacijskih kriterija pobjednički projekt, koji je ocjenjivački sud jednoglasno odabrao kao najbolje rješenje, ne bi mogao dobiti prvu nagradu.

3.3. Een Nieuwe Bouwcultuur: Slučaj Nieuwea Veemarkta u Zwolleu

Prikaz 3.3. Pobjednički projekt za *Nieuwe Veemarkt* u Zwolleu; fotografija: Joost Emmerik, Studio Nauta, Mulder Zonderland

Lokacija	Zwolle (Nizozemska)
Godina početka natječaja	Od 2022.
Naručitelj	Javni naručitelj: Općina Zwolle
Organizator(i)	College van Rijksbouwmeester en Rijksadviseurs (Odbor vladinih arhitekata i savjetnika)
Pobjednički tim / Arhitekt	Studio Nauta & Mulder Zonderland i.s.m. Schipper Bosch, Solid Timber, Studio Joost Emmerik, Treetek, DWA, BC materijali i ljudi
Vrsta postupka	S predodabirom, dvostupanjski
Broj natječajnih radova	5 (prvi stupanj) i 3 (drugi stupanj)
Realizacija	Nije izvedeno

Inovativni zadaci, zahtjevi i kriteriji:

Dobra praksa u području održivosti arhitektonskih natječaja

Natječaj za *Nieuwe Veemarkt* u Zwolleu dio je programa *Een Nieuwe Bouwcultuur* (Novakultura građenja), koji je pokrenuo nizozemski *College van Rijksbouwmeester en Rijksadviseurs* (Odbor vladinih arhitekata i savjetnika). Program se sastoji od niza multidisciplinarnih *istraživanja kroz projekt* arhitektonskih natječaja, koji su izravan odgovor na ambicije Novog europskog Bauhauusa. Natječajni zadatak za *Nieuwe Veemarkt* potiče transformativni pristup održivom razvoju susjedstva, stavljajući naglasak na inovacije. Prelazeći konvencionalne tehničke značajke izračuna i certificiranja, stvara se prostor za vizionarske poglede. U skladu s tim, natječajni prijedlozi imaju priliku uključivati različite inovacije, kao što su 1) upotreba biomaterijala i lokalno dostupnih građevinskih materijala, 2) kontekstualna rješenja usmjerena na dugoročnu prilagodbu i buduće proširenje, 3) rješenje koje uključuje prirodu i 4) multidisciplinarna suradnja. Nadalje, ambicija održivosti određuje reviziju metoda predodabira. U ovom arhitektonskom natječaju, kao i u seriji natječaja, predodabir je otvoren za sve ovlaštene arhitekte i temelji se na anonimnoj procjeni portfolia od tri stranice prema kriterijima inovativnosti, imaginacije, razumijevanja zadatka i sastava tima. Ne postoje ograničenja povezana s realizacijama, tipologijom, veličinom ili troškovima projekata. To znači da se reference ocjenjuju na temelju kvalitete i potencijala rješenja. Takav pristup predodabiru malim i mladim stručnjacima olakšava pristup javnim narudžbama, čak i putem zatvorenog natječaja. Međutim, noviteti programa *Een Nieuwe Bouwcultuur* neizbježno uzrokuju nailaženje na neke prepreke: od skepticizma stručnjaka koji ga vide kao proizvodnju isključivo anketnih natječaja, s malim izgledima za potpunu realizaciju, do zakonodavnih ograničenja postojećim instrumentima politike. Dugoročna ambicija programa uključuje povećanje svijesti društva, kao i unutar područja struke, te utjecanje na nadležna tijela vlasti kako bi se uklonila politička uska grla te krenulo prema novoj kulturi građenja.

3.4. SIA Ordnung 142: Pravila i alati švicarskog sustava arhitektonskih natječaja

Prikaz 3.4. Kratki prikaz platforme Espazium Competitions; poveznica na platformu: <https://competitions.espazium.ch/de>; pristupljeno 09.07.2024.

Lokacija	Švicarska
Godina početka natječaja	—
Naručitelj	Javna tijela na svim razinama Privatna poduzeća
Organizator(i)	Ugovorno tijelo, obično, u suradnji s vanjskim savjetnicima arhitektonskih natječaja
Pobjednički tim / Arhitekt	—
Vrsta postupka	Otvoreni natječaji, natječaji s pretkvalifikacijom, natječaji za realizaciju i anketni natječaji
Broj natječajnih radova	—
Realizacija	Na temelju SIA 142, ugovor o realizaciji s timom dobitnika 1. nagrade (natječaj za realizaciju)

Švicarski SIA okvir kao dobra praksa propisa o arhitektonskim natječajima

Nacionalnim sustavom arhitektonskih natječaja nastoji se uspostaviti sveobuhvatan proceduralni okvir prilagodljiv širokom rasponu projektnih zadataka. To se može postići samo ako je pristup usmjeren na rješenja standardni postupak za nabavu arhitektonskih usluga. Primjer takvog okvira su švicarski SIA propisi 142 (SIA/142) i s njima povezani alati. SIA/142 je regulatorna osnova za švicarske arhitektonske natječaje koja poštuje temeljna načela anonimnosti, zabrane diskriminacije, jednakog postupanja, transparentnosti i neovisnog ocjenjivačkog suda te je detaljno opisan svaki korak natječajnog postupka. Odredbe SIA/142 povezane su sa Saveznim zakonom o javnoj nabavi iz 2021. godine (BöB) kao podzakonski okvir. Zbog ove potpune integracije, SIA/142 je općenito prihvaćena kao nacionalni standard za arhitektonske natječaje i primjenjuje se u većini javnih i privatnih postupaka. Komisija za arhitektonske natječaje Švicarskog udruženja inženjera i arhitekata (SIA) redovito ažurira SIA/142 putem postupka savjetovanja otvorenog svim svojim članovima, građevinskim organizacijama i drugim udruženjima. Na temelju SIA/142, standardni postupak za općinsku zgradu (npr. obrazovni ili sportski sadržaj) sastojao bi se od otvorenog arhitektonskog natječaja na razini EU-a, s prosječno 30 do 40 sudionika, timova arhitekata i krajobraznih arhitekata. Ocjenjivački sud (koji se sastoji od najviše 13 članova, od kojih su većina vanjski neovisni stručnjaci) ocjenjuje prijedloge na temelju arhitektonske kvalitete te funkcionalnih, ekoloških i ekonomskih kriterija. Dodatnim odredbama SIA/142 regulira se odgovarajuća razina razrade, pravedan iznos nagrade i obveza dodjele ugovora dobitniku prve nagrade, bez obzira na iskustvo. SIA podupire ispravnu primjenu SIA/142 s pomoću nekoliko alata: internetske vodiče koji uključuju opis standardnog programa i vremenskog okvira postupka,⁴⁸ besplatni postupak ispitivanja kojim se osigurava usklađenost sa SIA/142 i koji se potvrđuje ovjerom službenim pečatom na dokumentaciji arhitektonskog natječaja⁴⁹ te internetske stranice SIA-e za savjetovanje o nabavi, na kojima se naručitelje savjetuje o najpovoljnijim rješenjima za nabavu prema projektnom zadatku.⁵⁰ Naposljetku, namjenska platforma omogućuje pristup nacionalnim obavijestima o arhitektonskim natječajima.⁵¹ Nacionalni sustav arhitektonskih natječaja, kao dio nacionalnog sustava nabave, podliježe praćenju nabave za građevinski sektor,⁵² što omogućuje utvrđivanje trendova arhitektonskih natječaja za različite regije Švicarske. Ti alati, zajedno s časopisima SIA-e, olakšavaju primjenu propisa SIA-e, podupiru ispravnu provedbu arhitektonskih natječaja i jamče visoku vidljivost pobjedničkih ideja u stručnoj zajednici.

⁴⁸ https://shop.sia.ch/normenwerk/ingenieur/142_2009_d/D/Proizvod

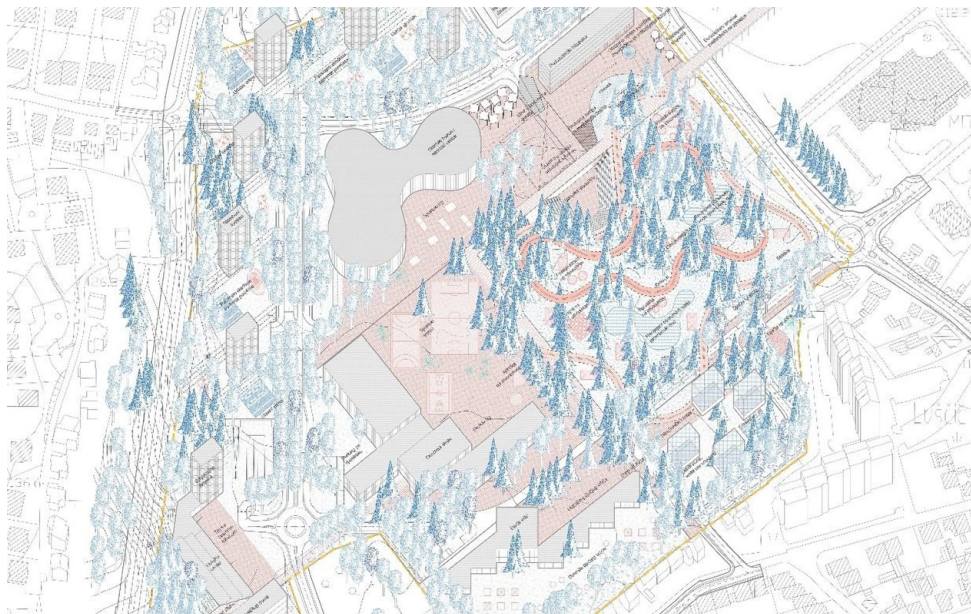
⁴⁹ <https://www.sia.ch/de/cms/dienstleistungen/programmbezugachtung>

⁵⁰ www.wegweiser-planungsbeschaffung.ch

⁵¹ <https://competitions.espazium.ch/de>

⁵² www.bauenschweiz.ch/de/vergabemonitor/

3.5. Od ideje do plana: Urbana transformacija bivše Vojarne Luščić

Prikaz 3.5. Urbanistički plan uređenja Luščić - centar; izvor: Grad Karlovac

Lokacija	Karlovac (Hrvatska)
Godina početka natječaja	2019.
Naručitelj	Javni naručitelj: Grad Karlovac
Organizator(i)	EUROPAN Hrvatska
Pobjednički tim / Arhitekt	Krešimir Renić, Hana Dašić, Iva Erić, Jana Horvat, Ria Tursan
Vrsta postupka	Otvoreni, jednostupanjski
Broj natječajnih radova	10
Realizacija	Urbanistički plan uređenja Luščić - centar donesen 2022. godine

EUROPAN kao dobra praksa u pristupačnosti arhitektonskih natječaja za mlade europske arhitekta

Grad Karlovac pokrenuo je 2019. godine arhitektonski natječaj u sklopu projekta EUROPAN 15, usmjerenog na urbanu obnovu bivše vojarne Luščić. Na natječaju su sudjelovali timovi iz cijele Europe, pod vodstvom barem jednog ovlaštenog arhitekta s fleksibilnošću uključivanja dodatnih stručnjaka u disciplini arhitekture ili srodnih područja, kao i studenata preddiplomskog ili diplomskog studija. Jedini zahtjev u pogledu dobi utvrđen pravilima EUROPAN-a bio je da je svaki član tima mlađi od 40 godina u trenutku isteka roka za predaju natječajnih radova. Provedba arhitektonskog natječaja poslužila je kao osnova za izradu Urbanističkog plana uređenja Luščić - centar. To je bilo moguće zahvaljujući inicijativi provoditelja EUROPAN-a Hrvatska za osnivanjem Savjetodavnog tijela za podršku Gradu Karlovcu u implementaciji pobjedničkog projekta u urbanistički plan uređenja. Među članovima savjetodavnog tijela bili su predstavnici EUROPAN-a Hrvatska, Grada Karlovca, lokalnog društva arhitekata, ocjenjivačkog suda kao i autor programa natječaja. Također, od rane faze lokalna je zajednica bila uključena u proces, s aktivnostima koje su se odvijale nakon odluke o dodjeli nagrada, a prije odluke o izradi urbanističkog plana uređenja. Ovaj razrađeni participativni proces rezultirao je visokokvalitetnim Urbanističkim planom uređenja Luščić - centar, čija je projektna ideja usmjerena na održivost i javne sadržaje, a donesen je 2022. godine. Iskustvo arhitektonskog natječaja za Luščić dobar je primjer kako se inovativne ideje mladih europskih arhitekata, formilirane putem otvorenog natječaja, mogu razvijati u praksi bez kompromitiranja pobjedničkog idejnog rješenja. Kako bi to bilo moguće, ključan je bio dobro vođen, participativan i suradnički proces u kojem su sudjelovali svi relevantni dionici (od javnih tijela do lokalne zajednice).

3.6. IMPSOL serija natječaja: Slučaj 85 socijalnih stambenih jedinica u Cornelli

Prikaz 3.6. Interijer 85 socijalnih stambenih jedinica u Cornellà-u, Peris+Toral Arquitectes; fotografija: © José Hervia

Lokacija	Metropolitansko područje Barcelone (Španjolska)
Godina početka natječaja	2017.
Naručitelj	Javni naručitelj: Općina Barcelona
Organizator(i)	Metropolitanski institut za razvoj zemljišta i upravljanje imovinom (IMPSOL AMB) iz Barcelone
Pobjednički tim / Arhitekt	Peris+Toral Arquitectes
Vrsta postupka	Otvoreni, dvostupanjski
Broj natječajnih radova	57 (prvi stupanj)
Realizacija	2021.

IMPSOL sustav kao dobra praksa u dostupnosti i pravednosti španjolskih arhitektonskih natječaja

Odabrani projekt 85 socijalnih stambenih jedinica u Cornelli organizacije Peris+Toral Arquitectes vjerojatno je najistaknutiji od brojnih javnih inicijativa za socijalno stanovanje koje je od 2017. godine promicao i izgradio Metropolitanski institut za razvoj i upravljanje imovinom u Barceloni (IMPSOL AMB), a za njegovu arhitektonsku izvrsnost dodijeljeno je 26 nacionalnih i međunarodnih nagrada. Slučaj Cornellà pokazuje kako sustav IMPSOL donosi promjenu u španjolskoj nabavi arhitektonskih usluga promicanjem dostupnosti natječajima i pravednim uvjetima sudjelovanja za mlade urede te doprinosom poboljšanju kvalitete arhitekture socijalnog stanovanja. Jedini uvjeti sudjelovanja u IMPSOL arhitektonskim natječajima su ovlaštenje Komore arhitekata i obveza dobivanja osiguranja od građanskopravne odgovornosti razmjerno vrijednosti projekta. Odgovarajuća tehnička i ekonomska solventnost zahtijeva se nakon osvajanja arhitektonskih natječaja, a ne kao kriteriji prihvatljivosti za sudjelovanje. Za mlade urede to znači mogućnost suradnje sa specijaliziranim stručnjacima u kasnijoj fazi. Pristupačnost za nove arhitekate potiče se i strukturom natječaja u dva stupnja, čime je uloženi rad manji. Dok je u prvom stupnju rješenje ograničeno na jedan list A3, timovi koji su odabrani za drugi stupanj dobivaju novčanu naknadu za detaljniju fazu projektiranja. Predanost IMPSOL arhitektonskih natječaja visokoj arhitektonskoj kvaliteti očituje se u kriterijima odabira temeljenim na kvaliteti rješenja, energetske učinkovitosti i kvaliteti života budućih stanovnika, te uključuju rodnu perspektivu. Djelujući unutar nacionalnog okvira nabave i u skladu sa španjolskim Zakonom o kvaliteti u arhitekturi, IMPSOL razvija sustav javnih arhitektonskih natječaja koji osigurava visokokvalitetne projekte i građevine financirane javnim novcem. Izvedeni primjer 85 socijalnih stambenih jedinica u Cornelli i njegova prepoznata arhitektonska izvrsnost dokazuju da sustav IMPSOL služi kao primjer javnim upravama u promicanju visokokvalitetne arhitekture pozitivnom primjenom postojećih pravnih instrumenata.

3.7. Arhitektonska baština i inovacije: Nova zgrada za obrazovanje Fakulteta zdravstvenih znanosti Sveučilišta Semmelweis

Prikaz 3.7. Pogled na unutarnji prostor Fakulteta zdravstvenih znanosti Sveučilišta Semmelweis; fotografija: © Barta Bálint

Lokacija	VIII. četvrt (centar), Budimpešta (Mađarska) Vas 17 i Szentkirályi 12
Godina početka natječaja	2016.
Naručitelj	Izvršni odbor za nabavu Sveučilišta Semmelweis
Organizator(i)	Neprofitna tvrtka MÉK Kft.
Pobjednički tim / Arhitekt	Studio Fragment (Imre BÓDI, Zsolt FRIKKER)
Vrsta postupka	Nacionalni, otvoreni, anonimni, jednostupanjski
Broj natječajnih radova	15
Realizacija	Izvedeno (2020. – 2022.)

Arhitektonski natječaj usmjeren na kvalitetu kao dobra praksa u očuvanju arhitektonske baštine

Sveučilište Semmelweis vodeće je visoko učilište u području medicine i zdravstvenih znanosti u Mađarskoj i srednjoeuropskoj regiji. Fakultet zdravstvenih znanosti je 2016. godine raspisao otvoreni arhitektonski natječaj za dogradnju povijesne zgrade za obrazovanje s početka 19. stoljeća. Zadatak natječaja uključivao je seminarske prostorije, demonstracijske dvorane i dvije velike predavaonice. Lokacija projekta, u budimpeštanskoj četvrti *palača* odlikuje se povijesnim i arhitektonskim značajem zbog stila *maisons*, kao i važnih kulturnih i obrazovnih institucija iz 19. i početka 20. stoljeća. Na natječaju je pobijedio Studio Fragment, koji je predložio integraciju novih i postojećih volumena u koherentni kompleks. Projektno načelo temeljilo se na sofisticiranom skladu s okolinom, dobivenim fasadnim ritmom linija i sjena koje podsjećaju na povijesne budimpeštanske zgrade te laganim i neutralnim materijalima koji stvaraju jasnu i smirujuću atmosferu u unutarnjem prostoru. Ocjenjivački sud, sastavljen od poznatih stručnjaka iz područja arhitekture i glavnog arhitekta VIII. četvrti, ocjenjivao je radove, uzimajući u obzir kvantitativna i kvalitativna načela. Što se tiče kvalitete koncepta i projektnog rješenja, poseban naglasak stavljen je na prostorne veze s postojećom zgradom i okolinom te integraciju u središte grada, stvarajući krajolik Ulice Szentkirályi. Strategije uštede energije i održivosti također su bili relevantni kriteriji pri ocjenjivanju. Ovaj primjer svjedoči kako pristup usmjeren na kvalitetu nadilazi sami arhitektonski projekt na arhitektonskim natječajima. Cilj mu je poboljšati svoju okolinu, s naglaskom na kulturne i povijesne vrijednosti grada, čime arhitektonski natječaj postaje relevantan instrument za inovacije i očuvanje arhitektonske baštine.

3.8. Transparentnost kroz participaciju: Obrazovni kampus Luise Büchner

Prikaz 3.8. Razgovor građana s dvoje od prvonagrađenih za obrazovni kampus Luise Büchner, 10. listopada 2016.; fotografija: © Bürogemeinschaft Sippel. Buff, Stuttgart

Lokacija	Darmstadt (Hessen), Njemačka
Godina početka natječaja	2016.
Naručitelj	Javni naručitelj: Uprava Grada Darmstadta
Organizator(i)	Darmstädter Stadtentwicklungs GmbH & Co.KG (DSE)
Pobjednički tim / Arhitekt	Waechter + Waechter Architekten BDA PartmbB (arhitektura) fundacija 5+ architekten landschaftsarchitekten (krajobrazna arhitektura) Merz Kley partner (konstrukcija)
Vrsta postupka	Zatvoreni, interdisciplinarni prema RPW-u (Smjernice za projektne natječaje)
Broj natječajnih radova	28
Realizacija	Izvedeno (2021.)

Sudjelovanje građana kao dobra praksa u transparentnosti arhitektonskih natječaja

Odluka Grada Darmstadta bila je pretvoriti područje Lincoln, bivše američke vojna baze, u novu stambenu četvrt s uključivim obrazovnim centrom, kreirajući prostor za do 5000 stanovnika. Vizija obnove te lokacije bila je stvoriti *grad malih udaljenosti*. Arhitektonski natječaj za centar susjedstva uključivao je rješenje otvorenog prostora, zgrada i obrazovnog kampusa Luise Büchner, ključnog elementa prenamjene područja Lincoln. U pripremi i provedbi arhitektonskog natječaja, građani Darmstadta pozvani su da od samog početka aktivno sudjeluju u procesu. Prva prilika za njihovo sudjelovanje bila je u studenome 2015. godine, prije provedbe natječaja. Na ovom participativnom događanju, građani su osim informacija o arhitektonskom natječaju imali priliku aktivno se uključiti u planiranje centra susjedstva davanjem komentara i sugestija za poboljšanje prijedloga programa natječaja. Također, mogli su izraziti ideje u vezi projektu koji će kasnije biti dobiven kroz natječaj. Uprava je zatim preispitala uvide građana sa svrhom revizije natječajnog zadatka. Tijekom faze natječaja ždrijebom su odabrana četiri građanina, uključujući jednog predstavnika mladih i jednog člana inicijative *WIR auf Lincoln!*. Ti su građani sudjelovali u ocjenjivačkom sudu kao stručnjaci bez prava glasa. Različite inicijative participacije građana koje se provode u pripremi i razvoju ovog arhitektonskog natječaja dobar su primjer kako se načelo transparentnosti može prenijeti u praksu projektnih natječaja, što rezultira arhitektonskim projektima koji doprinose uključenosti i pripadnosti zajednici.

3.9. Podupiranje zajednice i kreativnosti: Selo kulture Lemba

Prikaz 3.9. Pogled iz zraka na Selo kulture Lemba; fotografija: © Charis Solomou

Lokacija	Lemba, okrug Paphos (Cipar)
Godina pokretanja natječaja	2016.
Naručitelj	Javni naručitelj: Ciparsko ministarstvo obrazovanja, kulture, sporta i mladih
Organizator(i)	Kulturne usluge i Ciparsko ministarstvo obrazovanja, kulture, sporta i mladih
Pobjednički tim / Arhitekt	Spyrou Spyrou, Charis Christodoulou, Angela Zisimopoulou i Charis Solomou (tim arhitekta)
Vrsta postupka	Otvoreni, jednostupanjski
Broj natječajnih radova	40
Realizacija	Izvedeno (2022. – 2024.)

Dobrobiti visokokvalitetnih arhitektonskih natječaja za cijelu zajednicu

Selo kulture Lemba bio je ambiciozan projekt osmišljen kako bi se njegovalo živo središte umjetničkog stvaralaštva i obrazovanja. Ova inicijativa malog mjerila utjelovljuje načela *Baukultura*, predstavljajući kulturnu vrijednost visokokvalitetnog, društveno integriranog i održivog izgrađenog okoliša te unapređujući uključivanje zajednice. Pobjedničkim rješenjem podupire se autentična seoska atmosfera koja potiče interakciju promišljenim organiziranjem radionica i pansiona za ciparske studente i međunarodne umjetnike. Zajednička dvorišta olakšavaju povezivanje i interakciju, otvarajući prostore za umjetničko obrazovanje i stvaranje. Fleksibilnom organizacijom unutarnjih i vanjskih prostora podupire se organizacija lokalnih i regionalnih kulturnih događanja, čime se pruža prilika za smislene susrete s lokalnom zajednicom i ciparskim društvom. Provedba ovog arhitektonskog natječaja koristila je stručnjacima u području arhitekture, posebno mladim arhitektima, pružajući platformu za predstavljanje njihovih talenata široj publici. Osim toga, natječajni proces u Lembi je potaknuo uključivanje zajednice i korisnika, omogućujući stanovnicima da doprinesu razvoju projekta. Tim suradničkim pristupom poboljšano je prepoznavanje zajednice i osjećaj pripadnosti čak i prije završetka projekta, a projektantima i organizatorima omogućeno je bolje razumijevanje potreba zajednice. Projekt Sela kulture Lemba pokazuje potencijal sela kulture kao modela turizama temeljen na zajednici. Inicijativa namjerava uspostaviti slična sela kulture na Cipru i u drugim zemljama kako bi se očuvala i promicala lokalna kultura, umjetnost i obrt. Ovaj arhitektonski natječaj ne samo da obogaćuje životni okoliš, već služi i kao metoda za stvaranje dugoročnih, otpornih i održivih gradova.

3.10. Izazovi i inovacije na češkim arhitektonskim natječajima: Pouke općinske škole Chýně-Hostivice

Prikaz 3.10. Vizualizacija eksterijera općinske škola Chýně-Hostivice; fotografija: © Dousek-Záborský

Lokacija	Chýně (Češka)
Godina pokretanja natječaja	2021.
Naručitelj	Javni naručitelj: Savez općina Chýně i Hostivice
Organizator(i)	Ing. luk. Radek Janoušek / Ing. Karla Kupilíková / Ing. luk. Tomáš Zdvihal
Pobjednički tim / Arhitekt	ov arhitekti s.r.o. Jiří Opočenský a Štěpán Valouch
Vrsta postupka	Zatvoreni s predodabirom, jednostupanjski
Broj natječajnih radova	6
Realizacija	Izvedba je počela 2024. godine.

Diversifikacija formata arhitektonskih natječaja u korist različitih dionika

Natječaj za općinsku školu Chýně-Hostivice, dobrovoljni savez općina, drugi je arhitektonski natječaj za novu osnovnu školu u nekoliko godina. Prvi otvoreni natječaj bio je negativno iskustvo, što je dovelo do ekstremnih komplikacija tijekom realizacije pobjedničkog rješenja francuskog tima. Osim dosadašnjih izazova na arhitektonskim natječajima, ranije pogreške u prostornom planiranju, uz brz razvoj sela i utjecaj investitora pridonijeli su pritisku na projekt nove škole. Unatoč kratkom roku i prethodnom nezadovoljavajućem iskustvu, savez općina odlučio je provesti još jedan arhitektonski natječaj. Međutim, ovaj su put naručitelji testirali drugačiji format arhitektonskog natječaja: zatvoreni natječaj s predodabirom šest arhitektonskih timova. Taj je izbor trebao osigurati kvalitetan projekt, dovoljno iskustva stručnih timova i ograničenu vremensku posvećenost. Priprema i provedba natječajnog postupka trajala je oko šest mjeseci. Nakon tog procesa uslijedilo je potpisivanje ugovora s pobjedničkim timom i faze izrade projektne dokumentacije u kratkom vremenu. Izvedba je započela u roku od dvije godine nakon odluke o dodjeli nagrada; jedinstven slučaj za projekt u vrijednosti 30 milijuna Eura koji je pozitivno promijenio predrasude klijenata o trajanju i složenosti natječaja. Očekuje se da će obje škole, osmišljene i realizirane putem arhitektonskih natječaja, služiti ne samo učenicima, već i cijeloj zajednici funkcionirajući kao javne zgrade za sve građane. Ovaj primjer pokazuje da su arhitektonski natječaji usko povezani s kontekstualnim, ekonomskim i vremenskim uvjetima. Stoga je važan pažljiv odabir odgovarajućeg postupka prema potrebama u pojedinom slučaju, uzimajući u obzir mogućnost različitih formata natječaja.

Zaključak

ARCH-E mapa arhitektonskih natječaja pruža sveobuhvatan pregled razlika i sličnosti u području arhitektonskih natječaja diljem Europe. Ovaj pregled proizlazi iz analize odabranih država članica EU-a i dijaloga s različitim dionicima. Usporedne mape i informacije o pojedinim zemljama prikazane u prvom poglavlju otkrivaju znatne razlike u području arhitektonskih natječaja diljem EU-a. Na primjer, godišnji broj arhitektonskih natječaja znatno se razlikuje, pri čemu Njemačka u prosjeku provodi 461 natječaja godišnje, u usporedbi sa samo tri natječaja na Cipru (prikaz 1.6.). Još jedna značajna razlika je preferirani oblik natjecanja: otvoreni arhitektonski natječaji prevladavaju na Cipru, u Češkoj, Mađarskoj, Sloveniji i Španjolskoj, dok su druge partnerske zemlje ARCH-E-a postupno prešle na zatvorene postupke. Te su razlike, kako je naglašeno u ovom izvješću, duboko ukorijenjene u specifičnom zakonodavstvu o javnoj nabavi svake zemlje, kao i u njihovom jedinstvenom političkom, gospodarskom i kulturnom sustavu. Ta složenost naglašava ograničenja u oslanjanju isključivo na statističke podatke u obuhvaćanju cijelog spektra znanja u području arhitektonskih natječaja.

Unatoč tim varijacijama, pojavilo se nekoliko zajedničkih značajki. To uključuje slične stope sudjelovanja arhitekata na arhitektonskim natječajima (prikaz 1.7.) i raspodjelu domaćih i stranih natjecatelja (prikaz 1.8.). Međutim, podaci upućuju i na to da su interes i uključenost arhitekata u domaće natječaje i natječaje EU-a i dalje relativno niski. To pitanje zaslužuje dodatnu pozornost i istraživanje kako bi se utvrdilo koje su konkretne mjere potrebne za poboljšanje postojećih sustava arhitektonskih natječaja, olakšavanje prekograničnog pristupa i osiguravanje visokokvalitetnih postupaka. Iako će se u Izvješću o potrebama arhitekata detaljnije razmotriti neka od tih pitanja, početne spoznaje već su se postale vidljive u drugom i trećem poglavlju ovog izvješća, koje se može sažeti kako slijedi.

Pouke ARCH-E mape arhitektonskih natječaja

Važnost obvezujućih propisa

Dostupnost prilika na arhitektonskim natječajima i njihova učinkovita provedba usko su povezani sa zakonodavnim okvirom kojim se uređuju. U svim državama članicama nabava arhitektonskih usluga općenito je u skladu s europskom Direktivom 2014/24/

EU, ali razvojem posebnih, obvezujućih **propisa o arhitektonskim natječajima** jamči se kvalitetan i transparentan postupak. Povezivanjem i/ili integracijom takvih propisa u nacionalni zakon o javnoj nabavi mogu se postići dodatne koristi, kao što su kontinuitet provedbe arhitektonskih natječaja, redovit pristup arhitekata javnim narudžbama i javna nabava usmjerena na kvalitetu. Kako bi se olakšala učinkovitija provedba i poboljšanje prekograničnih praksi natječaja, nacionalni propisi o arhitektonskim natječajima trebali bi se prilagoditi međunarodnom kontekstu. To znači da bi se lokalna nadležna tijela trebala dugoročno obvezati na usklađivanje kriterija, standarda i ključnih proceduralnih aspekata razmjenom iskustava i praksi s drugim stručnjacima diljem Europe. Takav napor uključuje i izravno sudjelovanje međunarodnih članova u ocjenjivačkim sudovima i organizacijskim odborima. U praktičnom smislu, europski otvoreniji pristup arhitektonskim natječajima podrazumijeva da nacionalno zakonodavstvo i smjernice budu na engleskom jeziku i lako dostupni kako bi se olakšao postupak suradnje i razmjene. Održive strategije, kao što je prethodno navedeno, učinile bi lokalne okvire arhitektonskih natječaja pristupačnijima bez standardizacije specifičnih natječajnih i arhitektonskih kultura.

Arhitektonski natječaji kao alat za unapređenje održivosti u arhitekturi

Učinkovita realizacija ambicija u pogledu **održivosti** na arhitektonskim natječajima očituje se u nekoliko izazova, od ograničenja u fazi izrade natječajnih radova do odabira kriterija i metoda ocjenjivanja. Međutim, primjeri predstavljeni u poglavlju 3., posebno slučaj Nieuwe Veemarkt u Zwolleu i EUROPAN natječaj u Karlovcu, pokazuju da se arhitektonski natječaj može koristiti za ispitivanje inovativnih strategija projektiranja i gradnje. To zahtijeva promjenu tradicionalnih metoda odabira i razrade projekata, pronalaženje odgovarajuće ravnoteže između prihvaćanja određenog stupnja nesigurnosti koja dolazi s inovacijama te financijskih i vremenskih rizika provedbe projekta. Kako bi se ublažili rizici, važno je poticati dijalog među dionicima i arhitektima radi definiranja dugoročnih koristi održivog razvoja kao i uključiti širu javnost u kreiranje novih vizija življenja. Takav pristup ne bi samo promicao održiva arhitektonska rješenja, već bi i ojačao edukativnu ulogu arhitektonskih natječaja.

Pristup arhitektonskim natječajima izvan nacionalnih granica

Na **pristupačnost** arhitektonskim natječajima utječu razni čimbenici: od vrste

postupka (otvoreni, zatvoreni, pozivni), zahtjeva (kriteriji prihvatljivosti) koji odražavaju potrebe naručitelja, do sposobnosti arhitekata da istraju u ulaganju u rad i vrijeme. U transnacionalnom području europskih arhitektonskih natječaja prisutne su dodatne prepreke koje utječu na prekogranično sudjelovanje. Odnose se, s jedne strane, na prevladavanje praktičnih poteškoća (pronalaženje obavijesti o raspisima arhitektonskih natječaja, jezične barijere, ograničene informacije, udaljenost lokacije itd.). S druge strane, to su predrasude i nedostatak znanja. Aktivnosti ARCH-E-a usmjerene su na uklanjanje tih prepreka pokretanjem razmjene informacija i znanja te razvojem digitalnih alata. Konkretno, mreža ARCH-E potiče i olakšava povezivanje relevantnih stručnjaka, nadležnih tijela i profesionalaca. Mogući ishodi njihove interakcije su uključivanje međunarodnih aktera u organizaciju arhitektonskih natječaja, osiguravanje vidljivosti i dostupnosti poziva na međunarodnoj razini, poticanje transparentnosti i omogućivanje suradnje arhitektonskih timova.

Visokokvalitetni i transparentni postupci na europskom tržištu

Arhitektonski natječaji ključan su alat za odabir kvalitetnih rješenja za arhitektonske i urbanističke izazove, u skladu s ambicijama iz Davosa o europskoj kulturi građenja. **Kvaliteta proceduralnih aspekata** arhitektonskih natječaja igra središnju ulogu, zahtijevajući posvećenost kvaliteti u svim fazama postupka, od definiranja projektnog zadatka do faza nakon odluke o dodjeli nagrada. Da bi se postigao taj cilj potrebno je uključiti kompetentne i predane aktere sa suvremenom vizijom kvalitete životnog okoliša. Kroz aktivno sudjelovanje stručnjaka i dionika, glavne faze arhitektonskih natječaja prilika su za raspravu otvorenu široj zajednici korisnika. Kao i u slučaju obrazovnog kampusa Luise Büchner predstavljenog u poglavlju 3., kolektivna dimenzija arhitektonskih natječaja doprinosi povećanju **transparentnosti** postupka i jača prepoznavanje visokokvalitetne arhitekture kao javnog dobra.

Predanost visokokvalitetnim arhitektonskim natječajima ne bi smjela zanemariti **pravedno postupanje** s arhitektonskim timovima. Najraširenija kritika arhitektonskih natječaja obuhvaća neuravnotežen odnos između radnog opterećenja i ulaganja arhitekata u odnosu na naknadu i vrijednost nagrada. Stoga je važno da glas i zahtjevi arhitekata ne prođu nezapaženo. ARCH-E sudjeluje u pozivu na djelovanje kako bi se poboljšali uvjeti arhitektonskih natječaja i kako bi ih se učinilo pravednima, transparentnima i korisnima za što

veći broj stručnjaka. Prvi korak ARCH-E-ove predanosti potrebama arhitekata je izrada Izvješća o potrebama arhitekata, u kojem će se iznijeti konkretni zahtjevi i konkretna područja intervencije kako bi se pomoglo stručnjacima na europskom tržištu arhitektonskih usluga.

Kompleksnost kao zajednička korist

U trima poglavljima ovog izvješća istaknuta je složenost arhitektonskih natječaja u europskom kontekstu. Razlaganje složenog i heterogenog krajolika arhitektonskih natječaja prvi je korak protiv pristranih predodžbi i nepovjerenja koji vodi prema pristupu izbjegavanja rizika. U ARCH-E mapi o arhitektonskim natječajima naglašava se da veća otvorenost u natječajima na razini EU-a omogućuje širi i raznolik raspon rješenja, čime se potiču inovacije u ustaljenim arhitektonskim praksama. U raznolikom iskustvu partnera i suradnika ARCH-E-a, druge stručne institucije aktivno uključene u regulaciju i provedbu arhitektonskih natječaja mogu pronaći koristan resurs za utvrđivanje nedostataka i poboljšanje nacionalnih sustava natječaja. Ukratko, promicanje i olakšavanje prekogranične otvorenosti arhitektonskih natječaja vidi se u svjetlu poboljšanja cirkulacije arhitektonskih ideja, znanja i stručnosti: **korist** za javne i privatne klijente, strukovna udruženja i prakse, a posebno za stanovnike europskih gradova.

Smjernice za budućnost

Istraživačku aktivnost u izradi ARCH-E mape arhitektonskih natječaja ne bi trebalo smatrati dovršenim zadatkom već trajnim pothvatom. Studija trenutačno obuhvaća države članice povezane s partnerima i suradnicima ARCH-E-a. Međutim, kako bi slika o europskim arhitektonskim natječajima bila sveobuhvatnija ključno je mapu proširiti te obuhvatiti širi raspon zemalja i njihovih sustava arhitektonskih natječaja. Dobila bi se tako ne samo potpunija slika, već bi se otkrile i nove mogućnosti za prekograničnu suradnju i sudjelovanje.

Nadalje, proširenje vrsta prikupljenih podataka i uključivanje šireg raspona dionika u postupak pružanja podataka ključna su područja za daljnja istraživanja. Ova studija nudi preliminarni pregled europskih arhitektonskih natječaja, naglašavajući mogućnosti i izazove na tržištu EU-a. Međutim, buduća istraživanja trebala bi se usredotočiti na uloge različitih aktera iz praktične perspektive, s naglaskom na provedbi konkretnih intervencija putem pilot-projekata i suradničkih aktivnosti. U tom pogledu platforma ARCH-E i njezini digitalni alati (pojmovnik, *online*

mapa arhitektonskih natječaja i mreža) služe kao vrijedni resursi za olakšavanje šireg istraživanja.

Zaključno, inicijative i rezultati istraživanja ARCH-E-a naglašavaju prednosti prekograničnog suradničkog pristupa složenosti arhitektonskih natječaja u Europi. Uključivanje različitih dionika i stručnjaka iz područja arhitekture (uključujući predstavnike komora, stručnjake za politike, projektante, menadžere, klijente i članove akademske zajednice) naglašava da sveobuhvatno razumijevanje višedimenzionalne prirode arhitektonskih natječaja zahtijeva stalnu suradnju, razmjenu i dijalog. Stoga je ključno proširiti mrežu zainteresiranih i promicati eksperimentalne metode suradnje kako bi se preispitali tradicionalni modeli natječaja i poticale inovacije. Prepoznajući ključnu ulogu natječaja u postizanju arhitektonske izvrsnosti, ARCH-E mapa arhitektonskih natječaja otvara prostor za ustrajnu raspravu o natječajima te poziva nove sudionike na trajni dijalog o proaktivnom poboljšanju europskog životnog okoliša.

Zahvale

Uspješan dovršetak ove publikacije ne bi bio moguć bez neprocjenjive potpore i doprinosa mnogih pojedinaca i organizacija. Prije svega, izražavamo najdublju zahvalnost ARCH-E partnerima i suradnicima, čija je suradnja i predanost bila ključna u oblikovanju ove sveobuhvatne studije. Zahvaljujemo austrijskoj Saveznoj komori arhitekata i inženjera građevinarstva koja je pokrenula ovaj projekt i njime upravlja, uz posebno priznanje Danielu Fügenschuhu, Corneliji Hammerschlag, Sebastianu Jobstu i Anni Resch. Posebnu zahvalu upućujemo i Margit Friedrich, koja je upravljala razvojem ARCH-E-a tijekom prve godine. Zahvalni smo i Vijeću arhitekata Europe (ACE), Hrvatskoj komori arhitekata (HKA), Komori za arhitekturu i prostorno planiranje Slovenije (ZAPS), Udruženju ciparskih arhitekata (CAA), Saveznoj komori njemačkih arhitekata (BAK), Tehničkom sveučilištu u Eindhovenu (TU/e), Politehničkom sveučilištu u Valenciji (UPV), SEPA Engineering GmbH (SEPA), Komori mađarskih arhitekata (MÉK), Češkoj komori arhitekata (ČKA), Francuskoj nacionalnoj komori arhitekata (CNOA), Komori arhitekata pokrajine Bozen, Švicarskom udruženju inženjera i arhitekata (SIA) i Međunarodnoj uniji arhitekata (UIA).

Također želimo izraziti iskrenu zahvalnost stručnjacima koji su velikodušno podijelili svoje uvide i stručnost pristajući sudjelovati u našim intervjuima. Zahvaljujemo (abecednim redom): Bálint Bachman (APM studio); Boris Bežan (BAX Studio); András Bordás i Tamás Noll (Teampannon Építészmező Kft); Josep Borrell Bru i Ana Zhukova (IMPSOL AMB); Iván Capdevila (PLAYstudio); Christos Christodoulou i Marios Christodoulides (Simpraxis Architects); Barbara Ettinger-Brinckmann (Agentur Ettinger-Brinckmann); Floor Frings (Werkstatt); Dolores Galán (Consejo Superior de los Colegios de Arquitectos de España); Gabriella Grand (Sagra Építész Kft.); Mojca Gregorski (Kontra arhitekti); Jure Hrovat (SVET VMES); Benjamin Hossbach ([phase eins].); Melanie Karbasch (Architekt Melanie Karbasch ZT GmbH); Maja Kireta (Društvo arhitekata Varaždina); Helena Knifić Schaps (EUROPAN Hrvatska); Špela Kryžanowski i Vlado Krajcar (ZAPS); Janez Koželj (Općina Ljubljana); Anja Kotlan (Komora arhitekata Berlina); Marieke Kums (STUDIO MAKS); Edda Kurz (Kurz Architekten GbR); Miquel Lacasta (Archikubik); Ferenc Makovényi (MÉK); Marcos Marcou (CAA); Kata Marunica (NFO); Nicolás Maruri (amanncanovasmaruri); Elias Molitschnig (Abteilung IV/B/4 Architektur, Baukultur und Denkmalschutz); Hrvoje Njirić (njiric+ arhitekti), Vassos Olympios, Christina Sierepekli i Aggeliki Pilati (Sveučilište na Cipru, Tehnički ured); Andreas

Papallas (Ciparska znanstvena i tehnička komora); Michiel Riedijk (Neutelings Riedijk Architects); Andres Schenker i Monica Resines (Schenker Salvi Weber Architekten); Roman Šilje (Udruženje hrvatskih arhitekata); Elke Sterling-Presser i Nicolas Sterling (Sterling Presser Architects + Engineers); Francesco Veenstra (Vakwerk / College van Rijkadviseurs); Jeroen de Willigen (De Zwarte Hond / BNA); Bernd Wiltschek (Bundesimmobiliengesellschaft Abteilung Schulbau) i Thomas Zinterl (Zinterl Architekten ZT GmbH).

Naposljetku, zahvaljujemo organizacijama i institucijama koje su pružile financijsku potporu, što nam je omogućilo provedbu ovog istraživanja kao i izradu ove publikacije. Iskreno zahvaljujemo inicijativi Europske komisije za financiranje programa Kreativna Europa (CREA) na njihovoj velikodušnoj potpori i povjerenju u uspjeh Projekta ARCH-E.

Literatura

Andhov, Marta; Caranta, Roberto; William A. Janssen; Olga Martin-Ortega. *Shaping Sustainable Public Procurement Laws in the European Union.* Greens/ EFA. studeni 2022. <https://bit.ly/3yY3BJ2>.

Andresson, Jonas E.; Bloxham-Zettersten, Gerd; Rönn, Magnus; ur. 2013. *Architectural Competitions: Histories and Practice.* The Royal Institute of Technology and Rio Kulturkooperativ.

Appenzeller, Markus. *Open Call: Stop Competitions! At Least, In The Way You Do Them Now!* The Daily Urban Dose. 28. srpnja 2023. <https://bit.ly/3xvh8HD>.

Vijeće arhitekata Europe (ACE). *Recommendations for Architectural Design Contests* (pristupljeno 28. kolovoza 2024. <https://bit.ly/3zd9emF>).

Vijeće arhitekata Europe (ACE). *The Architectural Profession In Europe: The ACE 2022 Sector Study.* (pristupljeno 28. kolovoza 2024. <https://bit.ly/4eppWPU>).

Architectuur Lokaal. *Vijf Jaar Europees Aanbesteden van Architectuurodrachten.* Amsterdam: Architectura Lokaal. 14. listopada 2010.

Architectuur Lokaal. 2017. *Competition Culture in Europe 2013 – 2016.* Architectuur Lokaal. Amsterdam.

Architectuur Lokaal. 2021. *Competition Culture in Europe 2017 – 2020: Final Report.* Architectuur Lokaal. Amsterdam.

Architectuur Lokaal. 2022. *Rapportage Ontwerpwedstrijden 2012 – 2022.* Architectuur Lokaal. Amsterdam.

Bundesinstitut für Bau-, Stadt- und Raumforschung (BBSR), ur. SNAP – Wettbewerbsverfahren: Systematik für Nachhaltigkeitsanforderungen in Planungswettbewerben. In Zukunft Stadt und Region und: Forschung und Praxis im Dialog, Band 28. BBSR, 2021.(a). Bonn. (pristupljeno 28. kolovoza 2024. <https://bit.ly/4e11mUg>).

Bundesinstitut für Bau-, Stadt- und Raumforschung (BBSR), ur. SNAP – Planungs- und Arbeitshilfen: Systematik für Nachhaltigkeitsanforderungen in Planungswettbewerben. In Zukunft Stadt und: Forschung und Praxis im Dialog, Band 29. BBSR, 2021.(b). Bonn (pristupljeno 28. kolovoza 2024. <https://bit.ly/3YZ9FMj>).

Chupin, Jean Pierre; Cucuzzella; Carmela; Helal, Bechara, ur. 2015. *Architecture Competitions and the Production of Culture, Quality and Knowledge: An International Inquiry.* Potential Architecture Books. Montreal.

Deklaracija iz Davosa: Prema visokokvalitetnoj kulturi građenja (Baukultur) za Europu. Konferencija ministara kulture. 22. siječnja 2018. <https://bit.ly/4b8ryLh>.

Nizozemsko ministarstvo unutarnjih poslova i odnosa Kraljevine; Nizozemsko ministarstvo obrazovanja, kulture i znanosti. *Rapport Actieprogramma Ruimtelijk Ontwerpen 2021 – 2024.* (pristupljeno 28. kolovoza 2024. <https://bit.ly/3W776WL>).

El Croquis 219. *IBAVI 2019–2023: A Collective Research.* El Croquis. 2023.

Savezna komora inženjera građevinarstva i Bavarska komora arhitekata. *Interreg Projekt Handbuch: Grenzüberschreitendes Kompetenznetzwerk Architekturwettbewerbe 2019 – 2022.* (pristupljeno 28. kolovoza 2024. https://www.arching.at/aktuelles/interreg_projekt.html).

Fuchs, Matthias. 2013. *Nachhaltigkeitsorientierte Architekturwettbewerbe: Kriterien und Indikatoren zur Integracija von Nachhaltigkeitsanforderungen u Wettbewerbsverfahren sowie Empfehlungen und Werkzeuge für die praktische Durchführung.* Doktorska disertacija, TU Darmstadt. <http://tuprints.ulb.tu-darmstadt.de/id/eprint/3276>.

Grandia, Jolien; Volker, Leentje. ur. 2023. *Public Procurement: Theory, Practices and Tools.* Palgrave MacMillan. Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-18490-1>.

Hossbach, Benjamin; Lehmhaus, Christian. 2024. *Fundamentals of Competition Management: Preparation and Organisation of Design Competitions.* DOM Publishers. Berlin.

Hurst, Wille. 2018. *Wasteful Architect Competitions Come Under Fire*, *Architects' Journal*. <https://bit.ly/4bbnMRc>.

Međunarodna unija arhitekata (UIA). *UIA Competition Guide for Design Competitions in Architecture and Related Fields*. Izmjena koju je donijelo 139. Vijeće u Rio de Janeiru, siječanj 2020. <https://bit.ly/3yypS0n>.

Kryžanowski, Špela, Prijon, Jernej; Suhadolc; Mima; Vrhunc, Urša. 2023. *When We Build Excellently, We Build With An Architectural Design Competition*. ZAPS. Ljubljana.

Mejía-Hernández, Jorge; Nuijsink, Cathelijne. ur. *The Architecture Competition as Contact Zone: Towards a Historiography of Cross-Cultural Exchange*. Footprint 14, no.1 (Spring/Summer 2020). <https://doi.org/10.7480/footprint.14.1>.

Pouikli, Kleoniki. *Towards Mandatory Green Public Procurement (GPP) Requirements under the EU Green Deal: Reconsidering the Role of Public Procurement as an Environmental Policy Tool*. ERA Forum 21 (2021.), 699–721. <https://doi.org/10.1007/s12027-020-00635-5>.

Menteth, Walter, ur. 2018. *Competition Culture in Europe: Voices*. Project Kompas CIC.

Schade-Bünsow, Boris. *110 Vergebliche Jahre: Wettbewerbe Sind Ein Volkswirtschaftliches Desaster*. Ein Vorschlag Zur Reform Von Martin Haas Und Amandus Sattler. *Bauwelt* 34. 7. srpnja 2015. <https://bit.ly/45ofrZj>.

Švicarski savezni ured za kulturu. 2021. *The Davos Baukultur Quality System: Eight Criteria for a High-Quality Baukultur*. Švicarska Konfederacija. Bern. <https://bit.ly/4c0wEKQ>.

TenderNed. *Sectorrapportage Aanbestedingen Bouw*. 9. travnja 2024. <https://bit.ly/3xQr3HW>.

Theodorou, Maria; Katsakou, Antigoni, ur. 2018. *The Competition Grid: Experimenting With and Within Architecture Competitions*. Riba Publishing, London. <https://doi.org/10.4324/9780429345968>.

Volker, Leentje. 2010. *Deciding about Design Quality*. Sidestone Press. Leiden.

Volker, Leentje. 2012. *Procuring Architectural Services: Sensemaking in a Legal Context*. *Construction Management and Economics* 30, br. 9: 749–59. <https://doi.org/10.1080/01446193.2012.667138>.

YesWePlan! Projekt. *Compendium 4 in 1*. (pristupljeno 28. kolovoza 2024. <https://yesweplan.eu/intellectual-outputs/>).

Prilog I.

Nacionalni propisi i smjernice za arhitektonske natječaje

Država	Propis	Vrsta i regulatorna priroda	Obveza organiziranja arhitektonskih natječaja	Poveznica na propis
Austrija	Bundesvergabegesetz 2018 (BVerG) / Savezni zakon o javnoj nabavi	Zakon, obvezujući	Ne. Arhitektonski natječaji nisu obvezni na temelju ovog Zakona. Međutim, mogu se organizirati kao predfaza javne nabave nakon koje slijedi pregovarački postupak bez prethodne objave, nakon čega slijedi dodjela ugovora.	https://bit.ly/40dOMOI
	Wettbewerbsstandard 2010 (WSA) / Standard natječaja	Preporučene smjernice. Formalno neobvezujuće, ali za organizaciju arhitektonskih natječaja u suradnji sa Saveznom komorom potrebna je primjena WSA-e i za javne i za privatne klijente.	—	https://bit.ly/4eLUF9P

Država	Propis	Vrsta i regulatorna priroda	Obveza organiziranja arhitektonskih natječaja	Poveznica na propis
Hrvatska	Zakon o javnoj nabavi (Narodne novine 120/16, 114/22)	Zakon, pravno obvezujući	Ne. Arhitektonski natječaji nisu obvezni na temelju Zakona. Međutim, mogu se organizirati kao projektni natječaj nakon kojeg slijedi pregovarački postupak bez prethodne objave. Ako prostorni planovi lokalne razine definiraju obvezu arhitektonskih natječaja, javni naručitelji ih provode u skladu s ovim Zakonom.	https://bit.ly/3Nubg64 https://bit.ly/3CJEFah
	Prostorni planovi lokalne razine	Obvezujuće	Da, po definiciji područja s obvezom provedbe arhitektonskog natječaja.	—
	Pravilnik o natječajima s područja arhitekture, urbanizma, unutarnjeg uređenja i uređenja krajobraza Hrvatske komore arhitekata (Narodne novine 85/14)	Pravilnik, obvezujući samo u gradovima Zagrebu, Splitu i Dubrovniku	—	—

Država	Propis	Vrsta i regulatorna priroda	Obveza organiziranja arhitektonskih natječaja	Poveznica na propis
Cipar	Zakon o javnoj nabavi	Zakon, pravno obvezujući	Ne. Arhitektonski natječaji nisu obvezni na temelju ovog Zakona. Međutim, mogu se organizirati kao predfaza javne nabave nakon koje slijedi pregovarački postupak bez prethodne objave, nakon čega slijedi dodjela ugovora.	https://bit.ly/3UeZHDm
	Pravilnik o provođenju arhitektonskih natječaja	Neobvezujuće	—	https://bit.ly/4hbSOfW
Češka	Zakon o javnoj nabavi 134/2016	Zakon, pravno obvezujući	Ne. Arhitektonski natječaji nisu obvezni na temelju ovog Zakona. Međutim, mogu se organizirati kao predfaza javne nabave nakon koje slijedi pregovarački postupak bez prethodne objave, nakon čega slijedi dodjela ugovora.	https://bit.ly/4f7X1iR
	Kodeks natječaja	Preporučene smjernice. Kodeks obično primjenjuju javni naručitelji kada se arhitektonski natječaji (projektni natječaj) upotrebljavaju u skladu sa Zakonom o javnoj nabavi kao predfaza nabave.	—	https://bit.ly/3Yt2lmj

Država	Propis	Vrsta i regulatorna priroda	Obveza organiziranja arhitektonskih natječaja	Poveznica na propis
Njemačka	Vergabeverordnung (VgV) / Pravilnik o nabavi	Pravilnik, pravno obvezujući	Ne. Arhitektonski natječaji nisu obvezni na temelju ovog Pravilnika. Međutim, mogu se provesti prije postupka nabave, nakon čega slijedi pregovarački postupak bez konkurentne ponude, gdje se, nakon arhitektonskog natječaja treba sklopiti ugovor o uslugama prema pravilima predviđenim natječajem s pobjednikom ili jednim od pobjednika; u potonjem slučaju, svi pobjednici natječaja moraju biti pozvani da sudjeluju u pregovorima.	https://bit.ly/3zSez3R
	Richtlinie für Planungswettbewerbe 2013 (RPW) / Smjernice za projektne natječaje	Objavljene standardne smjernice. U kombinaciji s VgV-om obvezujuće su za javne naručitelje u području savezne gradnje. Ostalim javnim i privatnim naručiteljima preporučuje se primjena RPW-a na isti način.	—	https://bit.ly/3Nrh7cl
	Gesetz Gegen Wettbewerbsbeschränkungen (GWB) / Zakon protiv ograničenja natjecanja	Zakon, pravno obvezujući	—	https://bit.ly/4f2zVtW
	Unterschwelgenregebeordnung (UVgO) / Pravilnik o javnoj nabavi ispod praga	—	—	https://bit.ly/40ih9Li

Država	Propis	Vrsta i regulatorna priroda	Obveza organiziranja arhitektonskih natječaja	Poveznica na propis
Mađarska	Zakon CXLIII o javnoj nabavi	Zakon, pravno obvezujući	Da, za složene javne projekte prema definiciji praga vrijednosti ulaganja. U slučaju privatnog ulagača ili investitora u nekretnine objava arhitektonskog natječaja nije obvezna.	https://bit.ly/4dQEUwM
	Uredba Vlade 310/2015 (X.28.) o postupcima arhitektonskih natječaja	Pravno obvezujuće za javne naručitelje i sve organizacije ili osobe koje nisu javni naručitelji u skladu s pravilima javne nabave. Ako privatni ulagač odluči organizirati arhitektonski natječaj, Odluka 310 i dalje je obvezujuća.	—	https://bit.ly/3BPiEBF
	Zakon o mađarskoj arhitekturi (Zakon C/2023.)	Zakon, pravno obvezujući	—	https://bit.ly/3Abrw8P
	Zakon o uređenju državnih građevinskih ulaganja (Zakon LXIX/2023)	Zakon, pravno obvezujući	Da, prema članku 35. (1) Projektant koji izrađuje idejno rješenje za ulaganje odabire se putem arhitektonskog natječaja, osim ako Ministarstvo ne odredi drukčije.	https://bit.ly/3NChvVu

Država	Propis	Vrsta i regulatorna priroda	Obveza organiziranja arhitektonskih natječaja	Poveznica na propis
Slovenija	Zakon o Javnom Naročanju (ZJN-3) / Zakon o javnoj nabavi	Zakon, pravno obvezujući	Da, za projektiranje javnih objekata po definiciji graničnih vrijednosti ulaganja za zgrade i granične veličine površine za promjenu namjene zemljišta.	https://bit.ly/3YqYXNW
	Zakon o urejanju prostora (ZUREP-3) / Zakon o prostornom uređenju	Zakon, pravno obvezujući	Da, po definiciji područja koja imaju obvezu provedbe arhitektonskog natječaja.	https://bit.ly/3Y9YsGJ
	Općinski prostorni akti	Zakon, pravno obvezujući	Da, u posebnim slučajevima za iznimno važne zgrade ili područja.	—
	Pravilnik o javnim natečajima za izbiro strokovno najprimernejših rešitev prostorskih ureditev in objektov (PjN) / Slovenski pravilnik (podzakonski akt) o arhitektonskim natečajima	Pravno obvezujuće smjernice za javne naručitelje. Preporučene smjernice za privatne klijente. Uvijek se koriste kada je arhitektonski natječaj organiziran u suradnji sa ZAPS-om.	—	https://bit.ly/4ePQ86m

Država	Propis	Vrsta i regulatorna priroda	Obveza organiziranja arhitektonskih natječaja	Poveznica na propis
Španjolska	Španjolski zakon o ugovorima u javnom sektoru 9/2017	Zakon, pravno obvezujući	Da, u skladu s člankom 183. arhitektonski natječaji su obvezni ako predmet usluge uključuje izradu arhitektonskih, inženjerskih i urbanističkih projekata posebne složenosti i ako je ugovor o uslugama povezan s komplementarnim radom i upravljanjem projektom gradnje.	https://bit.ly/3A1ly9r
	Španjolski zakon 9/2022 o kvaliteti u arhitekturi	Zakon, pravno obvezujući	—	https://bit.ly/3BOpk7M
	Katalonski zakon 12/2017 o arhitekturi	Zakon, pravno obvezujući u Autonomnoj zajednici Kataloniji	Da, u člancima 12. i 18. utvrđuje se obveza arhitektonskog natječaja ako arhitektonska usluga sudjeluje u nadmetanju za javne ugovore za nove projekte novu gradnju, rekonstrukciju ili obnove čija je vrijednost ulaganja procijenjena na 60.000 EUR.	https://bit.ly/3V3jLcu

Država	Propis	Vrsta i regulatorna priroda	Obveza organiziranja arhitektonskih natječaja	Poveznica na propis
Švicarska	Bundesgesetz über das öffentliche Beschaffungswesen (BöB) / Švicarski savezni zakon o javnoj nabavi	Zakon, pravno obvezujući	Ne. Arhitektonski natječaji nisu obvezni prema ovom zakonu.	https://bit.ly/3A5NQRf
	Interkantonale Vereinbarung über das öffentliche Beschaffungswesen (IVöB) / Švicarski međukantonalni pravilnik o javnoj nabavi	Pravilnik, pravno obvezujući	Ne. Arhitektonski natječaji nisu obvezni prema ovom pravilniku.	https://bit.ly/48iVVPd
	SIA 142	Preporučene smjernice, neobvezujuće. Dobrovoljni angažman na općinskoj razini i brojnih ekvivalentnih javnih tijela i privatnog sektora.	—	https://bit.ly/4dTdNBx
SIA 143	Preporučene smjernice, neobvezujuće. Dobrovoljni angažman na općinskoj razini i brojnih ekvivalentnih javnih tijela i privatnog sektora.	—	—	https://bit.ly/48cUkur

Država	Propis	Vrsta i regulatorna priroda	Obveza organiziranja arhitektonskih natječaja	Poveznica na propis
Nizozemska	Aanbestedingswet 2012. / Zakon o javnoj nabavi	Zakon, pravno obvezujući	Ne. Arhitektonski natječaji nisu obvezni na temelju ovog Zakona. Međutim, mogu se organizirati kao predfaza javne nabave nakon koje slijedi pregovarački postupak bez prethodne objave, nakon čega slijedi dodjela ugovora.	https://bit.ly/4f9pFjE
	Gids Proportionaliteit/ vodi; za proporcionalnost	Smjernice, pravno obvezujuće u kombinaciji sa Zakonom o javnoj nabavi	—	https://bit.ly/4haRyJX
	KOMPAS Light Prijsvragen / Smjernice za natječaje	Neobvezujuće	—	https://bit.ly/3YhvQvw
	Richtlijn Gezonde Architectenselecties / Smjernice za odabir sposobnih arhitekata	Neobvezujuće	—	https://bit.ly/48ktNeD

Prilog II.

Popis intervjua

- ▶ **Intervju s Nicolásom Marurijem** (amanncanovasmururi, Španjolska), 15. siječnja 2024. 13:00 – 14:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Majom Kiretom** (Društvo arhitekata Varaždina, Hrvatska), 16. siječnja 2024. 10:00 – 11:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Melanie Karbasch** (Architekt Melanie Karbasch ZT GmbH, Austrija), 17. siječnja 2024. 8:00 – 9:00 po srednjoeuropskom vremenu.
- ▶ **Intervju s Jure Hrovatom** (SVET VMES, Slovenija), 18. siječnja 2024. 15:00 – 16:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Ivánom Capdevilom** (PLAYstudio, Španjolska), 22. siječnja 2024. 17:00 – 18:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Mojcom Gregorski** (Kontra Arhitekti, Slovenija), 23. siječnja 2024. 11:00 – 12:00 sati po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Borisom Bežanom** (BAX Studio, Slovenija i Španjolska), 23. siječnja 2024. 16:00 – 17:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju sa Špelom Kryžanowski i Vladom Krajcarom** (ZAPS, Slovenija), 24. siječnja 2024. 11:00 – 12:00 sati po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Katom Marunicom** (NFO, Hrvatska), 25. siječnja 2024. 11:00 – 12:00 sati po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Francescom Veenstrom** (Vakwerk / College van Rijkadviseurs, Nizozemska), 25. siječnja 2024. 15:00 – 16:00 po srednjoeuropskom vremenu

- ▶ **Intervju s Miquelom Lacastom** (Archikubik, Španjolska), 26. siječnja 2024. 11:00 – 12:00 sati po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Benjaminom Hossbachom** ([phase eins]., Njemačka), 29. siječnja 2024. 15:00 – 16:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Andresom Schenkerom i Monicom Resines** (Schenker Salvi Weber Architekten, Austrija), 30. siječnja 2024. 9:00 – 10:00 sati po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Romanom Šiljom** (Udruženje hrvatskih arhitekata), 30. siječnja 2024. 16:00 – 17:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Josepom Borrellom Bruom i Anom Zhukovom** (IMPSOL AMB, Španjolska), 31. siječnja 2024. 9:00 – 10:00 sati po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Thomasom Zinterlom** (Zinterl Architekten ZT GmbH, Austrija), 31. siječnja 2024. 11:00 – 12:00 sati po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Helenom Knifić Schaps** (EUROPAN Hrvatska), 31. siječnja 2024. 15:00 – 16:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Hrvojem Njirićem** (njiric+ arhitekti, Hrvatska), 1. veljače 2024. 15:00 – 16:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Marcosom Marcouom** (Udruženje ciparskih arhitekata), 5. veljače 2024. 10:00 – 11:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Janezom Koželjom** (Općina Ljubljana, Slovenija), 5. veljače 2024. 12:36 po srednjoeuropskom vremenu, na zahtjev sudionika ovaj je intervju proveden u pisanom obliku putem e-pošte
- ▶ **Intervju s Anjom Kotlan** (Berlinska komora arhitekata, Njemačka), 5. veljače 2024. 15:00 – 16:00 po srednjoeuropskom vremenu

- ▶ **Intervju s Barbarom Ettinger-Brinckmann** (Agentur Ettinger-Brickmann, Njemačka), 6. veljače 2024. 12:00 – 13:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Andreasom Papallasom** (Ciparska znanstvena i tehnička komora), 12. veljače 2024. 9:00 – 10:00 sati po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Bálintom Bachmanom** (APM studio, Mađarska), 15. veljače 2024. 15:00 – 16:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Elke Sterling-Presser i Nicolasom Sterlingom** (Sterling Presser Architects + Engineers, Njemačka), 16. veljače 2024. 10:00 – 11:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Eddom Kurz** (Kurz Architekten GbR, Njemačka), 19. veljače 2024. 15:00 – 16:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Vassosom Olympiosom, Christinom Sierepekli i Aggeliki Pilati** (Sveučilište na Ciparu, Tehnički ured), 20. veljače 2024. 10:00 – 11:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Ferencom Makovényijem** (MÉK, Mađarska), 22. veljače 2024. 10:00 – 11:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Christosom Christodoulouom** (Simpraxis Architects, Cipar), 28. veljače 2024. 9:00 – 10:00 sati po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Eliasom Molitschnigom** (Abteilung IV/B/4 Architektur, Baukultur und Denkmalschutz, Austrija), 29. veljače 2024. 15:00 – 16:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Razgovor s Dolores Galán** (Consejo Superior de los Colegios de Arquitectos de España), 1. ožujka 2024. 10:00 – 11:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Berndom Wiltschekom** (Bundesimmobiliengesellschaft Abteilung Schulbau, Austrija), 6. ožujka 2024. 11:00 – 12:00 sati po srednjoeuropskom vremenu

- ▶ **Intervju s tvrtkom Floor Frings** (Werkstatt, Nizozemska), 11. ožujka 2024. 11:00 – 12:00 sati po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Gabriellom Grand** (Sagra Építész Kft. Mađarska), 22. ožujka 2024. 10:00 – 11:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Marieke Kums** (STUDIO MAKS, Nizozemska), 22. ožujka 2024. 15:00 – 16:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Mariosom Christodoulidesom** (Simpraxis Architects, Cipar), 27. ožujka 2024. 11:00 – 12:00 sati po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Jeroenom de Willigenom** (De Zwarte Hond / BNA, Nizozemska), 3. travnja 2024. 12:00 – 13:00 po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Andrásom Bordásom i Tamásom Nollom** (Teampannon Építézmérnök Kft, Mađarska), 12. travnja 2024. 11:00 – 12:00 sati po srednjoeuropskom vremenu
- ▶ **Intervju s Michielom Riedijkom** (Neutelings Riedijk Architects, Nizozemska), 1. svibnja 2024. 17:00 – 18:00 po srednjoeuropskom vremenu

---

Svi intervjui provedeni su online putem Microsoft Teamsa i snimljeni uz pristanak sudionika za kasniju transkripciju (pregledano od strane Odbora za etičku provjeru Tehničkog sveučilišta u Eindhovenu i odobreno 25. rujna 2023. godine, Etička provjera broj: ERB2023BE63).

ARCH-E | Mapa arhitektonskih natječaja | Impressum

Autori: prof. Juliette Bekkering, dr. Torsten Schröder, dr. Grazia Tona | Tehničko sveučilište u Eindhovenu, Katedra za izgrađeni okoliš, arhitektonsko projektiranje i inženjerstvo

Koautori: Članovi konzorcija ARCH-E pridonijeli su informacijama i stručnim znanjem specifičnim za pojedinu zemlju

Partneri:

OSOBA | INSTITUCIJA

- Selma Harrington, Gloria Oddo, Ian Pritchard, Swapna Saha | Architects' Council of Europe / Vijeće arhitekata Europe
- Monika Bednar, Karina Bruckner, Katharina Fröch, Daniel Fügenschuh, Corinna Greger, Rebekka Gutenthaler, Cornelia Hammerschlag, Nikolaus Hellmayr, Sebastian Jobst, Astrid Kaudela, Beatrice Mitterlehner-Nemelka, Michael Schwaiger, Anna Resch, Rainer Wührer | Bundeskammer der Ziviltechniker:innen / Savezna komora arhitekata i inženjera građevinarstva (Austrija)
- Rajka Bunjevac, Ariana Korlaet, Gabrijela Kosović, Robert Loher | Hrvatska komora arhitekata
- Christos Christodoulou, Alkis Dikaios, Pavlos Fereos, Katerina Koutsogianni | Συλλογος Αρχιτεκτωνων Κυπρου / Udruženje ciparskih arhitekata
- Jose Hundertmarck, Franziska Klein, Anja Kranz, dr. Tillman Prinz, Kathrin Rapp, dr. Volker Schnepel, dr. Philip Steden, Cathrin Urbanek | Bundesarchitektenkammer / Savezna komora njemačkih arhitekata
- András Bordás, Piroska Ferencz, dr. Péter Hajnóczy, dr. Ferenc Makovényi, Gergely Sándor, Tamás Ulrich | Magyar Építész Kamara / Komora mađarskih arhitekata
- Vlado Krajcar, dr. Špela Kryžanowski, Jernej Prijon | Zbornica za Arhitekturo in Prostor Slovenije / Komora za arhitekturu i prostorno planiranje Slovenije

- dr. Eva M. Álvarez Isidro, dr. Carlos J. Gómez Alfonso, Diego Martin de Torres | Universitat Politècnica de València / Politehničko sveučilište u Valenciji (Španjolska)

Suradnici:

- Igor Kovačević, Mirko Lev, Tereza Zemanová | Česká Komora Architektů / Češka komora arhitekata
- Andreas Flora, Marco Molon, Wolfgang Thaler, Susanne Waiz | Ordine degli Architetti, P.P.C. della Provincia di Bolzano / Komora arhitekata pokrajine Bozen (Južni Tirol)
- Olympia Georgoudaki, Reto Gmür, Simon Hubacher, Martin Joos, Jonas Landolt, Laurindo Lietha | Schweizerischer Ingenieur- und Architektenverein / Švicarsko udruženje inženjera i arhitekata

- Vođenje izrade | Marta Candidi, Gloria Oddo i Swapna Saha, ACE
- Prijelom i infografike | Penrose CDB
- Koordinacija projekta ARCH-E | Sebastian Jobst i Anna Resch, BKZT
- Izdavač HR publikacije | Hrvatska komora arhitekata
- Za izdavača | Rajka Bunjevac, predsjednica
- Prijevod s EN na HR | eTranslation sustav Europske komisije
- Redaktura | Ariana Korlaet
- Lektura | Gabrijela Kosović
- Korektura | Robert Loher
- Tisak | Kerschoffset d.o.o., Zagreb
- Naklada | 500
- Projekt ARCH-E sufinancira Europska unija u okviru programa Kreativna Europa (CREA)

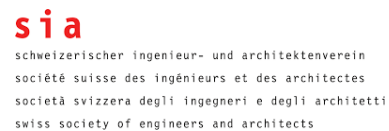

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Projektni partneri:

Projektni suradnici:

ARCH-E mapa arhitektonskih natječaja

- /arch-e-eu
- @arch_eEu
- @arch_eEu
- @arch_eeu
- www.arch-e.eu